

Μνήμων

Τόμ. 8 (1982)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

MNIMON

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΣΠ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ: Φορολογία και έκχρηματισμός στην οικονομία των βαλκανικών χερβάν (15ος-16ος αι.). • ΑΝΤ. ΔΙΑΚΟΣ: Οι φιλέλευθεροι στην έπανασταση τού 1862. "Ο πολιτικός σύλλογος αρήγησε Φεραίο" • ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΑΡΔΑ: Πολιτισμός και στρατιωτικοί στην "Ελλάδα στά τέλη του 19ου αιώνα" • ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΖΣΗ: "Η συμμετοχή των Έπαναστρων στην 'Ορλονικά (1770) και η άντιδρωση της Βενετίας" • ΛΑΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ: Τό Καποδιστριακό κόμισια 1832-1833. "Άπο την ήττα στόν παραγκονεύο και τήν καταδίξη" • Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ: Συγκριτισμός • ΟΛΓΑ ΓΚΡΑΤΖΙΟΥ: Τό μονοφύλλο τού Ρήγα τού 1797. Παραπρήσεις στην νεοελληνική εικονογραφία του Μεγάλου "Αλεξανδρού" • Γ. ΜΟΥΡΕΛΑΣ: "Η προσωπική Κυβέντηνση της Θεσσαλονίκης και οι σχέσεις της με τούς σημαντικούς (Σεπτέμβριος 1916-Ιούνιος 1917)" • Η. FLEISCHER: Νέα στοιχεία για τή στάση Γερμανικού άρχοντ κατοχής και Ταγμάτων "Ασφαλείας" • Ε. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ: "Τό πρόβλημα τών γενικεύοντων στην Ιατορία" • Π. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ: "Η έμπορικη έπαρκη συνεργασία τού βενετικού οίκου Ταραντίνη - Θεοδόκη και τών αδελφών Γ. και Θ. Γεωργιβαλδούν (1732-1737)." • ΑΡ. Κ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ: "Ένα άγνωστο έπεισθιό και μια ελληνική μαρτυρία για τό πέρασμα τού Λεάκα από τη Τουρκίανη τής Θεσσαλίας" • Γ. ΚΟΚΚΟΝΑΣ: "Ισοκάρτους λόγοι τρεῖς: Φλωρεντία c. 1495 ή Ρόμη c. 1517; Γέρο άπω μια δύσθρηση στον Legrand." • Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ: "Η θέσημη μαρτυρία" • Γ. ΜΙΩΚΟΣ: "Συμπληρωματικοί στοιχεία σχετικά με τήν πρόταση τού Π. Μαρκίδη-Πούλουν για έκτασταση πυρογραφιών στην Επάνωσα" • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ: "Βιβλιολογικά Α'" • Χ. ΛΟΥΚΟΣ: "Η ένοικεστη προσοδών κατά τήν Καποδιστριακή περίοδο. • ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1977

ΑΘΗΝΑ 1980 - 1982

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΒΕΝΕΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΑΡΩΝΙΤΗ - ΘΕΟΤΟΚΗ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΚΑΙ Θ. ΓΕΩΡΓΙΒΑΛΩΝ (1732
-1737). (Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ
ΠΡΑΚΤΟΡΑ ΔΗΜ. ΧΑΜΟΔΡΑΚΑ)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.233](https://doi.org/10.12681/mnimon.233)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ Π. (1982). Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΕΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΑΡΩΝΙΤΗ - ΘΕΟΤΟΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΚΑΙ Θ. ΓΕΩΡΓΙΒΑΛΩΝ (1732 -1737). (Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΠΡΑΚΤΟΡΑ ΔΗΜ. ΧΑΜΟΔΡΑΚΑ). *Μνήμων*, 8, 226-302. <https://doi.org/10.12681/mnimon.233>

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΕΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΑΡΩΝΙΤΗ - ΘΕΟΤΟΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΚΑΙ Θ. ΓΕΩΡΓΙΒΑΛΩΝ (1732 - 1737)* (Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΠΡΑΚΤΟΡΑ ΔΗΜ. ΧΑΜΟΔΡΑΚΑ)

Η διερεύνηση τῶν μηχανισμῶν παραγωγῆς καὶ ἐμπορευματοποίησης τοῦ παραγόμενου ἀγροτικοῦ προϊόντος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ εἰσαγωγὴ καὶ διάθεση στὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ προϊόντων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἔργαστηρίου, ἡ ἔνταξη καὶ ὁ ρόλος τοῦ γηγενοῦς στοιχείου στὸ ὅλο κύκλωμα τῆς ἀγορᾶς μὲ τὶς συνακόλουθες κοινωνικὲς διαφοροποιήσεις, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα, μὲ τὰ ὅποια συστηματικὰ ἀσχολεῖται τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ἴστορικὴ ἔρευνα στὴν ἀναγωγὴ τῆς καὶ πρὸς τὸ οἰκονομικὸ φαινόμενο. Οἱ δργανωμένες ἀρχειακὲς συλλογὲς τοῦ ἔξωτερικοῦ πρόσφεραν σπουδαῖα στοιχεῖα στοὺς ἔρευνητές καὶ ἔδωσαν τὴν δυνατότητα νὰ ἀναληφθοῦν συστηματικὲς ἔρευνες καὶ νὰ παρουσιαστοῦν μεθοδικὲς ἔργασίες σχετικὰ μὲ τὴ λειτουργία τῆς ἀγορᾶς κυρίως κατὰ τὸν 18ο καὶ τὶς ἀρχὲς τὸν 19ον αἰ.¹

* Η δημοσίευση συνοπτικῶν στοιχείων γιὰ τὴν δραστηριότητα τῆς ἐταιρείας ἔχει πραγματοποιηθεῖ ἦδη : στὸ π. Λακωνικαὶ Σπουδαὶ, τ. Β' (1975)199 - 204, προσγράφεται ἀπὸ τὸν Δ. Βαγιακάκο στὸν K. Μέρτζιο μικρὴ ἀνακοίνωση μὲ τὸν τίτλο «Λακωνικά». Σ' αὐτὴν δίνονται γενικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ σύναψη καὶ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς τῆς ἐταιρείας, οἱ ὅποιες ἀντλήθηκαν ἀπὸ ἄλλη πηγὴ, κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Μέρτζιου : ὁ ἀκάματος ἴστοριοδίφης εἶχε τὴν εὑκαιρία νὰ μελετήσει τὴν δικογραφία τῆς ὑπόθεσης ἀπὸ τὴ σειρὰ Inquisitoris di Stato, Processi Civili τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων Βενετίας, B. 1409 (καὶ ὅχι 1429, ποὺ ἀναφέρεται στὴν παραπάνω ἀνακοίνωση). «Οπως φαίνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἔρευνας τοῦ Μέρτζιου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρόσφατη ἔρευνα, ποὺ μὲ προθυμίᾳ ἔκανε γιὰ λογαριασμὸ μού η συνάδελφος Δέσποινα Βλάστη, πρόκειται γιὰ τὴν Ἰδια ὑπόθεση μόνο ποὺ στὴν τελευταῖα περίπτωση ἔχουμε τὸ νέο στοιχεῖο τῆς παράτασης τῆς δικαστικῆς περιπέτειας ὡς τὸ 1743, πράγμα ποὺ δὲν μᾶς δίνουν οἱ πηγὲς ποὺ χρησιμοποιοῦμε σ' αὐτὴ τὴ μελέτη. «Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμα διτὶ η ὑπόθεση αὐτὴ εἶχε ἐπισημανθεῖ καὶ ἀπὸ τὸν Σ. Λάμπρο, N. Ἐλληνομυῆμων 11(1914)453.

1. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε πρῶτα τὶς ἔρευνες τοῦ Σ. Μάξιμου καὶ τὶς πρῶτες μεθοδικὲς προσεγγίσεις του σὲ θέματα οἰκονομικῆς ἴστορίας, διπὼς ὑλοποιήθηκαν σὲ ἀρκετὲς ἔργασίες του καὶ κυρίως στὸ ἔργο του : 'Η αὐγὴ τοῦ ἔλληνικοῦ καπιταλισμοῦ, α' ἔκδ. Ἀθῆνα 1945, γ' ἔκδ. Ἀθ. 1973· καθὼς ἐπίσης καὶ τὶς παρακάτω σημαντικές μελέτες : N. Svoronos, *Le commerce de Salonique au XVIII siècle*, Παρίσι 1956.— B. Κρεμμυδᾶς, *Tὸ ἐμπόριο τῆς Πελοποννήσου στὸ 18ο αἰώνα (1715 - 1792)*, Ἀθῆνα 1972.

Μὲ βάση λοιπὸν τὰ στοιχεῖα τῆς ἴστορικῆς ἔρευνας ὁ εὐρύτερος χῶρος τῆς Ὁθωμανικῆς ἐπικράτειας καὶ κατὰ συνέπεια καὶ ὁ ἑλλαδικὸς χῶρος κυριαρχεῖται ἀπὸ ἐποχικὲς καλλιέργειες καὶ παρουσιάζει ἀνεπαρκὴ μεταποιητικὴ ὑποδομὴ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ ἔξαγωγικὸ ἐμπόριο : ἡ ἐνσωμάτωσή του στὴν περιφέρεια τῆς δῆλης εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς συντελεῖ ὥστε νὰ ἀποτελέσει χῶρο διεκδικούμενο ἀπὸ δῆλες τὶς εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις, ποὺ ἔχουν στὰ χέρια τους τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορὲς, κυρίως ὅμως κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 18ου αἰ. προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ γαλλικοῦ² οἰκονομικοῦ παράγοντα.

Μέσα στὴ δυναμικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς, ὁ γηγενής παράγοντας ὡς ἄμεσος καλλιεργητὴς δὲν ἔρχεται σὲ ἀπευθείας ἐπαφὴ μὲ αὐτὴν καὶ ἄρα δὲν συμμετέχει στὴν διαμόρφωσή της, ἀλλὰ στὸ πολὺ στενὸ πλαίσιο τῆς τοπικῆς ἀγορᾶς ἐκχρηματίζει γιὰ τὶς φορολογικές του ἀνάγκες μέρος

Τοῦ ἵδιου, *Συγκυρία καὶ ἐμπόριο στὴν προεπαναστατικὴ Πελοπόννησο, Αθήνα 1980.* Σπ. Ἀσδραχάς, «Οἰκονομία», ἄρθρο στὸν ΙΑ' τόμο τῆς Ἰστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ "Εθνους", Αθήνα 1975, σ. 159 - 188. Ἄκομα πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ἡ συμβολὴ τοῦ τόμου: *"Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν (15ος - 19ος αἰώνας)*, Αθήνα 1979 (ἐπιμέλεια Σπ. Ἀσδραχάς), στὴν ὀθηση γιὰ τὴν διεύρυνση τῆς προβληματικῆς μας κατὰ τὶς ἔρευνητικὲς ζητήσεις μας. Βλ. ἐπίσης τὴν περιεκτικὴ σύνοψη δύο εἰσηγήσεων τοῦ Σπ. Ἀσδραχᾶ, στὸ Δελτίο τῆς *"Εταιρείας σπουδῶν νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ γενικῆς παιδείας*, 2(1978) 43-48 μὲ τὸν τίτλο : «Οἰκονομικές ἀνταλλαγές ἀνάμεσα στὴν Εὐρώπη καὶ στὶς ἡλληνικὲς περιοχές στὸ 18ο αἰώνα».

2. Εἰναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο, καὶ δρισμένες ἀπὸ τὶς ἔργασίες ποὺ ἀναφέρονται στὴν προηγούμενη σημείωση ἔχουν τεκμηριώσει μὲ τὶς ποσοτικὲς προσεγγίσεις τους, ὅτι τὸ γαλλικὸ ἐμπόριο κυριαρχεῖ στὴ Μεσόγειο κατὰ τὸν 18ο αἰ. Ὡστόσο καὶ ἀπὸ αὐτὲς ἀκόμα τὶς γαλλικὲς πηγὲς μαρτυροῦνται οἱ δραστηριότητες καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων ἀνταγωνιστῶν. Ἀποτελεῖ αἴτημα τῆς ἔρευνας νὰ μελετηθοῦν αὐτὲς οἱ δραστηριότητες ὥστε οἱ προσεγγίσεις μας νὰ δλοκιληρωθοῦν καὶ οἱ ἀναφορές μας σὲ μετρήσεις καὶ ἀριθμοὺς νὰ ἀποκτήσουν μεγαλύτερη πιστότητα. Τὸ παράδειγμα τῆς Βενετίας, ἀναφέρομαι πάντα στὸν 18ο αἰ., εἰναι χαρακτηριστικό : ἀποτελεῖ κοινὸ τόπο ὅτι τὸν αἰώνα αὐτὸ δλοκιληρώνεται ἡ ὑποβάθμιση τῆς Γαληνοτάτης ὡς σημαντικοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ παράγοντα στὴν εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία τὸ δύσκαμπτο διοικητικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημά της, μὲ τὸν ἐντονο κρατικὸ παρεμβατισμὸ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς πολιτικο-οἰκονομικῆς ζωῆς δὲν προσαρμόζεται στὶς ἀπαιτήσεις τῶν νέων καιρῶν. Ὡστόσο, εἶναι ἔξιστον βέβαιο ὅτι τὸ βενετικὸ ἐμπόριο ἔχει ἐνεργητικὴ παρουσία στὶς πιάτσες τῆς Ἀνατολῆς καὶ διαδραματίζει ἀρκετά σημαντικὸ ρόλο στὸ δλο πλαίσιο τῶν ἀνταλλαγῶν. Πολλὰ δημοσιευμένα στοιχεῖα σὲ διάφορες μελέτες ἀλλὰ καὶ ἡ προσωπικὴ μας ἐπαφὴ μὲ τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἐνισχύουν κατ' ἀρχὴν τὴν θέση αὐτῆς, ἐνῷ συστηματικὲς συλλογικὲς ἔρευνες στὰ παραπάνω ἀρχεῖα καὶ ἡ μελέτη τοῦ δημοσιευμένου υλικοῦ μὲ τὴν παράλληλη διαφορετικὴ ἀνάγνωσή του, νομίζω ὅτι μποροῦν νὰ μεταβάλουν ἀρκετά τὴν παγιωμένη εἰκόνα καὶ πάντως νὰ ἀποτιμήσουν μὲ ἀσφαλέστερα κριτήρια τὴ συμμετοχὴ καὶ σημασία τοῦ βενετικοῦ ἐμπορίου στὸ δλο κύκλωμα τῆς ἀγορᾶς, διαφωτίζοντας παράλληλα καὶ τοὺς μηχανισμοὺς ἐμπλοκῆς τοῦ ντόπιου καὶ παροικιακοῦ στοιχείου σ' αὐτὲς τὶς διεργασίες.

τοῦ παραγομένου προϊόντος³ παράλληλα ἐμφανίζεται ὁ ἐμπορικὸς πράκτορας, ὁ ἀπαραίτητος γιὰ τὴν προώθηση τῶν προϊόντων, ποὺ φροντίδα ἔχει νὰ ίκανοποιήσει τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ζητήσεις τοῦ οἰκονομικοῦ κέντρου, ὅπου καὶ ἀν βρίσκεται αὐτό.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ «ταπεινοῦ» πράκτορα στὴν ἐμπορικὴ πράξη, ὅταν ἀποτυπώνεται στὸ χαρτί, ἡ ἀναφορά του στὸν προϊστάμενο καὶ ἀντίστροφα, ἀποτελεῖ πηγὴ πρώτης τάξεως, μαρτυρία ἀπὸ πρῶτο χέρι ποὺ συμπληρώνει τὰ γενικὰ καὶ ἐπεξεργασμένα στοιχεῖα, ποὺ μᾶς παρέχουν οἱ ἐπίσημες ἀρχὲς (προξενεῖα - τελωνεῖα - ἐπιμελητήρια κτλ.), καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐξέταση παρέχει μιὰ ἄλλη προοπτικὴ στὸ οἰκονομικὸ φαινόμενο ἢ λειτουργεῖ συμπληρωματικὰ καὶ ἐνδεχομένως περισσότερο διαφωτιστικὰ στὶς λεπτομέρειες, ἀπὸ τὶς ἐπίσημες πηγές.

Εἶναι ἡ περίπτωσή μας: πρόκειται γιὰ τρία ἔντυπα μιᾶς εἰδικῆς κατηγορίας μὲ τὴν ὀνομασία stampē (στάμπες),⁴ τὰ ὁποῖα περιέχουν τὸν

3. Βλ. Σπ. Ἀσδραχᾶ, «Οἰκονομία» δ.π., σ. 159.

4. Τὰ ἔντυπα αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἐλάχιστα ἔχει ἀσχοληθεῖ ἡ ἔρευνα ἀφθονοῦν στὶς ιταλικὲς βιβλιοθῆκες μεγάλος ἀριθμὸς ὑπάρχει καὶ στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Βενετίας· ἔνα ἀπὸ αὐτὰ ἀποτέλεσε τὸ θέμα μελέτης τοῦ Α. Δ. Μαγκλάρα, *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν Stampē. Stampē τῆς ἐκ Κεφαλληνίας οἰκογενείας Carburi*, Πάτρα 1977 (δόφεστ). Στὴν μελέτη αὐτὴ ἐξετάζεται καὶ ἡ χρήση τῶν ἔντυπων αὐτῶν στὰ δικαστήρια τῆς Βενετίας. Γιὰ νὰ διευκολύνω τὸν ἀναγνώστη, ἀναφέρω στὴν ἐπόμενη παράγραφο ὅρισμένα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτὴ γιὰ τὶς «ἔντυπες δικογραφίες», ποὺ ἡ προσαγωγὴ τους στὸ δικαστήριο εἶναι ἐπιβεβλημένη κατὰ τὸν 18ο αἰ. (ἀπόφαση Μ. Συμβουλίου τῆς 27.3.1718).

Οἱ στάμπες εἶναι δύο κατηγοριῶν: α) al taglio· προσάγεται ἀπὸ τὸν κατήγορο ποὺ ζητεῖ βάσει στοιχείων τὴν καταδίκη τοῦ ἀντιπάλου β) al laudo· μὲ τὴν ὁποίᾳ ὁ κατηγορούμενος προσάγει μὲ τὴ σειρά του τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποδεικνύουν ως ἀβάσιμες τὶς ἐναντίον του κατηγορίες.

Οἱ στάμπες ποὺ χρησιμοποιοῦνται ως πηγὲς στὴν παρούσα μελέτη εἶναι: 1) «Stampa Fratelli Giorgivali di Atene C[ontro] Li Signori Taroniti e Theotochi. Al Laudo», σελ. 1 - 116 (στὸ ἔξης Στάμπα Al Laudo). 2) «Stampa Fratelli Giorgivali di Atene C[ontro] Li Signori Taroniti, e Theotochi. Al Laudo», σελ. 1 - 88 (στὸ ἔξης Στάμπα 6, ἀπὸ τὴν ἀριθμητὴ ποὺ παίρνει στὸ ἀρχεῖο ἀπὸ μεταγενέστερο χέρι). 3) «Stampa Camodraca», σελ. 1 - 144 (στὸ ἔξης Στάμπα 30, γιὰ τὸν ἴδιο μὲ τὴν προηγούμενη Στάμπα λόγο). Τὰ παραπάνω ἔντυπα, μὲ ἄλλα πολλὰ παρόμοια, ἀπόκεινται στὸ ιδιωτικὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Περούλη, ποὺ τώρα βρίσκεται στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας: ὁ λόγος εἶναι ὅτι σὲ κάποια φασῃ τῆς ἀντιδικίας μεταξὺ τῶν Βενετῶν ἐμπόρων Ταρωνίτη - Θεοτόκη καὶ τῶν Ἀθηναίων Γεωργίβαλων, οἱ διάδικοι δέχθηκαν ως μεσολαβητὴ τὸν Δημ. Περούλη, καὶ κατὰ συνέπεια ὁ τελευταῖος ἐπρεπε νὰ ἔχει στὰ χέρια του ἀντίτυπα τῆς ὑπόθεσης. «Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἀρκετά ἔγγραφα εἶναι κοινὰ στὶς δύο ἢ καὶ στὶς τρεῖς ἀκόμα στάμπες.

Δὲν μπορῶ νὰ πῶ μὲ βεβαιότητα ἂν τὰ ἔντυπα αὐτά, ὅταν ἔχουν σχέση μὲ ὑποθέσεις Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς, πρέπει νὰ περιληφθοῦν στὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία: στὴ συνείδησή μου ὁ μηχανισμὸς ποὺ προκαλεῖ τὸ τύπωμά τους, οἱ ἀνάγκες ποὺ ἔχουν πρετοῦν καὶ ἡ χρήση τους εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ἐνὸς βιβλίου.

τρόπο σύναψης και λειτουργίας και γενικά τις δραστηριότητες μιᾶς δι-
μεροῦς ἐμπορικῆς ἑταιρείας (κομπανίας). Τὰ ἔντυπα αὐτὰ (ἀλληλογραφία -
ἐμπορικοὶ λογαριασμοὶ - δικαστικὸς ἀγώνας) ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἔγγραφα,
πολλὰ ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι ἵταλικὲς μεταφράσεις ἀπὸ Ἑλληνικὰ πρωτότυ-
πα, ὅπως δηλώνει και ἡ ἔνδειξη ex greco· τυπώθηκαν, και μᾶς σώζονται
στὴ μορφὴ αὐτή, γιατὶ κατὰ τὴν ἐκκαθάριση τῶν λογαριασμῶν προκλή-
θηκε ἀντιδικία ἀνάμεσα στοὺς πρώην συντρόφους, ἀντιδικία δξύτατη ποὺ
κατέληξε σὲ μακροχρόνιο δικαστικὸ ἀγώνα.

Ἡ παρακολούθηση τῆς δικαστικῆς περιπέτειας, καθὼς ἡ ὑπόθεση
περιπλέκεται στὰ γρανάζια τῆς πολυσύνθετης βενετσιάνικης δικαιοισύνης,
μὲ τὶς συνεχεῖς ἐπιδόσεις κλήσεων, συνυποσχετικὲς μαρτυρίες, ἀποφά-
σεις δικαστηρίων πρώτου βαθμοῦ, ἐνστάσεις, προσφυγὲς στὴ δευτεροβά-
θμια δικαιοισύνη, διαιτησίες δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν στὴ μελέτη αὐτή.
Τὸ ἀντικείμενό μας ἔχει σχέση μὲ τὴν παράθεση τῶν οἰκονομικῶν δεδομέ-
νων και τὶς προτάσεις ἐρμηνείας δρισμένων ἐμπορικῶν ἐπιλογῶν, καθὼς
ἡ ὄλη δυναμική τους ἐντάσσεται στὸ γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας τῆς
εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς, ποὺ περιλαμβάνει και τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο και εἰδι-
κότερα τὴ Ν. Πελοπόννησο, μὲ ὄλες τὶς πιθανὲς ἴδιαιτερότητες ἢν πράγ-
ματι ἔξακριβωθοῦν τέτοιες.

Ἄς παρακολουθήσουμε λοιπὸν τὴν λειτουργία και τὶς δραστηριό-
τητες τῆς ἑταιρείας· στὴν οὖσία πρόκειται γιὰ δύο διαδοχικές ἑταιρεῖες
ἀνάμεσα στοὺς Ἱδιοὺς ἐμπόρους :

*A' Ἐταιρεία : στὶς 7 Δεκεμβρίου 1732 ὑπογράφεται στὴν Ἀθήνα
συμφωνίας⁵ ἀνάμεσα στὸν βενετσιάνικο οἶκο Ταρανίτη - Θεοτόκη, ποὺ*

5. Ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ ὑπογράφουν τὸ συμφωνητικὸ τῆς πρώτης ἑταιρείας οἱ
Γ. Γεωργίβαλος και Δ. Χαμόδρακας δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά ποὺ συνεργάζονται : στὴν
Στάμπα 6, προτάσσεται τὸ κείμενο ἐμπορικῆς συμφωνίας, ποὺ συνομολογήθηκε στὶς
13.9.1728 στὸ Μυστρά· τὸ κείμενο αὐτὸ δεῖναι ἡ ἀρχὴ καταστίχου και πιθανῶς προτάσ-
σεται στὴ στάμπα αὐτὴ γιὰ νὰ δηλώσει τὶς προγενέστερες ἐμπορικὲς σχέσεις ἀνάμεσα
στοὺς Γεωργίβαλους και τὸν Χαμόδρακα. Ἄς κρατήσουμε ἀπὸ τὸ συμφωνητικὸ αὐτὸ
ὅτι ἕκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἐμπόρους, συμμετέχουν και ὁ Ἀσημάκης Μπαΐρόπουλος καθὼς
και ὁ Τούρκος Χατζῆ Καντήραγας.

COMPAGNIA IN MOREA TRA CAMODRACA, NOI, &c.

1728. Adi 13 Settembre. Mistrà

Cattastico, sive Libro della nostra compagnia della bottega, perche habbiamo à scrivere
tutto quello, che noi diamo, e riceviamo da chi si sia.

La suddetta compagnia s'intende.

Cazzi Cadiraga.

Giorgio Giorgivalo.

Simaicchi Bairopulo.

Io Demetrio Camodraca.

Εκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν ἐμπορικὸ πράκτορα τοῦ οἰκου⁶ αὐτοῦ Νικολὸ Στράτη,⁷ καὶ στὸν Ἀθηναϊό ἐμπορο Γεώργιο Γεωργίβαλο⁸: ἡ συμφωνία αὐτὴ προβλέπει ὅτι ὁ Γεωργίβαλος θὰ φροντίσει ὥστε νὰ ἀποσταλοῦν

Et abbiamo accordato, che faccendo poi conto, tutto quell' utile, che manderà il Signor' Iddio, s'abbi à fare in 4, porzioni, per ricevere una porzione il sudetto Agà :
Un' altra al Sig. Giorgio Giorgivalo.

E le due porzioni dividerle io con Assimachi nella forma, che si accorderemo noi due, e che abbiamo à divider giusta la carta di confessò, che habbiamo fatta.

6. Γιὰ τὸν ἐμπορικὸ οἶκο Ταρωνίτη - Θεοτόκη δὲν ἔχω πληροφορίες ἀπὸ ἄλλες πηγές. Τὰ πρόσωπα ποὺ διευθύνουν τὸν οἶκο αὐτό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τις στάμψες, εἶναι ὁ Ἀδριανὸς ἢ Ἀνδρέας Θεοτόκης καὶ ὁ Νικολὸς Ταρωνίτης. Γιὰ τὸν πρῶτο δὲν ἔχουμε ὄλλες παράλληλες πληροφορίες: ὁ Ἰδιος ἀναφέρει σὲ ἔγγραφό του, ποὺ προσκομίζει στὴ βενετσιάνικη δικαιοσύνη, ὅτι ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία, στὸ σπίτι τοῦ Ταρωνίτη, πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια (Στάμψα Al Laudo, σ. 109, ἔγγραφο τῆς 23 Ιουλ. 1740): πιθανῶς ἔχει σχέση μὲ τὴν κερκυραϊκὴ οἰκογένεια Θεοτόκη, τῆς δοπίας καὶ ἄλλο μέλος δ Κωνσταντής Θεοτόκης τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀσκεῖ τὸ ἐμπόριο, βλ. Ε. Λιάτα, «Εἰδήσεις γιὰ τὴν κίνηση τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰώνα», 'Ο Ἐρανιστής 14 (1975), 12, σημ. 36.

'Ο Νικολὸς Ταρωνίτης πρέπει νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Ἀθηναϊό ἐμπορο στὴ Βενετία Νικ. Ταρωνίτη τοῦ Λεονάρδου, τοῦ ὅποιου ἔχουμε δημοσιευμένη τὴν διαθήκη : Κ. Δ. Μέρτζιος, «Νικόλαος Ταρωνίτης τοῦ Λεονάρδου». Τὰ Ἀθηναϊά 17 (1960) 1 - 16. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Βενετίας μὲ τὸν πρώτης ἔγγραφῆς τὸ 1703 καὶ ἔκτοτε πληρώνει τὶς συνδρομές του τακτικὰ ὡς τὸ 1747 (βλ. βιβλίο εἰσφορῶν τῆς Ἑλλην. Κοιν. Βενετίας, Reg. 225, σ. 176). Πεθαίνει τὸ 1748 σὲ ἡλικία 80 ἔτῶν. Στὴν ἴδια διαθήκη ἀνάμεσα σ' ἑκείνους ποὺ τοῦ χρωστάνε λεφτά καταγράφονται καὶ ὁ Ἀνδρέας Θεοτόκης καθὼς καὶ ὁ Δημ. Παλαιολόγος, ποὺ θὰ συναντήσουμε πιὸ κάτω. Ἀπὸ τὸ ἴδιο κείμενο ἔχουμε τὴν πληροφορία ὅτι ἡταν συγγενῆς ἐξ ἀγχιστείας μὲ τὸν Θεόφιλο Γεωργίβαλο, τὸν ὅποιο ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Ταρωνίτη, Φλωροῦ, παντρεύτηκε στὴν Ἀθήνα. Ἡ ταύτιση ποὺ προτείνω ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὅταν ἀργότερα (1740), γίνεται ἀπογραφὴ τῆς περιουσίας τοῦ Νικολοῦ Ταρωνίτη στὴ Βενετία, ἀνάμεσα στοὺς ὄφειλέτες περνᾶ καὶ τὸ δονομα τῶν ἀδελφῶν Γεωργίβαλων, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται καὶ τὸ ἀντίστοιχο ποσόν, γιατὶ ἡ ὑπόθεση, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, φθάνει σὲ κάποιο τέλος μόλις τὸ 1743. (Βλ. τὴ σχετικὴ στάμψα Ταρωνίτη, ποὺ ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο Περούλη, ἐνῷ ἄλλο ἀντίτυπο ἀπόκειται καὶ στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Βενετίας).

Στὴν ἀνακοίνωση, ποὺ προσγράφεται ἀπὸ τὸν Δ. Βαγιακάκο στὸν Κ. Δ. Μέρτζιο, τὴν ὅποια μηνυμούει στὴν ἀρχικὴ σημείωση τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἀναφέρεται ὡς συνεταῖρος τοῦ Α. Θεοτόκη ὁ Διονύσιος Ταρωνίτης, ἀνεψιὸς τοῦ Νικολάου. "Αν δὲν ἔχει κάνει λάθος δ Μέρτζιος, τὸ πράγμα μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι θείος καὶ ἀνεψιὸς στὶς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις συνεργάζονταν ἀμεσα, δηλαδὴ διαχειρίζονταν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἑταίρεια, στὴν ὅποια τὸν πρῶτο λόγο είχε πάντα ὁ Νικολὸς Ταρωνίτης. Πάντως δ Νικ. Ταρωνίτης πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του περνᾶ τὶς ἀρμοδιότητες καὶ τὰ κεφάλαιά του στὸν ἀνεψιὸ του καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο ξεσπᾶ δικαστικὴ διαμάχη ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, ποὺ διεκδικοῦν μερίδιο. "Ετοι δὲν θὰ ἡταν περιεργο ἀν σὲ κάποια φάση τῆς δικαστικῆς διένεξης ἐμφανιζόταν καὶ ὁ Διονύσιος Ταρωνίτης ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ θείου του Νικολάου.

7. 'Ο Νικολὸς Στράτης ποὺ ἐμφανιζεται ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ οἰκου Ταρωνίτη - Θεοτόκη πιθανῶς νὰ ἀνήκει στὴν ὁμώνυμη οἰκογένεια Ἡπειρωτῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὴν

στη Βενετία 2000 βαρέλες⁹ λάδι και 400 miara¹⁰ βελανίδι για τὴν ἀγορὰ τῶν προϊόντων αὐτῶν τὸ κάθε μέρος ὑποχρεώνεται νὰ καταβάλει τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ ποσὸ ποὺ θὰ ἀπαιτηθεῖ. Τὸ συμφωνητικὸ ἀκόμα προβλέπει τὴν ἀποστολὴ δύο πλοίων γιὰ τὴν παραλαβὴ τοῦ ἐμπορεύματος, τὴν προμήθεια 2% ὑπὲρ τοῦ οἶκου τῆς Βενετίας καὶ τὴν διανομὴ τοῦ κέρδους ἡ τῆς ζημιᾶς ἴσοποσα στὰ δύο μέρη (βλ. Παράρτ., ἔγγρ. A').

Μολονότι στὸ κείμενο τῆς συμφωνίας δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ τὸ δνομα τοῦ Μανιάτη Δημ. Χαμόδρακα,¹¹ ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τῶν συντρόφων διαπιστώνεται ὅτι αὐτὸς ρυθμίζει κάθε ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῶν Γεωργίβαλων στὸ Μοριά καὶ αὐτὸς χαράζει στὴν οὐσίᾳ τὴν πορεία τῆς ἐταιρείας· ἔτσι τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συμφωνίας ὁ Χαμόδρακας ὑπόσχεται ὅτι θὰ πουλήσει στοὺς Στράτη - Γεωργίβαλο

Παραμυθιά, γιὰ τοὺς ὄποιους μᾶς δίνει πληροφορίες ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος, «Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον», Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ I' (1935) 14 - 18 καὶ ἀλλοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τῆς ἐταιρείας φαίνεται ὅτι ὁ Στράτης ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρακτόρευση τῶν συμφερόντων τοῦ βενετσιάνικου οἶκου ἀσκεῖ καὶ μικροεμπόριο γιὰ λογαριασμὸ του, ἐπενδύντας προφανῶς τὴν προμήθεια του. Λίγο μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς α' κομπανίας προσβάλλεται ἀπὸ φθίση καὶ πεθαίνει στὸ Μυστρά στὶς 11 Αὐγούστου 1733 (βλ. Στ. Al Laudo, σ. 7, 12).

8. Ὁ Γεώργιος Γεωργίβαλος ἐκπροσωπεῖ καὶ τὸν ἀδελφό του Θεόφιλο μὲ τὸν ὄποιο διατηροῦν ἐμπορικὸ οἶκο μὲ ἕδρα τὴν Ἀθήνα ἐνῶ τὸ δλο πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τους καλύπτει ἔνα εὐρύτατο γεωγραφικὸ χῶρο: Μοριά, Χίο, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη. Ἀπὸ τὰ δύο ἀδέλφια ὁ Γεώργιος φαίνεται ὅτι κινεῖται στὸν Ἡπειρωτικὸ Ἑλληνικὸ χῶρο γιὰ τὴν ἔξασφάλιστη προϊόντων, ἐνῷ ὁ Θεόφιλος βρίσκεται περισσότερο στὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, βλ. καὶ B. Κρεμμοῦ, «Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ οἶκου τῆς Βενετίας Σελέκη καὶ Σάρου», Θήσαυρίσματα 12(1975) 180, 182, 183, 193. Οἱ ἐπιχειρήσεις τῶν δύο ἀδελφῶν, μολονότι δὲν διαθέτουμε ἀρχεῖο τοῦ ἐμπορικοῦ τους οἶκου, ὥστε τὰ πορίσματά μας νὰ στηρίζονται σὲ ποσοτικὲς ἐκτιμήσεις, πρέπει νὰ ἐξελίχθηκαν κατὰ ίκανοποιητικὸ ρυθμό, ἀφοῦ τὸ 1742 ὁ κύκλος τῶν ἐμπορικῶν ἐπενδύσεών τους ἔχει διευρυνθεῖ μὲ τὴν ἀνάληψη τῆς πρωθήσεως καπνῶν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τῆς Θεσσαλονίκης στὴ Βενετία, βλ. Κ. Δ. Μέρτζιος, «Ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία ἐκ Θεσσαλονίκης» (1742 - 1759), Μακεδονικὰ Z' (1966) 94 - 147.

9. Ἡ βαρέλα (barile) είναι μονάδα βάρους, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ 48 ὀκάδες (βλ. Στάμπα Al Laudo, σ. 4: δημοσιεύεται στὴ σημ. 12 αὐτῆς τῆς ἐργασίας).

10. Τὸ miaro (πληθ. miara) είναι βενετσιάνικη μονάδα βάρους μὲ τὴν ἀντιστοιχία: 1 miaro = 40 miri = 1000 λίμπρες grosse. Ἡ ἀντιστοιχία μὲ τὰ ὀθωμανικὰ σταθμὰ είναι: 1 miaro = 400 ὀκάδες (βλ. Στ. Al Laudo, δ.π.).

11. Ὁ Μανιάτης ἐμπορος Δημ. Χαμόδρακας μᾶς γίνεται γνωστὸς κυρίως ἀπὸ τὴν ἔξέταση τῆς ἀλληλογραφίας τῆς ἐταιρείας, μολονότι ὅλα τὰ στοιχεῖα συγκλίνουν πρὸς τὴν ἀποψῃ ὅτι δὲν ἡταν ἀγνωστος στὶς ἐμπορικὲς πιάτσες καὶ πρὶν τὴν ἀνάμειξή του στὰ πράγματα τῶν Γεωργίβαλων. Τὶς δραστηριότητές του θὰ ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουμε μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες αὐτῆς τῆς ἐργασίας καὶ νὰ διαπιστώσουμε τὴν ἐμπλοκή του στὰ ἐμπορικὰ πράγματα τῆς Μάνης σὲ σχέση μὲ τὰ κυκλώματα τῆς δυτικῆς ἀγορᾶς. Πάντως γιὰ τὴν προέλευση τοῦ ἐπωνύμου, βλ. Δ. Βαγιακάου, «Βυζαντινὰ ὄντατα ἐκ Μάνης», Πελοποννησιακὰ Γ' - Δ' (1958-1959), Αθ. 1960, σ. 217.

τὰ ἐμπορεύματα ποὺ προβλέπει τὸ συμφωνητικὸ δρίζοντας ἀναλυτικὰ τὴν δῆλη ἀνταλλακτικὴ διαδικασία.¹²

Οἱ σύντροφοι τῆς Βενετίας ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν τοῦ πρώτου φορτώματος ἀνταποκρίνονται στὶς ὑποχρεώσεις τους ἀποστέλλοντας ὡς πρώτη δόση 500 τσεκίνια, ἐνῷ παράλληλα φροντίζουν ὥστε νὰ ἴκανοποιηθοῦν καὶ οἱ διάφορες ἀτομικὲς παραγγελίες τῶν ἀνταποκριτῶν τους στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Μοριά.¹³

Στὴ συνέχεια ἡ ἀλληλογραφία τῆς ἑταιρείας ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀποστολὴν πλοίων, ποὺ εἶναι ὑποχρέωση τοῦ οἴκου τῆς Βενετίας, γιὰ τὴν πρωθησην καὶ νέου ἐμπορεύματος, τὴν καθυστέρηση στὴν ἄφιξη τῶν πλοίων, πράγμα γιὰ τὸ ὅποιο παραπονοῦνται οἱ Γεωργίβαλος - Χαμόδρακας γιατὶ συνδυάζεται μὲ τὴν παράλληλη ὑψωση τῶν τιμῶν τοῦ λαδιοῦ στὴν τοπικὴ ἀγορά: «τὰ λάδια κοστίζουν τώρα τόσο στὸ Μοριά ὅσο καὶ ἐδῶ [Ἀθήνα] πάνω ἀπὸ 7 ρεάλια ἡ βαρέλων».¹⁴ Σημειώνεται ἐπίσης ἡ ἐμφάνιση κουρσάρων: «νῦπάρχουν κονδσάροι στὴ Μεθώνη καὶ ὡς τὴ Γλαρέντζα»,¹⁵ πράγμα ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, πέρα ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἀπώλειας τοῦ φορτίου, καὶ τὴν ὑψωση τῶν ἀσφαλίστρων: «ἐπειδὴ ἀκούγονται κονδσάροι, ἔδωσα ἔδωσα λίγο μεγαλύτερα ἀσφάλιστρα».¹⁶

Λεπτομερεῖς πληροφορίες γιὰ τὴ φόρτωση τῶν πλοίων δίνει σὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἀκολουθεῖ ὁ Χαμόδρακας —ό δόποιος ρυθμίζει κάθε ἐμπορικὴ

12. Στάμπα Al Laudo, σ. 4:

A Gloria di Christo 1732. adi
10 Decembre Attene.

In forza della presente scrittura dichiaro, e confessò io sottoscritto Demetrio Camodraca abitante in Mistrà qualmente hò venduto al Signor Giorgio Giorgivalo, e Sign. Nicolò Strati, oglio giallo, e netto mercantile del territorio di Mistrà barille due mille numero 2000, in ragione di oche 48. ogni barila, e di drami 400 ogni occa, & in ragion di aslani sei ogni barila, e valonie miara 400 in ragion di oche 400 il miaro, & il suo prezzo s'intenda in ragion d'aslani quattro, & aspri 30 il miaro, e che il pagamento di detta robba si debba fare in tanti cechini Venetiani in ragion di aspri 400 à bordo &c. il tutto franco à bordo.

13. Στάμπα Al Laudo, σ. 6, ἐπιστολὴ τῆς 9 Μαΐου 1733, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στοὺς Γ. Γεωργίβαλο καὶ Ν. Στράτη στὴ Μάνη καὶ τοὺς ἀναφέρουν δτὶ στέλνουν ἐπιπλέον διάφορα πράγματα γιὰ τὸν Γεωργίβαλο, δπως τοὺς είχε παραγγείλει μὲ δυὸ φατούρες καθὼς ἐπίσης καὶ «πράγμα» ποὺ τοὺς είχε παραγγείλει ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀξίας 117 δουκάτων.

14. Στάμπα Al Laudo, σ. 8, ἐπιστ. τῆς 22 Μαΐου 1733, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

15. Στάμπα Al Laudo, σ. 9, ἐπιστ. τῆς 7 Αὐγ. 1733, γράφει ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὰ Τρίνησα τῆς Μάνης στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

16. Στάμπα Al Laudo, σ. 11, ἐπιστ. τῆς 12 Αὐγ. 1733, μὲ τὰ ἴδια δπως καὶ ἡ προηγούμενη στοιχεῖα.

δραστηριότητα τῆς ἑταιρείας— στοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας καὶ συγχρόνως τοὺς παροτρύνει ὥστε νὰ δεῖξουν κάθε ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ πουληθεῖ τὸ ἐμπόρευμα στὴν καλύτερη δυνατὴ τιμὴ, παρατηρώντας συνάμα ὅτι ἀν τὸ ἴδιο ἐμπόρευμα πουλιόταν ἐπὶ τόπου στὸ Μοριά, θὰ ἄφηνε κέρδος 2000 ρεάλια.¹⁷ Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ὑπενθυμίζει στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη τὸ ἀνταγωνιστικὸ πλαίσιο τῆς ἀγορᾶς καὶ τῇ ζήτηση τοῦ προϊόντος (λαδιοῦ) καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐνδιαφερομένους ἐννοῶντας βέβαια τοὺς Γάλλους· βέβαια ἡ πληροφορία ποὺ περιέχεται στὴν ἴδια ἐπιστολή: «αὐτὴ τὴ χρονιὰ ἔξαλλον δὲν θὰ παραχθεῖ λάδι στὸ Μοριά οὔτε γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ τόπου»¹⁸, ἐνισχύει τὴν ἄποψη τοῦ Χαμόδρακα γιὰ τὴν ἐμπορικὴ ἀποδοτικότητα τοῦ προϊόντος, παράλληλα ὅμως ἔχουμε μία ἐκδήλωση τῆς νοοτροπίας ἐνὸς μικροεμπόρου, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ —κινῶντας κάθε ἀνταγωνιστικὴ διαδικασία— νὰ ἐπισύρει τὴν προσοχὴ γιὰ τὴν καλύτερη διάθεση τοῦ προϊόντος του.

Ἄξιζει νὰ σημειώσουμε ὅτι παράλληλα μὲ τὶς συγκεντρωτικὲς αὐτὲς συναλλαγὲς καὶ τὶς ἀτομικὲς παραγγελίες τῶν πρακτόρων τῆς ἑταιρείας, τὸ δόλο πλαίσιο χαρακτηρίζεται καὶ ἀπὸ τὴν δραστηριότητα ἐνὸς ἄλλου ἀριθμοῦ μικροεμπόρων, ποὺ συναλλάσσονται μὲ τοὺς βενετσιάνικους οἰκους, παραγγέλλοντας διάφορα βιοτεχνικὰ εἰδη, τὰ δόπια ξεπληρώνουν ἀποστέλλοντας προϊόντα ἀνάλογης ἀξίας: φυσικὰ ἡ τιμὴ τῆς φατούρας, ἐπειδὴ ἡ ἀξία τῆς προβλέπεται νὰ καταβληθεῖ ἔπειτα ἀπὸ δρισμένο χρόνο, εἶναι προσαυξημένη μὲ τὸ διάφορο (τόκο) τῆς ἀγορᾶς, ὅπως γνωρίζουμε καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐμπορικὲς πράξεις.¹⁹ Στὴν περίπτωσή μας φορτώνει μαζὶ μὲ τὰ λάδια τῆς ἑταιρείας καὶ ὁ Δημ. Παλαιολόγος 4 βαρέλες λάδι, οἱ ὁποῖες προστίθενται σὲ ἄλλες 4 ποὺ ἔχει στείλει μὲ ἄλλο πλοϊο, γιὰ νὰ ἔξοφλήσει φατούρα 1312 ρεαλιῶν.²⁰ Ἀλλοι μικροέμποροι παράλληλα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀμεση σχέση μὲ τὴν ἑταιρεία, ὁ Δημ.. Μαρατσᾶς καὶ ὁ Παναγιώτης Μπέρκος, ποὺ ἐνεργεῖ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Γεωργίου Συκᾶ,²¹ φορτώνουν στὸ ἴδιο πλοϊο ποσότητα μεταξιοῦ.²² Ἄς σημειωθεῖ ἐπιπλέον

17. Στὴν ἴδια (βλ. σημ. 14) ἐπιστολή, σ. 10.

18. Στὴν ἴδια ἐπιστ. σ. 10.

19. Ἐχω ὑπόψη μου ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Περούλη μιὰ μεγαλη σειρά «ὅμολογιῶν» τοῦ εἰδούς αὐτοῦ: οἱ ἐμποροὶ τῆς Βενετίας ἀγοράζουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἑλληνα μικροεμπόρου διάφορα βιοτεχνικὰ προϊόντα καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση νὰ τα ξεπληρώσει στέλνοντας προϊόντα ἀγροτικὰ ἀλλὰ πληρώνοντας ἐπιπλέον καὶ τὸ διάφορο ποὺ κυμαίνεται ἀπὸ 6 - 9%.

20. Στόμπα Al Laudo, ἐπιστ. τῆς 12 Αύγ. 1733, δ.π., σ. 11.

21. Μᾶς εἶναι γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγὲς ὡς ἐμπορος στὴν Πελοπόννησο, βλ. Β. Κρεμμυδᾶς, «Ο ἐμπορικὸς . . .» δ.π., σ. 183, 184.

22. Στόμπα Al Laudo, σ. 11, ἐπιστ. τῆς 13 Αύγ. 1733, γράφει ὁ Δημ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

ὅτι οἱ παραπάνω δονομάζονται ρητὰ «mercanti» καὶ ἔτσι ἔχουμε τὴν δυνατότητα σὲ κάθε περίπτωση νὰ δρίζουμε τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπορευόμενου, ὁ ὄποιος ποτὲ δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν ἅμεσο παραγωγό.

Οἱ σύντροφοι τῆς Βενετίας ἀφοῦ προσπαθοῦν χωρὶς ἐπιτυχία νὰ προωθήσουν ὑφάσματα στὸ Μοριὰ ἔξακολουθοῦν τὶς ἀποστολὲς χρημάτων ὅπως διαπιστώνεται καὶ στὴν τελευταίᾳ ἄξια λόγου ἐπιστολὴ τῆς πρώτης ἑταιρείας : «σᾶς ἀποστείλαμε . . . 1500 τζεκίνια καὶ φατούρες».²³ Στὴν ἕδια ἐπιστολὴ σημειώνεται ἀπὸ τοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποστολῆς λαδιοῦ, καὶ γι' αὐτὸ ζητοῦν νὰ μὴν ἀποσταλεῖ βελανίδι ἀλλὰ λάδι· σημειώνουν παράλληλα ὅτι ὅσο βελανίδι ἔχουν στὴν διάθεσή τους δὲν τὸ προωθοῦν στὴν ἀγορὰ γιατὶ δὲν ὑπάρχει ζήτηση καὶ οἱ τιμὲς εἰναι πολὺ χαμηλές.²⁴

Μὲ τὴ συμπλήρωση τῶν ἀποστολῶν ἐμπορεύματος ἀπὸ τὸ Μοριὰ στὴ Βενετία ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν ἔδρα τῆς ἑταιρείας ὁ Δημ. Χαμόδρακας γιὰ νὰ ἔξετάσουν οἱ σύντροφοι τοὺς λογαριασμοὺς τους. Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς ποὺ ἀκολουθοῦν γίνεται φανερὸ δτὶ ὁ Δημ. Χαμόδρακας, συμπεριφερόμενος σὰν νὰ εἰναι ὁ ἕδιος ἔνας ἀπὸ τοὺς συνεταίρους, σκέπτεται νὰ συνάψει νέα εὐρύτερη συμφωνία : τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ πρώτη αὐτὴ μορφὴ τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν μὲ τὴν ἀγορὰ τῆς Βενετίας ἀφησε κάποια οἰκονομικὰ δφέλη ἀλλὰ παράλληλα ὅτι ὁ Μανιάτης ἐμπορος διαβλέπει ὅτι στὸ μέλλον μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει ἀκόμα μεγαλύτερα κέρδη ἀπὸ τὴ συνεργασία αὐτῆ. Ἐτσι ἐνῶ βρίσκεται ἀκόμη σὲ καραντίνα, παρακαλεῖ τοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη νὰ μεστεύσουν στὸν ἐμπορο Chiavistelli τῆς Φλωρεντίας γιὰ νὰ τοῦ προμηθεύσει «διάφορες τσόχες»,²⁵ ἀπὸ τὶς ἕδιες ποὺ ὁ Φλωρεντινὸς ἐμπορος στέλνει στὸν οἶκο Dandria καὶ Manesso στὴ Σμύρνη.

Πάντως εἰναι βέβαιο ὅτι τὰ ἀφεντικὰ τοῦ Χαμόδρακα, οἱ Ἀθηναῖοι ἐμποροι Γεωργίβαλοι,²⁶ δὲν βλέπουν μὲ καλὸ μάτι τὴ σύναψη τῆς νέας ἑταιρείας: διατηροῦν ζωηρὲς ἐπιφυλάξεις κρίνοντας ὅτι ἡ ἐποχὴ δὲν εἰναι κατάλληλη γιὰ μεγάλα ἐμπορικὰ ἀνοίγματα, ἐνῶ φαίνονται ὅτι προσαντολίζονται στὴν περιορισμένης ποσότητας προϊόντος ἐμπορικὴ ἑταιρεία : συγκεκριμένα οἱ προτάσεις τους εἰναι γιὰ δυὸ φορτώματα λαδιοῦ καὶ βελανιδιοῦ ποὺ θὰ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Ἐλους στὴν τιμὴ τῶν 7 ρεαλιῶν γιὰ τὴν κάθε βαρέλα λαδιοῦ καὶ 4 1/2 ρεαλιῶν γιὰ τὸ κάθε miaro βελανιδιοῦ.

23. Στάμπα Al Laudo, σ. 15, ἐπιστ. τῆς 10 Ὁκτωβρίου 1733, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὴ Μάνη στὸ Δ. Χαμόδρακα.

24. Στάμπα Al Laudo, ὥ.π., σ. 15.

25. Στάμπα Al Laudo, σ. 21, ἐπιστ. τῆς 27 Φεβρουαρίου 1733/34, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν A. Chiavistelli στὴν Φλωρεντία.

26. Στάμπα Al Laudo, ἐπιστ. τοῦ 1734, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα στὸν Δ. Χαμόδρακα στὴ Βενετία.

"Ομως ό Δημ. Χαμόδρακας ἐκμεταλλεύεται τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὴν βεβαιωμένη ἐμπιστοσύνη ποὺ τρέφουν πρὸς τὸ πρόσωπό του οἱ Ἀθηναῖοι ἐμποροί, καὶ προχωρεῖ στὴ σύναψη νέας ἑταιρείας.

B' Εταιρεία : Στὶς 8 Μαΐου 1734 ὑπογράφεται στὴ Βενετία ἡ β' ἐμπορικὴ συμφωνία ἀνάμεσα στὸν ἐμπορικὸ οἶκο Ταρανίτη - Θεοτόκη καὶ τὸν Δημ. Χαμόδρακα, ποὺ ἐκπροσωπεῖ τοὺς ἀδελφοὺς Γεωργίβαλους (βλ. Παράρτ., ἔγγρ. Β'). Ἡ συμφωνία αὐτή, μολονότι δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς συνηθισμένης διμεροῦς ἑταιρείας δηλ. εἶναι ὁρισμένου χρόνου καὶ γιὰ ὁρισμένη ποσότητα ἐμπορεύματος, ὥστόσο μπορεῖ νὰ ἐκτιμηθεῖ ὡς περισσότερο εὐέλικτη καὶ ὅτι προσβλέπει σὲ διεύρυνση τῶν δραστηριοτήτων της: τοῦτο γιατὶ προβλέπει ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπέκταση τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο· ἄλλωστε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐνεργοποίησής της θὰ διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ εὐελιξία της ἔχει σχέση μὲ τὴ συγκυρία καὶ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση, ποὺ διαμορφώνεται κάθε φορὰ μὲ τὴν ἐπέμβαση διαφόρων παραγόντων, ἀφοῦ θὰ ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ δραστηριότητες ποὺ οὔτε κὰν δρίζονται στὸ ἀρχικὸ κείμενο ἢ μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι εἶναι ἀποτελέσματα κάποιας προφορικῆς συμφωνίας.

Τὰ κύρια ἄρθρα τῆς συμφωνίας, ἡ διάρκεια τῆς ὁποίας προβλέπεται νὰ εἶναι γιὰ δυόμιση χρόνια, Αὔγουστος 1734 — Φεβρουάριο 1736/7, εἶναι :

1. Τὸ ἑταιρικὸ κεφάλαιο ὁρίζεται σὲ 6000 τσεκίνια (3000 τὸ κάθε μέρος).
2. Τὸ παραπάνω κεφάλαιο μπορεῖ ὁ Χαμόδρακας νὰ τὸ διαθέσει γιὰ τὴν ἀγορὰ λαδιοῦ καὶ βελανιδιοῦ στὴν ἀγορὰ τοῦ Μοριᾶ καὶ τῆς Ἀθήνας, ἄλλὰ καὶ ἄλλων ἐμπορευμάτων μπορεῖ παράλληλα νὰ ἐπεκτείνει τὶς ἐμπορικὲς ἐπενδύσεις καὶ σὲ ἄλλα μέρη, στὴ Χίο ἢ τὴν Μπαρμπαριά ἢ κοι ἄλλοι πρὸς διεθνῆς τῆς ἑταιρείας.
3. 'Υποχρεώνεται ὁ Χαμόδρακας νὰ στέλνει στὴ Βενετία λάδια καλῆς ποιότητας, καθαρὰ χωρὶς μούργα· τὸ ἵδιο καὶ τὸ βελανίδι πρέπει νὰ εἶναι καλὸ καὶ καθαρό.
4. Ἀπαγορεύεται στὸ Χαμόδρακα νὰ ἀσκεῖ ἄλλο ἐμπόριο, ἔστω καὶ μικρό, ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ἑταιρείας ἀκόμα ὑποχρεώνεται στὰ δυόμιση χρόνια ποὺ θὰ διαρκέσει ἡ ἑταιρεία νὰ στείλει στὴ Βενετία 12000 βαρέλες λάδι καὶ 2.400.000 λίμπρες βελανίδι καὶ κάθε φορὰ νὰ στέλνει στοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας καὶ τοὺς ἀντίστοιχους λογαριασμούς.
5. Ὁ Χαμόδρακας πρέπει ἔγκαιρα νὰ καπαρώνει τὸ λάδι καὶ τὸ βελανίδι καὶ μόλις τὰ ἔτοιμάζει νὰ εἰδοποιεῖ στὴ Βενετία τοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη γιὰ νὰ στέλνουν αὐτοὶ τὰ πλοῖα ποὺ θὰ φορτώσουν τὸ ἐμπόρευμα.
6. Ἡ ἑταιρεία δὲν θὰ ὑπόκειται σὲ ἄλλα ἔξοδα ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὰ ἐμπορεύματα.
7. Ὅσο ἐμπόρευμα θὰ στέλνει ὁ οἶκος Ταρανίτη - Θεοτόκη ἀπὸ τὴ Βενετία οτὸ Χαμόδρακα θὰ εἶναι γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἑταιρείας, ἄλλὰ ὁ οἶκος θὰ ἔχει ἐπιπλέον καὶ τὴν καθιερωμένη προμήθεια· τὸ ἵδιο θὰ ἴσχυσει καὶ γιὰ τὰ ὑφάσματα τῆς Φλωρεντίας, ποὺ θὰ πάρει μαζί του ὁ Χαμόδρακας ἀναχωρώντας ἀπὸ τὴ Βενετία· γιὰ τὰ μεταξωτὰ ποὺ

θὰ στέλνονται στὴ Χίο, Σμύρνη καὶ Κωνσταντινούπολη οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης δὲν θὰ παίρνουν προμήθεια.

8. Ὁ βενετσιάνικος οἶκος ὑποχρεώνεται νὰ καταβάλει ἀμέσως στὸν Χαμόδρακα 1000 τσεκίνια, ἐνῶ τὰ ἄλλα 2000 θὰ ἀποσταλοῦν στὴν Φλωρεντία, κατὰ τὶς ἐντολὲς τοῦ Χαμόδρακα.

9. Γιὰ κάθε ἀποστολὴ ἐμπορεύματος ὑποχρεώνονται οἱ σύντροφοι νὰ κάνουν τὴν ἀντίστοιχη ἀσφάλιστή του.

10. Ὡστε κέρδη ἥθελε στείλει ὁ Θεός, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν τα ἔξοδα, τὰ ἀσφάλιστρα καθὼς καὶ τὰ 40 τσεκίνια τὸ χρόνο, ποὺ εἰναι τὸ ποσὸν ποὺ θὰ παίρνει ὁ Χαμόδρακας γιὰ τὰ ἔξοδά του, τὸν ὑπηρέτη του καὶ τὸ ἄλογο, θὰ μοιραστοῦν σὲ 2 ἵσυ μερίδια.

11. Ἀν ἀνανεωθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Βενετικῆς Γερουσίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὅποια κάθε ἐμπόρευμα ποὺ θὰ ἔρχεται ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Τουρκίας μὲ 3/4 βελανίδι δὲν θὰ πληρώνει δασμὸς εἰσαγωγῆς (dazio), τότε ἡ συμφωνία θὰ ἴσχυσει, διαφορετικά καὶ μάλιστα γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ λαδιοῦ, θὰ εἴναι ἄκυρη· στὴν τελευταῖα περίπτωση ὁ Χαμόδρακας τὰ 3000 τσεκίνια τοῦ οἴκου Ταρωνίτη - Θεοτόκη ὑποχρεώνεται νὰ τὰ ἐπενδύσει σὲ ἀντίστοιχη ποσότητα καθαροῦ μεταξιοῦ μαζὶ μὲ τὸ κέρδος, ποὺ θὰ ἔδιναν τὰ ὑφάσματα τῆς Φλωρεντίας.

Στὶς 10 Ἰουνίου 1734 στὸ ἀρχικὸ κείμενο τῆς συμφωνίας γίνεται ἡ παρακάτω προσθήκη: μολονότι ἡ Γερουσία μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς 29 Μαΐου διέταξε νὰ πληρώνουν δασμὸς εἰσαγωγῆς καὶ τὰ λάδια, τὰ δύο μέρη μένουν σύμφωνα νὰ ἴσχυσει ἡ συμφωνία.

Ἡ ἔταιρεία ἐνεργοποιεῖται σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ συμφωνητικοῦ καὶ οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης δίνουν ἐντολὴ στὸν συνεργάτη τους στὸ Λιβόρνο, N. Φραγγελά,²⁷ νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἀποστολὴ ὑφασμάτων στὴ Σμύρνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη: εἴναι τὰ ὑφάσματα τὰ ὅποια ἔχουν κιόλας παραγγελθεῖ στὸν Ἀνδρέα Chiavistelli τῆς Φλωρεντίας.

Ωστόσο, παρὰ τὴν μονόπλευρη αὐτὴ ἐνεργοποίησῃ καὶ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Δημ. Χαμόδρακα οἱ Γεωργίβαλοι ἀπὸ τὴ μεριά τους διατηροῦν ἀκόμη ζωηρὲς ἐπιφυλάξεις, τὶς ὅποιες ἀνακοινώνουν μὲ γράμμα τους στὸν Χαμόδρακα, στὸ ὅποιο ἀναφέρουν καὶ τὴν αἰτία τῶν ἐπιφυλάξεών τους: «γνωρίζετε ὅτι στὸ Μυστρὰ ὑπάρχει ἀναταραχὴ καὶ γίνονται πολλὲς φασαρίες στὸ Μοριὰ καὶ μεγαλύτερες στὸ Μυστρά». ²⁸ Πάντως ἡ μετὰ λίγα χρόνια ἀνάμειξη τῶν Γεωργίβαλων σὲ ἄλλες ἐμπορομεσιτικὲς δραστηριότητες, πολὺ πιὸ προσοδοφόρες, ἵσως νὰ εἴναι ὁ πραγματικὸς λόγος γιὰ τὸν ὅποιο ἀντιδροῦν στὴ πρώτη αὐτὴ φάση τῆς ἔταιρείας. Ὁμως λίγο ἀργότερα, ἀφοῦ θὰ ἔχει προηγηθεῖ ἐπιστολὴ τῶν συντρόφων τῆς Βενετίας, στὴν διοία ἐπισημαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμιὰ ἀντίρρηση στὸ

27. Στάμπα Al Laudo, σ. 27 - 28, ἐπιστ. τῆς 12 Ἰουνίου 1734, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸ N. Φραγγελά, στὸ Λιβόρνο.

28. Στάμπα Al Laudo, σ. 28 - 29, ἐπιστ. τῆς 20 Ἰουνίου 1734, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

νὰ διαλυθεῖ ἡ ἑταιρεία,²⁹ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι ὑπαναχωροῦν φροντίζοντας νὰ ἀποδώσουν τὴν συναίνεσή τους στὸ δτὶ οἱ λόγοι, τοὺς δποίους εἰχαν ἐπικαλεσθεῖ γιὰ τὴν ματαίωση τῆς συμφωνίας τους δὲν ὑπάρχουν πιά : «ἔγιναν δρισμένες ταραχές στὸ Μοριὰ καὶ στὴ Μάνη . . . δμως τὰ πράγματα ὃς τώρα δὲν ἐπιδεινώθηκαν ἀντίθετα σιγὰ - σιγὰ καταπέφτονταν καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἥσχασσονν». ³⁰ Σ’ αὐτὰ βέβαια δλα ἔρχονται νὰ προσθέσουν μὲ τὴν καθαρὰ ἐμπορικὴ τους νοοτροπία, τὴν ἀναμφισβήτητη ἐντιμότητα ποὺ ἔχουν δείξει σ’ δλες τὶς προηγούμενες συναλλαγές τους.

Ἐνῶ συνεχίζονται δλες αὐτὲς οἱ ἀμφιταλαντεύσεις, ἡ ἑταιρεία ὅπως ἔχουμε ηδη ἐπισημάνει, ἔχει ἀρχίσει νὰ λειτουργεῖ : ἔχει προηγηθεῖ ἡ παραγγελία στὴ Φλωρεντία, ἔχει εἰδοποιηθεῖ ὁ Φραγγελάς στὸ Λιβόρνο νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν ὑφασμάτων στὴ Σμύρνη. Ἡ τρίτη ἐνέργεια πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση γίνεται τώρα ἀπὸ τοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη, μὲ ὑπόδειξη τοῦ Χαμόδρακα, ποὺ φροντίζουν ὕστε νὰ εἰδοποιηθεῖ ὁ Σταμάτης Πατεράκης³¹ στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴν διάθεση τῶν ὑφασμάτων στὴν ἀγορὰ τῆς Πόλης.

Ο Σταμάτης Πατεράκης, πράγματι, ἀναλαμβάνει τὴν διάθεση τῶν ὑφασμάτων γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἑταιρείας στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐνημερώνοντας τοὺς κυρίους του γιὰ τὴν κατάσταση τῶν ἀνταλλαγῶν, τὴ μορφὴ τοῦ ἐμπορίου στὸ ἐπίπεδο τῶν ὑφασμάτων, τὶς ἰσοτιμίες νομισμάτων. Σχετικὴ πρὸς αὐτὰ εἶναι ἡ ἐπιστολὴ³² του τῆς 16 Ὁκτωβρίου 1734 στὴν δποία ἐπισημαίνει τὴν διαφορὰ στὴν τιμὴ ἀνάμεσα σὲ ὑφάσματα ποὺ που-

29. Στάμπα Al Laudo, σ. 31, ἐπιστ. τῆς 18 Αὔγ. 1734, γράφουν οἱ Ταρανίτης - Θεοτόκης στὸν Γ. Γεωργίβαλο στὴν Ἀθήνα.

30. Στάμπα Al Laudo, σ. 32 - 43, ἐπιστ. τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1734, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη.

31. Ο ἔμπορος αὐτὸς πρέπει νὰ ὄνται στὴν χιώτικη οἰκογένεια Πατεράκη, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διακρίθηκαν στὸ ἔμπόριο· πιθανώτατα πρέπει νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Σταμάτη Πατεράκη ποὺ ἀναφέρεται στὴν Ἰστορία τῆς Χίου τῶν Γ.Ι. Ζολώτα - Αἴμ. Σάρουν, τ. Γ’, μέρος Β’, Ἐν Ἀθηναῖς (1928) σ. 316. Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς Χίων ἦταν ἐγκατεστημένος στὴν Πόλη, δπου ἀσκοῦσε διάφορες ἐμπορομεσιτικὲς δραστηριότητες, μὲ κέντρο τὸν Γαλατά, βλ. Ζολώτα - Σάρουν, δ.π., τ. Γ’, μέρος Α’, Ἐν Ἀθηναῖς 1926, σ. 312. — Traian Stoianovich, «Ο κατακτητής δρθόδοξος Βαλκάνιος ἐμπορος», στὸν τ. «Οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν (15ος - 19ος αἰώνας)», Ἀθήνα 1979, σ. 307.

Ο Σταμ. Πατεράκης ἀναλαμβάνει τὴν διάθεση τῶν ὑφασμάτων τῆς ἑταιρείας μὲ τὴ μεσοιλάβηση τοῦ Δ. Χαμόδρακα, δπως ἀναφέρουν οἱ Ταρανίτης - Θεοτόκης στὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ τους τῆς 3 Ιουλίου 1734, γι ἀυτὸ ἄλλωστε ὅταν ἐπέλθει ἡ ρήξη στοὺς κόλπους τῆς ἑταιρείας θὰ θεωρηθεῖ καὶ αὐτὸς ὑποπτος γιὰ παραποίηση λογαριασμῶν καὶ θὰ ζητηθοῦν πληροφορίες γιὰ τὸ πρόσωπο του ἀπὸ τὸν δραγουμάνο Marino Calavrò.

32. Στάμπα 30, σ. 6, ἐπιστ. τῆς 16 Ὁκτ. 1734, γράφει ὁ Σταμ. Πατεράκης ἀπὸ τὴν Πόλη στοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη.

λιοῦνται μὲν ἀμεση καταβολὴ τῆς ἀξίας τους καὶ σ' αὐτὰ ἐπὶ πιστώσει, διαφορὰ ποὺ ἀνέρχεται σὲ 30 ἄσπρα τὸ μπράτσο. Βέβαια ὅλες αὐτὲς οἱ πληροφορίες ἔχουν στενὴ συνάφεια πρὸς τοὺς ἀναλυτικοὺς λογαριασμοὺς ποὺ ὑποβάλλει ὁ Πατεράκης μὲ τὴν πώληση τῶν προϊόντων, καὶ τοὺς ὅποιους θὰ ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἔξετάσουμε στὸ δεύτερο μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης.

Ἐντωμεταξὺ ὁ Δ. Χαμόδρακας ἔχει ἐπιστρέψει στὸ χῶρο τῆς δραστηριότητάς του, τὴν περιοχὴν τῆς Μάνης, καὶ ἔχει ἀρχίσει τὶς ἐνέργειές του γιὰ τὴν προώθηση ἐμπορευμάτων πρὸς τὴν ἀγορὰ τῆς Βενετίας : ἐτοιμάζεται κιόλας τὸ πρῶτο φορτίο ἀπὸ λάδι καὶ βελανίδι νὰ πάρει τὸ δρόμο γιὰ τὴν Βενετία καὶ οἱ σύντροφοι στὴν πόλη αὐτὴ χαίρονται ιδιαίτερα γιὰ τὴν εἰδῆση ποὺ τοὺς διαβιβάζει ὁ Χαμόδρακας ὅτι «λάδι ὑπάρχει ἐνῷ γαλλικὰ πλοῖα δὲν ὑπάρχουν σὲ κανένα λιμάνι τῆς Μάνης»,³³ πράγμα ποὺ σημαίνει βέβαια ἔλλειψη ἐμπορικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ συνεπῶς εὐνοϊκότερο κλίμα γιὰ τὴν ἀγορὰ αὐτῶν τῶν προϊόντων.

Παρόλα αὐτὰ καὶ παρὰ τὶς ἀντίθετες διαβεβαιώσεις ποὺ ἔδωσαν στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη, οἱ Γεωργίβαλοι δὲν ἔχουν σταματήσει νὰ διατηροῦν ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν μορφή, τὴν ὅποια ἔχει πάρει ἡ συνεργασία τοῦ πράκτορά τους Χαμόδρακα μὲ τὸν οἶκο τῆς Βενετίας : σὲ μιὰ ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ἐμπορικῆς συνεργασίας ἐπιστολή τους πρὸς τὸν Μανιάτη ἔμπορο ἀναφέρουν : «ἐπειδὴ εἰχατε μικρὸ κεφάλαιο στὴ Βενετία σᾶς συμπληρώθηκε μὲ τόσο πρόγμα ποὺ παραγγέλθηκε καὶ πρῶτα καὶ ςτερα γιὰ τὴν Τύνιδα καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη· προσέξτε τοῦτο, ὅτι δ κύριος Ἀδριανὸς Θεοτόκης μὲ τὸ πρόγμα ποὺ πρόκειται νὰ τοῦ στείλετε, θὰ πληρώσει τὸ πρόγμα ποὺ σᾶς στέλνει καὶ ἐντωμεταξὺ τὸ δικό σας κεφάλαιο ἔχει ἐπενδυθεῖ ἔνα μέρος στὴ Βενετία καὶ ἔνα μέρος εἰχε ἐπενδυθεῖ στὸ Μοριὰ . . . σχετικὰ μὲ τὸ μπεταέτι, ἥδη σᾶς ἔχω πεῖ πράξτε ως ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ποὺ θὰ σᾶς φανεῖ ὅτι εἰναι πρὸς τὸ συμφέρον σας».³⁴

Στὶς σκέψεις καὶ παρατηρήσεις τοῦ Γεώργιου Γεωργίβαλου διαφαίνονται μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διμεροῦς συμφωνίας, στὴν ὅποια ἡ πρωτοβουλία βέβαια πάντοτε βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ κύριου κεφαλαιούχου, ποὺ ὅπωσδήποτε δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει τὴν ἔδρα του ἔξω ἀπὸ τὸν χῶρο παραγωγῆς ἀγροτικῶν προϊόντων· ἔτσι μὲ τὴν οἰκονομικὴ του ἐπιφάνεια μπορεῖ νὰ ἀντέχει στὴν ἀνισορροπία ἀνάμεσα στὶς δξα-

33. Στάμπα Al Laudo, σ. 34, ἐπιστ. τῆς 22 Σεπτ. 1734, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν Δ. Χαμόδρακα, στὸ Μυστρά.

34. Στάμπα. Al Laudo, σ. 35, ἐπιστ. τῆς 25 Οκτ. 1734, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ Δ. Χαμόδρακα, στὸ Μυστρά.

γωγὲς καὶ εἰσαγωγὲς ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν μικρὴ ἀπορροφητικότητα τοῦ περιφερειακοῦ χώρου, καὶ ἐνισχύεται ἀπὸ τὸν ἔντονο συναγωνισμὸν ποὺ παρατηρεῖται γιὰ τὰ προϊόντα ποὺ προωθοῦνται στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τὰ διάφορα ἐμπορευόμενα ἔθνη.

Στὸ ἐπίπεδο τῆς ἑταιρείας, παράλληλα, εἶναι πρώτη φορὰ ποὺ γίνεται λόγος γιὰ ἐμπόριο μὲ τὴν Τύνιδα καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὴ σκέψη τοῦ Χαμόδρακα νὰ ὑπενοικιάσει τὸν φόρο μπεταέτι (μπιντάτ) πάνω στὸ λάδι· μολονότι στὶς ἐπιστολὲς ποὺ ἀκολουθοῦν δὲν γίνεται πλέον λόγος γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτῇ ἀπὸ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἑταιρείας μαθαίνουμε ὅτι τελικὰ οἱ σκέψεις αὐτὲς ὑλοποιήθησαν.

Οἱ ὄλοένα πιὸ ἥπιες παρατηρήσεις τῶν Γεωργίβαλων πρὸς τὸν Χαμόδρακα συνεχίζονται καὶ κυρίως ἀποσκοποῦν νὰ ἀποτρέψουν τὸν τελευταῖο ἀπὸ μεγάλα ἀνοίγματα. Παράλληλα ὅμως συνεχίζεται καὶ ἡ ἐξέλιξη τῶν δραστηριοτήτων τῆς ἑταιρείας καὶ ἐτοιμάζεται ἡ ἐπέκτασή της καὶ πρὸς τὴν Τύνιδα. Κύριος ἐμπνευστὴς τῆς πολιτικῆς αὐτῆς φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ Χαμόδρακας, ποὺ ἀποβλέποντας σὲ μεγαλύτερα προσωπικὰ ὀφέλη ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προβλέπει τὸ συμφωνητικὸ τῆς ἑταιρείας, καὶ καθὼς γνωρίζει τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ἀγορᾶς, προσπαθεῖ νὰ δραστηριοποιήσει ἀκόμη περισσότερο τοὺς Βενετούς ἐμπόρους ὥστε νὰ ἐτοιμάσουν³⁵ καὶ τρίτη ἀποστολὴ ὑφασμάτων.

Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Χαμόδρακα γιὰ τὴν ἀποστολὴ ὑφασμάτων στὴν Κωνσταντινούπολη ἔχει βέβαια ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἑταιρείας στὸ ἐπίπεδο αὐτό, ποὺ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὑφάσματα ζητᾶ ἐπίμονα καὶ ὁ Πατεράκης: καὶ οἱ δύο προσπαθοῦν νὰ ἀνατρέψουν τὴν διστακτικότητα τῶν Βενετῶν ἐμπόρων, ποὺ ἵσως καὶ ἔξαιτίας τῆς ἄμεσης ἐμπλοκῆς τους μὲ τὴν ἀγορὰ τῆς Ἀνατολῆς, ζητοῦν ὄλοένα καὶ περισσότερο ἀναλυτικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἀγορᾶς, τὶς τιμές, τὶς πωλήσεις κτλ. παρὰ τὴν ἄμεση ζήτηση ἐμπορεύματος. Στὴν ἀπαίτηση τοῦ Πατεράκη ἀπαντοῦν ὅτι, «δὲν ἔχουμε λάβει ἄλλη δικῆ σας ἐπιστολὴ πρόσφατη»³⁶ καὶ ἔτσι δὲν μποροῦν «στὰ σκοτεινά» νὰ ἐκπληρώσουν τὶς παραγγελίες του.

Πιθανῶς νὰ βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ ἔνα τυπικὸ παράδειγμα ἐμπορικῆς νοοτροπίας τῆς ἐποχῆς καὶ ἀτολμῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ὅταν ἡ κατάσταση ποὺ ἔχει διαμορφωθεῖ στὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ εἰδικότερα στὸ μεσογειακὸ χώρο, ἀπαιτεῖ ἀποφασιστικὲς καὶ ἄμεσες ἐνέργειες στὶς ἐμπορικὲς διαδικασίες. Ἡ ὑπόθεσή μας ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ παρακάτω παράθεμα ἐπιστο-

35. Στάμπα 30, σ. 7-8, ἐπιστ. τῆς 30 Νοεμβρίου 1734, γράφει ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη.

36. Στάμπα 30, σ. 10. ἐπιστ. τῆς 11 Δεκ. 1734, γράφουν οἱ Ταρανίτης - Θεοτόκης στὸν Σταμ. Πατεράκη στὴν Κωνσταντινούπολη.

λῆσ³⁷ τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη πρὸς τὸν Πατεράκη : «ὅταν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων δὲν ὑπάρχει συχνὴ ἐπικουνωνία καὶ δὲν δίνονται ἀμοιβαῖς ἀπὸ κάθε μέρος οἱ εἰδήσεις, τὸ ἐμπόριο δὲν μπορεῖ νὰ πάει μπροστὰ . . . σᾶς παρακαλοῦμε λοιπὸν . . . νὰ μᾶς γράφετε συχνὰ γιὰ κάθε μέρος καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ Σμύρνη πρὸς τὸ Λιβύδον καὶ νὰ μᾶς πληροφορεῖτε γιὰ τὶς τιμὲς καὶ τὶς πωλήσεις». Δηλαδὴ ἡ ἐπιμονὴ τῶν Πατεράκη - Χαμόδρακα δὲν ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη εἰδηση γιὰ τὸν Βενετούς, ἀλλὰ ἐπιζητοῦν κάτι παραπάνω.

Ως πρὸς τὸν Γεωργίβαλον φαίνεται ὅτι ἡ ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων ἔχει ἀνατρέψει τοὺς τελευταίους δισταγμούς τους : ἔτσι ὁ Θεόφιλος Γεωργίβαλος γράφοντας ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας, χαίρεται γιὰ τὸ «πλούσιο κέρδος»³⁸ ποὺ ἀφήνουν τὰ ὑφάσματα τῆς Φλωρεντίας, ἐνῶ γιὰ τὸ ἐμπόριο μὲ τὴν Τύνιδα καὶ γενικὰ γιὰ τὸν κάθε λογῆς λογαριασμοὺς τῆς ἐταιρείας τοὺς ἀνακοινώνει ὅτι ὑπεύθυνος εἶναι ὁ Χαμόδρακας, πράγμα ἄλλωστε εὐνόητο ἀπὸ κάθε ἀποψῃ ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ὁ οὐδιαστικὸς διαχειριστὴς τῶν συμφερόντων τῆς ἐταιρείας τουλάχιστον ὡς πρὸς τὴν πλευρὰ τῶν Γεωργίβαλων.

Ἐξετάζοντας στὴ συνέχεια τὰ στοιχεῖα, ποὺ μᾶς παρέχει ἡ ἀλληλογραφία τῆς ἐταιρείας ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ προσεγγίσουμε στὶς λεπτομέρειες ἐκεῖνες, οἱ δόποις ἀνασυνθέτουν τὴν «ἐσωτερικὴ ἴστορία», τὴν καθημερινὴ πρακτικὴ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς «πιάτσας» γενικότερα, ποὺ συντελεῖ στὴν ἐξέλιξη τῶν συναλλαγῶν : ἔτσι σὲ μία ἐπιστολή του ὁ Δημ. Χαμόδρακας ἐκθέτει τὴν κατάσταση ποὺ διαμορφώνεται στὸ Μοριά μὲ τὴν παρέμβαση τῶν Γάλλων στὴν ἀγορά· γράφοντας στοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας ποὺ παραπονοῦνται γιὰ τὴν ὑψωση τῆς τιμῆς ἀγορᾶς τοῦ λαδιοῦ τοὺς ἀναφέρει ὅτι εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅταν ὁ ἴδιος βρισκόταν στὴ Βενετία οἱ τιμὲς τοῦ λαδιοῦ ἦταν χαμηλὲς στὸ Μοριά καὶ ἀγόραζαν λάδι στὴν τιμὴ τῶν 3 1/2, 3 3/4 καὶ 4 ρεαλιῶν τὴ βαρέλα· ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν κράτησαν γιὰ πολὺ καιρὸν γιατὶ «οἱ Γάλλοι ἀνέβασαν τὶς τιμές»,³⁹ παρόλα αὐτὰ ὁ Χαμόδρακας ἐπισημαίνει ὅτι αὐτὸς ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀγοράζει λάδια σὲ χαμηλότερες τιμὲς ἀπὸ τὸν ἄλλους καὶ αὐτὸς μποροῦν νὰ τὸ μάθουν ρωτῶντας καὶ τὸν ἄλλους ἐμπόρους ποὺ στέλνουν λάδια στὴ Βενετία.

Γιὰ ἔνα ἀρκετὰ μεγάλο διάστημα οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς δίνουν οἱ στάμπες κινοῦνται κυρίως ἀνάμεσα στὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει τὸ ἐμπόριο τοῦ λαδιοῦ καὶ τῶν ὑφασμάτων σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο πεδίο ἐμφανί-

37. Στὴν ἴδια (βλ. σημ. 36) ἐπιστολή.

38. Στάμπα 6, σ. 14, ἐπιστ. τῆς 10 Μαρτίου 1735, γράφει ὁ Θεόφ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

39. Στάμπα Al Laudo, σ. 40, ἐπιστ. τῆς 5 Μαΐου 1735, γράφει ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

ζεται και ἄλλος ἐμπορικὸς πράκτορας τῆς ἑταιρείας στὴν Κωνσταντινούπολη: εἶναι δὲ Ἀναγνώστης Παπαδουκάκης.⁴⁰

Ἡ ἀποστολὴ ἐμπορεύματος στὸν Παπαδουκάκη ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια μεθόδευση και πρακτικὴ ποὺ εἶχε ἐφαρμοστεῖ και μὲ τὸν Πατεράκη: Ὁ Ν. Φραγγελᾶς ἀπὸ τὸ Λιβύρνο προωθεῖ ὑφάσματα εἴτε ἀπευθείας εἴτε μέσω Σμύρνης στὸν Παπαδουκάκη και ὁ τελευταῖος ἐνημερώνει τὰ ἀφεντικά του γιὰ τὶς πωλήσεις και τὰ ἔξοδα. Ὅταν ἀπαιτηθεῖ ἡ προώθηση μέσω τῆς Σμύρνης, ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὸν Μαρίνο Μπαλτατζή,⁴¹ ποὺ στέλνει τὰ ὑφάσματα στὴν Κωνσταντινούπολη μὲ ἐντολὲς τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

Ἡδη μπαίνουμε στὸ ἔτος 1736 και ὁ Θεόφιλος Γεωργίβαλος, ποὺ βρίσκεται στὴ Χίο, γράφει⁴² στὸ Χαμόδρακα και τοῦ παραγγέλνει γιὰ τὴν προώθηση τῆς τελευταίας παρτίδας ἐμπορεύματος και συγχρόνως τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι πρέπει νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ νὰ κινήσει και ὁ ἴδιος γιὰ τὴ Βενετία γιὰ νὰ γίνει ἡ ἐκκαθάριση τῶν λογαριασμῶν: παράλληλα ἐνημερώνει και τοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἀνανεωθεῖ ἡ ἑταιρεία: τὸ γεγονός αὐτὸ μπορεῖ νὰ συνδυασθεῖ μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν Ἀθηναίων ἐμπόρων, ὃστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, στὴν ἀγορὰ τῆς Θεσσαλονίκης ὅπου συγκεντρώνουν τὴν δραστηριότητά τους στὴν προώθηση καπνοῦ πάλι γιὰ λογαριασμὸ βενετσιάνικου οἴκου.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1736 παρουσιάζεται κάποια ἑνταση στὶς σχέσεις τῶν συνεταίρων αἰτίᾳ ἡ πολύμηνη σιωπὴ τοῦ Χαμόδρακα, πράγμα ποὺ προκαλεῖ ἀντίδραση τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη ποὺ μὲ ἐπιστολὴ⁴³ πρὸς τοὺς Γεωργίβαλους, ἐκθέτουν τὶς συγκεκριμένες αἰτιάσεις τους γιὰ τὸν

40. Στάμπα 30, σ. 20, ἐπιστ. τῆς 12 Νοεμ. 1735, γράφει ὁ Ἀναγν. Παπαδουκάκης ἀπὸ τὴν Πόλη στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη· στὴν ἐπιστολὴ του αὐτὴ ἀναφέρει ὅτι στὴν Κωνσταντινούπολη βρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεόφιλου Γεωργίβαλου και κατὰ συνέπεια και στὴν δική τους ὑπηρεσία. Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ ἀναφέρει μιὰ περίπτωση αἰχμαλωσίας ἐνὸς πλοίου ἀπὸ τὸν κουρσάρο Zan Petro μὲ σημαία Ἰσπανική: τὸ πλοϊο ἦταν μία βενετσιάνικη ταρτάνα, ποὺ εἶχε φορτώσει στὸ Νάυπλιο διάφορα πράγματα ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ὑπῆρχαν και 3 κολέτα μετάξι ποὺ εἶχε φορτώσει δ ἔχει Χαμόδρακας μὲ ἀποδέκτη τὸν Θεόφ. Γεωργίβαλο, ποὺ βρισκόταν στὴ Χίο.

41. Στάμπα 6, σ. 15 ἐπιστ. τῆς 17 Δεκ. 1735, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸ Μαρίνο Μπαλτατζή στὴ Σμύρνη και τοῦ δίνουν τὴν ἐντολὴ νὰ προωθεῖ τὰ ὑφάσματα ποὺ θὰ τοῦ στέλνουν, γιὰ τὴν Πόλη· ὁ Μπαλτατζής φαίνεται ὅτι πρακτορεύει τὰ συμφέροντα τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη στὴ Σμύρνη· μάλιστα σὲ ἄλλη τους ἐπιστ. τῆς 2 Φεβρ. 1735/6 (Στ. Al Laudo, σ. 44) τοῦ γράφουν γιὰ διάφορα γυαλικά ποὺ τοῦ στέλνουν ἀπὸ τὴ Βενετία γιὰ λογαριασμὸ τους.

42. Στάμπα Al Laudo, δ. π. σ. 44, γράφει ὁ Θεόφ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Χίο στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

43. Στάμπα Al Laudo, ἐπιστ. τῆς 29 Αὔγ. 1736, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν Γ. Γεωργίβαλο στὴν Ἀθήνα.

Χαμόδρακα· οἱ Γεωργίβαλοι θὰ βροῦν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιτεθοῦν⁴⁴ στὸ συνεργάτη τους καὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν γιὰ δρισμένες ἐπικίνδυνες ἐνέργειές του, καὶ κυρίως γιὰ τὸν δανεισμὸν χρήματος ἀπὸ Ἐβραίους τῆς Μάνης, καὶ τὴν ἀγορὰ ἐμπορεύματος, κατὰ συνέπεια, μὲ χρῆμα ποὺ βαρύνεται μὲ διάφορο.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ ποὺ δημιουργεῖται στοὺς κόλπους τῆς ἑταιρείας ἔχει σχέση, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ γράμματα τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη, μὲ τὴν πτώση τῆς τιμῆς τοῦ λαδιοῦ στὴν ἀγορὰ τῆς Βενετίας, πράγμα ποὺ πρέπει νὰ καταστῆσει πολὺ προσεκτικὸν τὸν Χαμόδρακα στὶς ἀγορές του· σὲ ἀντίθετη περίπτωση, ἡ ἐναλλακτικὴ λύση ποὺ προτείνουν εἰναι ἡ ἐγκατάλειψη τῆς ἀγορᾶς λαδιοῦ καὶ ἡ ἐπένδυση σὲ «καλὰ καὶ καθαρὰ μετάξια», τὰ ὅποια νὰ ἀποσταλοῦν μέσω τῆς Ζακύνθου. Ἡ συγκυρία, ποὺ σὲ μεγάλο ποσοστὸ δρίζει δόῃ τὴν δυναμικὴ τῶν ἀνταλλαγῶν, ἐπιβεβαιώνεται καὶ στὴν περίπτωση αὐτή, μὲ τὴν ἄμεση προσαρμογὴ στὴν κατάσταση τῆς ἀγορᾶς καὶ στὶς συνθῆκες ποὺ κάθε φορὰ δημιουργοῦνται γιὰ διάφορους λόγους καὶ δρίζουν μὲ τὴν σειρά τους τὴν προτίμηση τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἔξαγωγικοῦ προϊόντος.

Πάντως ἡ ὅλη κατάσταση φαίνεται ὅτι ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ κάποιες περιπέτειες στὴν ἀγορὰ τῆς Τύνιδας, ὅπου, καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω, ἐπεκτείνονται ἐμπορικὲς δραστηριότητες τῆς ἑταιρείας μὲ πρωτοβουλία τοῦ Χαμόδρακα καὶ ἡ ὅποια ἔχει σχέση μὲ τὴν ἀποστολὴν σταριοῦ ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, πάλι γιὰ λογαριασμὸν τῆς ἑταιρείας, στὸ Ν. Φραγγελά στὸ Λιβόρνο.

Λίγο ἀργότερα (Νοέμβριος 1736)⁴⁵ ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἐνημερώνει τοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἑταιρείας τους: ἀναφέρει ὅτι ὁ Χαμόδρακας ἔστειλε στὴ Βενετία ἀρκετὰ γράμματα, ὅτι τὰ μετάξια, πιθανῶς λόγω τοῦ καιροῦ δὲν πῆγαν καλά, ἐνῷ κακὰ πῆγε καὶ τὸ ἐμπόριο μὲ τὴν Τύνιδα καὶ ὑπεύθυνος γιὰ αὐτό, κατὰ τὴν ἀποψή τους, εἶναι ὁ Χαμόδρακας. Στὴ συνέχεια ὁ Γ. Γεωργίβαλος εἶναι ίδιαίτερα ἀποκαλυπτικὸς γιὰ τὶς ἐμπορικὲς μεθοδεύσεις του, καθὼς ἐκθέτει παραστατικὰ δρισμένες μελλοντικὲς βλέψεις του: «Θὰ εἴμαι εὐχαριστημένος νὰ ἔλθουν ἐκεῖ κάτω λάδια δικά μας ποὺ ὀφείλει νὰ φορτώσει ὁ κύριος Χαμόδρακας, καὶ ἂς κερδίσονμε λίγο, ὅχι γιὰ ἀλλο λόγο ἀλλὰ γιατὶ θέλω πολὺ τὸ δικό μου μικρὸ κεφάλαιο νὰ βούσκεται ἐκεῖ κάτω καὶ ὅχι ἔξω. Γι αὐτὸ σᾶς λέγω, νὰ γράψετε γρήγορα στὸν κύριο Χαμόδρακα γιὰ νὰ στείλει λάδια . . . καὶ ὅλο τὸ πράγμα ποὺ θὰ βρεθεῖ ἐκεῖ κάτω νὰ τὸ πουλήσετε καὶ τὰ λεφτὰ νὰ τὰ κρατήσετε

44. Στάμπα Al Laudo, σ. 47, ἐπιστ. τῆς 28 Ὀκτ. 1736, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, στὸν Δ. Χαμόδρακα στὸ Μυστρά.

45. Στάμπα Al Laudo, σ. 48 - 49, ἐπιστ. τῆς 22 Νοεμβρίου 1736, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Νικ. Ταρωνίτη καὶ Ἀδρ. Θεοτόκη.

στὰ χέρια σας καὶ νὰ μὴ τὰ στείλετε ἔξω . . . πολάγμα ποὺ νὰ τὸ ξέρομε μόνο ἐμεῖς οἱ δνό, γιατὶ οἱ κατώτεροι μηχανεύονται διάφορα γιὰ νὰ κερδίσουν».⁴⁶

Στὴν περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ συνδέσουμε τὶς σκέψεις αὐτὲς τοῦ Γ. Γεωργίβαλου ἢ μὲ τὶς μελλοντικὲς δραστηριότητές του στὶς προμήθειες καπνοῦ, γιὰ τὶς ὁποῖες εἶναι πάντως ἀναγκαία κάποια οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια, ἢ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Ἀθηναϊός ἐμπορος σκέπτεται νὰ ξεκινήσει κάποια ἄλλη ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση μὲ βάση τὴν Βενετία. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ἡ ἀποθεματοποίηση κεφαλαίου στὴ Βενετία, γιὰ ἐμπόρους ποὺ κινοῦνται στὸν εὐρὺ χῶρο τῆς Ἀνατολῆς ὅπου τὰ εὐρωπαϊκὰ νομίσματα καὶ μάλιστα τὰ βενετικὰ τσεκίνια εἶναι περιζήτητα καὶ ἀπαραίτητα γιὰ κάθε ἐμπορικὴ ἐνασχόληση, πρέπει πιθανῶς νὰ συνδέται μὲ μία ἀπὸ τὶς δυὸ παραπάνω ὑποθέσεις.

Παράλληλα πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ Γεωργίβαλου νὰ ἐπιτύχει συνεννόηση μὲ τοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας σὲ ἔνα ἀνώτερο ἐπίπεδο καὶ νὰ ἀποκρύψει τοὺς σκοπούς τους ἀπὸ τοὺς «κατώτερούς» — καὶ πιθανώτατα ὑπονοεῖ τὸν Χαμόδρακα — τὸν ὁποῖο ἔχει λόγους νὰ ὑποπτεύεται γιὰ δρισμένους ἐμπορικοὺς ἐλιγμούς καὶ κρυφές ἐνέργειές του.

Στὴ συνέχεια βέβαια δὲν μαθαίνουμε περισσότερα γιὰ αὐτὲς τὶς εἰδικὲς σχέσεις τῶν συντρόφων, ἐνῶ πραγματοποιοῦνται οἱ τελευταῖες ἀποστολὲς λαδιοῦ καὶ βελανιδιοῦ: ὅμως τὴ γενικὴ πολιτικὴ φαίνεται νὰ τὴν προγραμματίζει ὁ Χαμόδρακας, ἀφοῦ ἀνακοινώνει⁴⁷ στοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας νὰ μὴ πουλήσουν λάδι παρὰ μόνο βελανίδι· καὶ περαιτέρω ἀπαντώντας σὲ ἐπιστολὴ τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη, ποὺ τοῦ γράφουν ὅτι οἱ τιμὲς στὴν πιάτσα τῆς Βενετίας ἀνεβαίνουν, παρατηρεῖ ὅτι θὰ ἀνέβουν ἀκόμα περισσότερο γιατὶ «λάδι δὲν ὑπάρχει σὲ καμιὰ περιοχή»⁴⁸: εἶναι τὸ καλοκαίρι τοῦ 1737 καὶ εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγὲς⁴⁹ ὅτι τὴν περασμένη χρονιὰ ἡ παραγωγὴ τοῦ προϊόντος αὐτοῦ ὑπῆρξε πενιχρή.

Αὐτὲς εἶναι οἱ τελευταῖες ἐπαφὲς τῶν δύο μερῶν στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀλληλογραφίας, ποὺ διασώζεται στὶς στάμπες, γιατὶ ဉστερα ἀπὸ λίγο ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀναχωρεῖ γιὰ τὴ Βενετία ὅπου πρόκειται νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐκκαθάριση τῶν λογαριασμῶν καὶ τὸ δριστικὸ κλείσιμο τῆς ἑταιρείας· πρόθεση τῶν συνεταίρων ἥταν νὰ ἀναχωρήσει μαζὶ μὲ τὸν Χαμό-

46. Βλ. τὴν ἐπιστ. τῆς σημ. 45, σ. 49.

47. Στάμπα Al Laudo, σ. 49, ἐπιστ. τῆς 4 Ἀπρ. 1737, γράφει ὁ Χαμόδρακας ἀπὸ τὰ Τρίνησα στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

48. Στάμπα Al Laudo, σ. 50, ἐπιστ. τῆς 28 Αὔγ. 1737, γράφει ὁ Χαμόδρακας ἀπὸ ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

49. Βλ. Βασ. Κρεμμαδᾶς, Τὸ ἐμπόριο, δ.π., σ. 157.

δρακα και ὁ Γ. Γεωργίβαλος, δπως ἔγραψε⁵⁰ και ὁ ἴδιος στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη, ἀλλὰ τὸν ἐμπόδισαν οἱ ἐμπορικὲς ἐνασχολήσεις του στὶς ἀγορὲς τῆς Ἀνατολῆς. Παράλληλα ὁ Γεωργίβαλος στὴν ἵδια ἐπιστολὴ ἐπιχειρεῖ νὰ διαγράψει τὸ γενικὸ ἀπολογισμὸ τῶν πραγμάτων τῆς κομπανίας και νὰ προīδεάσει πιθανῶς τοὺς συντρόφους του γιὰ ὄρισμένα προβλήματα, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουν κατὰ τὴν ἐκκαθάριση τῶν λογαριασμῶν: «στὴν ἑταρείᾳ μας ἔγιναν και ζημιές, τὶς ὅποιες προκάλεσε ὅχι ἡ κακὴ κυβέρνηση ἀλλὰ ἡ τύχη και οἱ περιστάσεις τοῦ καιροῦ.» Αν δὲν ὑπῆρχαν αὐτὰ θὰ ἀποτελοῦσε αὐτὴ ἡ ἑταρεία ἐνα θαῦμα. «Ἄς εὐχαριστήσουμε, δμως, ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸν Θεό ποὺ μᾶς διήγησε ὡς ἐδῶ ποὺ βρισκόμαστε και ἀς εἴμαστε εὐχαριστημένου».⁵¹

Ἐντωμεταξὺ ὁ Χαμόδρακας στὰ τέλη ἥ τις ἀρχὲς τοῦ Ἰουνίου 1738 φθάνει στὴ Βενετία, ὅπου ἀρχίζει και ἡ διένεξη γύρω ἀπὸ τὰ πραγματικὰ ἔξοδα και ἔσοδα τῆς ἑταρείας: συγκεκριμένα ὁ Χαμόδρακας ὑποβάλλει τὸν γενικὸ λογαριασμὸ μὲ τὸν δόπιο δὲν συμφωνοῦν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης και ἔτσι ἀρχίζει ἡ περιπέτεια τῆς ἐκκαθάρισης τῶν λογαριασμῶν, πρῶτα σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο και μετὰ μὲ τὴν προσφυγὴ στὴν βενετιάνικη δικαιοσύνη. Απὸ τὴν δλη δικαστικὴ περιπέτεια ποὺ ἐκτίθεται μὲ κάθε λεπτομέρεια στὶς στάμπες παραθέτω στὴν συνέχεια ὄρισμένα στοιχεῖα ποὺ νομίζω ὅτι συμβάλλουν στὴν κατανόηση τῆς δλης ἐξέλιξης τῆς ἑταρείας και τῶν ἐπιλογῶν ποὺ τὴν προσδιορίζουν.

Ὑπὸ τὴν πίεση τῶν Βενετῶν ἐμπόρων ὁ Χαμόδρακας ἀναγκάζεται νὰ ὑποβάλει και δεύτερο λογαριασμό, ὁ ὅποιος παρουσιάζει ὄρισμένες ποσοτικὲς διαφορὲς μὲ τὸν πρῶτο, κυρίως στὶς συναλλαγὲς ποὺ ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν ἐλέγχονται ἀπὸ τοὺς συντρόφους κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐμπορικῶν διαδικασιῶν αὐτές οἱ συναλλαγὲς ἔχουν σχέση μὲ τὸ ἀπευθείας ἐμπόριο λαδιοῦ τοῦ Χαμόδρακα μὲ τοὺς Γάλλους, τὴν ὑπενοικίαση τοῦ μπιντάτ, τὸ ἐμπόριο μὲ τὴν Τύνιδα, και τὰ ἔξοδα τῆς ἑταρείας. Παράλληλα ἀναγκάζεται ὁ Μανιάτης πράκτορας νὰ ἐνεργήσει ὥστε νὰ ἀποσταλεῖ ἀντίγραφο τοῦ καταστίχου τῆς ἑταρείας στὴ Βενετία γιὰ νὰ ἔχεταισθεὶ λεπτομερῶς. Μὲ ἐνέργειές τους ἐξάλλου πρὸς τὸν Ἀντώνιο Μπαρότση,⁵² στὴν Ἀρκαδιά, οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης ζητοῦν πληροφορίες γιὰ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς τοῦ Χαμόδρακα και τὴν τιμιότητά του.

50. Στάμπα 6, σ. 20, ἐπιστ. τῆς 17 Ἰανουαρίου 1737/8, γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

51. Βλ. τὴν ἐπιστ. τῆς σημ. 50.

52. Στάμπα Al Laudo, ἐπιστ. τῆς 21 Ἰουνίου 1738, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν Ἀντ. Μπαρότση στὴν Ἀρκαδιά. «Ο τελευταῖος ἀνήκει στὴν οἰκογένεια Βαροζζί, Ἐβραίων μὲ βενετιάνικη ὑπηκοότητα, ποὺ κρατοῦνταν τὸ ὑποπροξενεῖο τῆς Ἀρκαδιᾶς (Κυπαρισσία) κληρονομικά, βλ. Β. Κρεμμυδᾶ, Τὸ ἐμπόριο, δ.π., σ. 47.

Ο Χαμόδρακας ἐκ τῶν πραγμάτων βρίσκεται σὲ δύσκολη θέση καὶ ἀναγκάζεται νὰ γράψει⁵³ στοὺς συνεργάτες του στὴ Μάνη Μανοῦσο Θεοδωρόπουλο καὶ Σταμάτη Γιαννακόπουλο καὶ ἀφοῦ τοὺς δώσει δρισμένες ὁδηγίες γιὰ τὴν παρακολούθηση τῶν ὑποθέσεών του στὸ Μοριά, τοὺς παραποιήσουν τὸ κατάστιχο τῆς ἔταιρείας, ποὺ ἀντίγραφό του πρόκειται νὰ ἀποστείλουν στὴ Βενετία. Ἀπὸ τὴν ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ ἐπιστολὴ γιὰ τὸ θέμα τῆς παραποίησης — γιατὶ ἐλάχιστες φορὲς ἔρχονται στὸς φᾶς, παρόμοιες πράξεις καὶ σπανιότερα ἀποκαλύπτονται ἀπὸ ὄμοιογύα τοῦ δράστη—δίνω μερικὰ ἀποσπάσματα⁵⁴ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο οἱ συνεργάτες τοῦ Χαμόδρακα πρέπει νὰ ἐνεργήσουν ὥστε ἡ ἐνέργεια αὐτὴ νὰ παραμείνει κρυφὴ ἢ καλύτερα νὰ μὴν δημιουργήσει καμιὰ ὑποψία στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη :

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Χαμόδρακας δίνει μερικὲς ὁδηγίες γιὰ τὴν πορεία τῶν ὑποθέσεων τῆς ἔταιρείας, ποὺ ἀκόμα ἐκκρεμοῦν καὶ συνεχίζοντας ἔρχεται στὸν κύριο σκοπὸ τῆς ἐπιστολῆς του : «σᾶς ἀναφέρω ὅτι ἐδῶ ἐξέτασαν τοὺς λογαριασμοὺς μον. Ὁμως ὅπως εἶναι στὸ κατάστιχο δὲν συμφωνοῦν. Γιατὶ τὰ λάδια ποὺ ἀγοράζαμε ἔδιναν μικρὸ κέρδος, καὶ γνωρίζετε μὲ ποιὸ τρόπο τὸ μεγάλωντα καὶ ἔπειτα τὸ μοίραζα μὲ ὅλους. Τὸ ἔκανα γιατὶ μοῦ λένε : ‘τόσο λάδι ἀγοράσατε καὶ πονλήσατε· τόσο κερδίσατε. Τὸ μπεταέτι ἔδωσε ἀρκετὸ κέρδος τὸ λάδι λίγο.’ Ὁμως ἐγὼ τὰ ἀγόραζα μὲ δανεικά. Καὶ ἀν τοὺς δείξω ὅλους τοὺς δανεισμοὺς δὲν θὰ τοὺς παραδεχθοῦν . . . τώρα συμφωνήσαμε νὰ τοὺς παρουσιάσω τοὺς λογαριασμοὺς αὐτούς· καὶ νὰ ποὺ ἐγὼ τοὺς συνέταξα χρησιμοποιώντας χαρτὶ ποὺ νὰ μοιάζει μὲ τὸ κατάστιχο. Κατεβάστε λοιπὸν στὸ δωμάτιο τὸ κατάστιχο καὶ ἀνοῖξτε το στὴ σελίδα 90 ἢ λίγο πιὸ μπροστὰ ἢ πιὸ πίσω· τὸ κατάστιχο εἶναι ραμένο κατὰ τετράδια καὶ στὸ μέσον ὅπον χωρίζονται τὰ τετράδια βάλτε καὶ αὐτὸ καὶ ωρίψτε το ὅπως καὶ τὸ ἄλλο κατάστιχο. Καὶ ἀν τὸ χαρτὶ εἶναι πιὸ μακρὸν ἢ πιὸ πλατὺ ἐγὼ ἔχω ἀφήσει περιθώριο καὶ ἀνάλογα κόψτε το· καὶ ἐκεῖ ὅπου θὰ τὸ βάλτε δεῖτε ποιὰ σελίδα εἶναι καὶ προχωρεῖστε ἀριθμώντας καὶ ἐκεῖνες ποὺ θὰ βάλετε. Ὁμως νὰ προσέξετε ὥστε τὰ νούμερα νὰ εἶναι ἴδια μὲ τὰ δικά μον. καὶ ἀν ἡ σελίδα ἔχει νούμερο 90 ἢ δὲ τι νούμερο ἔχει θὰ γράψετε 91, 92, 93 καὶ πάει λέγοντας. Ἀριθμεῖστε καὶ αὐτὰ τὰ ὀκτὼ φύλλα ὅπως καὶ τὸ ἄλλο κατάστιχο. Παρατηρεῖστε ἀκόμα καὶ τὰ περιθώρια τῶν σελίδων καὶ ἀν εἶναι πιὸ ἀσπρες λερῶστε τες λιγάκι ὥστε νὰ εἶναι δμοιες.

53. Στάμπα 6, σ. 26 - 31, ἐπιστ. τῆς 12/23 Ιουνίου 1738, γράφει ὁ Δ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὴ Βενετία στοὺς Μανοῦσο Θεοδωρόπουλο καὶ Σταμ. Γιαννακόπουλο στὸ Μυστρά.

54. Βλ. τὸ ἵταλικὸ κείμενο, Παράρτ. Ἔγγρ. Γ'.

Καὶ ἀφοῦ τὸ φτιάξτε ὥστε νὰ εἶναι ἕδιο φωνάξτε τὸν παπα - Παναγίωτη νὰ τὸ ἀντιγράψει, δμοιο ὅπως ἐγὼ τὸ ἔχω συνντάξει . . . Ἡ στὴν ἀνάγκη ἀντιγράψτε τὸ ἐσεῖς ἀλλὰ καθαρά . . . καὶ ὅταν τελειώσουν οἱ λογαριασμοὶ φωνάξτε τὸν ἄγιο οἰκονόμο καὶ πέστε τον: ‘εἶναι ἀνάγκη νὰ στείλονυμε μερικοὺς λογαριασμούς, ποὺ μᾶς γράφει [δὲ Χαμόδρακας] καὶ τοὺς ὅποιονς ἀντιγράψαμε ἀπὸ τὸ βιβλίο του καὶ καθὼς βλέπετε ὅτι ὁ γραφικὸς χαρακτήρας εἶναι ὁ δικός του, ὑπογράψτε τους καὶ βεβαιῶστε γι’ αὐτούς.’ Υστερα καλέστε τὸν Ἰωάννη Λεωπονδοῦ⁵⁵, ποὺ ἡταν ἐδῶ, καὶ πεῖτε τον τὰ ἕδια πράγματα. Μετὰ τὸν Κακαβάκη . . . μετὰ τὸν Ἀνδρέα Γοννά⁵⁶. Τοία πρόσωπα εἶναι ἀρχετὰ . . . μὰ τοὺς δικούς μας, σὰν τὸν Μπενιζέλο⁵⁷ καθὼς καὶ ἄλλους νὰ μὴ φωνάξτε. Καὶ ὅταν θὰ τοὺς δείξετε τὸ βιβλίο γιὰ νὰ τὸ παραβάλονταν μὲ τὰ ἀντίγραφα, ποὺ θὰ ἔχετε κάνει, προσέξτε νὰ μὴ διαβάσουν λεπτομέρειες, ὅσο εἶναι δυνατόν. Ἀλλὰ στὴν ἀρχὴ μιὰ - διὸ γραμμὲς καὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀν συμφωνοῦν, γιὰ νὰ μὴ δοῦν τὶς δουλειές μας. Θὰ σᾶς εἴχα γράψει νὰ φωνάξτε καὶ τὸν Κρεββατά⁵⁸ ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ δεῖ τοὺς λογαριασμούς . . . Τοὺς λογαριασμούς ποὺ σᾶς στέλνω τοὺς ἔχω διπλωμένους καὶ ὅταν τοὺς λάβετε βάλτε τους κάτω ἀπὸ χοντρὸ χαρτόνι καὶ ἀπὸ πάνω ἔνα τραπέζι γιὰ νὰ τοὺς βαρύνετε καὶ ἔτσι νὰ ίσιωσουν καὶ ὅταν τελειῶστε καὶ διπάρχει πλοϊο γιὰ τὸ Αιρόρο . . . νὰ τοὺς στείλετε ἀμέσως . . . δμως στὴν Ἀθήνα νὰ μὴ τοὺς στείλετε γιὰ νὰ μὴ μάθουν τίποτα . . .». Καὶ καταλήγοντας ὁ Χαμόδρακας ἐπαναλαμβάνει τοὺς λόγους γιὰ τοὺς

55. Πρόκριτος Μυστρᾶ (βλ. Σ. Κουγέα, «Ο Ἱατρὸς τοῦ Μυστρᾶ Ἡλίας Δόξας», *Πελοποννησιακά, Γ' - Δ'* (1958 - 1959) 1960, σ. 330). Ἡ οἰκογένεια τῶν Λεωπούλων εἶχε στενὲς σχέσεις μὲ τὴν Βενετικὴ Διοίκηση (βλ. Σ. Λάμπρου, «Ἐγγραφα περὶ Λεωπούλων καὶ Μιστρᾶ», *N. Ἑλληνομήμων* 16 (1922) 272 - 291).

56. Ο Ἀνδρέας Γουνάς εἶναι ἔμπορος ποὺ κινεῖται μεταξὺ Βενετίας καὶ Μάνης: εἶναι μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Βενετίας (βλ. Reg. 225, σ. 4). Ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Κ. Μέρτζιου, «Ἀρχειοδιφικὰ ἀνάλεκτα», *Αθηναϊκά* 45(1970) 10, ὅπου δημοσιεύεται ἔνα πιστοποιητικό βενετοῦ νοταρίου, διαπιστώνομε ὅτι ὁ ἔμπορος αὐτὸς ἡταν Ἀθηναϊκῆς καταγωγῆς, τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του ἡταν Πέτρος καὶ κατοικοῦσε στὸ Μυστρά φαίνεται δμως καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα ποὺ δημοσιεύει ὁ Μέρτζιος καὶ στὴν ἕδια ἐργασία καὶ σ' ὄπλη, «Οι Ἀθηναῖοι Περούληδες ἐν Βενετίᾳ», *Tὰ Αθηναϊκὰ* 41(1968) 1 - 8, ὅτι παρέμεινε ἐπὶ πολὺ καιρό, προφανῶς γιὰ ἔμπορικὲς ὑποθέσεις, στὴ Βενετία.

57. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὸν Μανιάτη ἔμπορο Μπενιζέλο Δόξα, μὲ τὸν ὅποιο δπως θὰ δοῦμε παρακάτω εἶχε δοσοληψίες ὁ Χαμόδρακας: μαρτυρίες γιὰ μέλη τῆς οἰκογένειας Δόξα στὸ ἄρθρο τοῦ Σ. Β. Κουγέα, «Ο Ἱατρὸς τοῦ Μυστρᾶ» δ.π. σ. 325 - 342.

58. Είναι ὁ Γιαννάκης Κρεββατάς, δπως θὰ δοῦμε καὶ γι’ αὐτὸν παρακάτω. Ἀσφαλῶς εἶναι μέλος τῆς σημαίνουσας οἰκογένειας τῶν Κρεββατάδων τῆς Μάνης, ἀπὸ τὴν ὥποια ἐκλέγονταν βεκίληδες καὶ μωραγιάννηδες τῆς περιοχῆς. (Βλ. Μιχ.Β. Σακελλαρίου, *Η Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν τονοχοορείαν (1715 - 1821)*, ἀνατυπ. 1978, σ. 95 καὶ ὄπλον): γιὰ τὴν οἰκογένεια Κρεββατᾶ βλ. Γ. Ἀναγνωστόπουλος, «Κρεββατάδες καὶ Λακεδαιμών», *Λακωνικά*, τεῦχ. Α' (1932) 173 - 313.

δοίοις ἀναγκάστηκε νὰ κάνει δλα αὐτὰ ὥστε νὰ μὴ μαθευτοῦν τὰ δάνειά του, καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν κέρδισε τίποτα ἐνῷ στὴν πραγματικότητα ἔχασε κιόλας.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀναφέρονται στὴ παραπάνω ἐπιστολὴ τοῦ Χαμόδρακα ἐνισχύουν τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Μανιάτης ἐμπορομεσίτης εἰχε προχωρήσει σὲ δρισμένες ἐνέργειες ὑπερβαίνοντας τὰ δρια τῆς ἑταιρείας, ἀλλὰ ἡ δράση του αὐτὴ δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ οὕτε στοὺς Γεωργίβαλους, γιὰ λογαριασμὸ τῶν ὅποιων ὑποτίθεται ὅτι δούλευε· πέρα ἀπὸ τὶς ὅποιες ἔξηγήσεις ποὺ μᾶς δίνει ὁ ἴδιος, εἶναι εὐνόητο ὅτι ἀπέβλεπε κυρίως σὲ αὔξηση τῶν δικῶν του κερδῶν ἀφοῦ μάλιστα οἱ σχετικὲς ἐνέργειές του ἔχουν σχέση μὲ ἐμπορικὲς συναλλαγές, ποὺ ἦταν δυνατὸ νὰ παραμένουν ἀνεξέλεγκτες: διάθεση λαδιῶν σὲ Γάλλους, ἐμπόριο μὲ Τύνιδα, ὑπενοικιάση μπιντάτ, λογαριασμοὶ ἔξόδων τῆς ἑταιρείας.

Ἄπὸ τὴν ἔξελιξη τῶν πραγμάτων φαίνεται ὅτι οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης δυσπιστοῦν γιὰ τὰ πάντα καὶ συνεχίζουν τὶς προπάθειες τους πρὸς κάθε κατεύθυνση γιὰ νὰ ἔξακριβώσουν τὶς ἐμπορικὲς μεθοδεύσεις τοῦ Χαμόδρακα ἀλλὰ καὶ τὸ ποιὸν τῶν ἄλλων συνεργατῶν του στὸ Μοριὰ καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη: γράφουν στὸ Γενικὸ Πρόξενο τῆς Γαλλίας στὴν Πελοπόννησο Giovanni Clerambo⁵⁹ καὶ τοῦ ζητοῦν τὴν προστασία του⁶⁰ ἀπευθύνονται στὸν δραγουμάνο Marino Calavro,⁶¹ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τοῦ ζητοῦν πληροφορίες γιὰ τὸν Σταμ. Πατεράκη καὶ τὸν Ἀναγν. Παπαδουκάκη: γράφουν στοὺς Borghetti καὶ Maratti⁶² στὴ Σμύρνη γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὰ ἀκριβῆ στοιχεῖα γιὰ τὰ ὑφάσματα ποὺ εἶχε στείλει ὁ Φραγγελᾶς ἀπὸ τὸ Λιβύρον ἐνῷ τὶς ἵδιες πληροφορίες ζητοῦν καὶ ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Chiavistelli⁶³ τῆς Φλωρεντίας. Παράλληλα ἔξαναγκάζουν τὸ Χαμόδρακα νὰ δώσει ἐντολὴ⁶⁴ στοὺς συνεργάτες του στὸ Μυστρά νὰ στεί-

59. Πρόκειται γιὰ τὸν Jean de Clairembault, μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ ὅποίου μονοπάλησαν γιὰ πολλὰ χρόνια τὸ προξενικὸ ἄξιωμα τῆς Πελοποννήσου. Ο J. Clairembault ὑπηρέτησε ἐπὶ 26 χρόνια, ὡς πρόξενος στὴ Μεθώνη ὅπου καὶ πέθανε (1745). Γιὰ τοὺς Γάλλους προξένους στὴν Πελοπόννησο βλ. B. Κρεμμυδάς, *Τὸ ἐμπόριο, δ.π. σ. 44.*

60. Στάμπα 6, σ. 36, ἐπιστ. τῆς 9 Αὐγ. 1738, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν G. Clerambo στὴ Μεθώνη.

61. Στάμπα 6, σ. 36 - 37, ἐπιστ. τῆς 13 Σεπτ. 1738, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὴν Κωνσταντινούπολη στὸ Μαρίνο Καλαβρό.

62. Στάμπα Al Laudo, σ. 69, ἐπιστ. τῆς 26 Ἰουλίου 1738, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στοὺς Borghetti καὶ Maratti στὴ Σμύρνη. Τὰ ὄνόματα τῶν ἐμπόρων αὐτῶν ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορὰ ἐδῶ: πιθανῶς πρὸς τὸν οἶκο αὐτὸ θὰ ἔστελνε τὶς ἀποστολές του ὁ N. Φραγγελᾶς ἀπὸ τὸ Λιβύρον.

63. Στάμπα Al Laudo, σ. 70, ἐπιστ. τῆς 26 Ἰουλίου 1738, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν A. Chiavistelli, στὴ Φλωρεντία.

64. Στάμπα Al Laudo, σ. 61 - 62, ἐπιστ. τῆς 15 Ἰουλίου 1738.

λουν στή Βενετία δύο τούς λογαριασμούς τῆς ἑταιρείας γιὰ νὰ ἀλέγξουν τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἐνδὸν ὅλα αὐτὰ διαδραματίζονται στή Βενετία, οἱ Γεωργίβαλοι μὲ ἐπιστολή⁶⁵ τοὺς παραπονοῦνται στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη ὅτι ἔμαθαν τὴ διένεξη καὶ τὶς δικαστικὲς πράξεις ἀπὸ γράμματα φίλων καὶ ὅτι δὲν τοὺς ἔγραψε τίποτα οὕτε αὐτὸς ὁ Χαμόδρακας: στή συνέχεια σπεύδουν νὰ δηλώσουν ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶδαν ποτὲ τοὺς λογαριασμούς καὶ δὲν ἔχουν καμιὰ ἀνάμειξη στή σύνταξή τους: παρόλα αὐτὰ καὶ ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι δὲν μποροῦν νὰ ἔλθουν στή Βενετία εἰδοποιοῦν τὸν συγγενή τους Ἡλία Γραμματικάκη, ποὺ βρίσκεται στὸ Λιβύρον, νὰ παραστεῖ αὐτὸς καὶ νὰ τοὺς ἐκπροσωπήσει στὴν ὑπόθεση αὐτῆ.

Μετὰ ἀπ’ ὅλες τὶς ἐνέργειες αὐτὲς καὶ ἄλλες, ποὺ λαμβάνουν χώρα σὲ ἐπίπεδο βενετικῆς δικαιοσύνης, τὸ νεώτερο στὴν ὑπόθεση εἶναι ἡ ἀποστολὴ καὶ ἄφιξη στή Βενετία ὅλων τῶν ἔγγραφων τῆς ἑταιρείας, ποὺ παρουσιάζουν τὸν βαθμὸν ἀνάμιξης τοῦ Χαμόδρακα στήν ἀγορὰ τοῦ Μοριᾶ. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ παραδίνονται γιὰ φύλαξη στὸ Βενετὸ νοτάριο Φραγκίσκο Domestici, ἐνδὸν ἀπὸ τὶς στάμπες⁶⁶ ἔχουμε τὴν περιγραφή τους ποὺ εἶναι ἡ παρακάτω:

1. Συμφωνητικὸ καὶ ἀποδείξεις στὰ τουρκικὰ σφραγισμένες κατὰ τὴ συνήθεια τῶν Τούρκων τοῦ Cottomagni(;) γιὰ τὴν ἐνοικίαση τοῦ μπιντάτ καὶ πληρωμὴ αὐτοῦ ἀπὸ δόση σὲ δόση καὶ γράμματά του σὲ ἀπάντηση, δταν λάβαινε τὰ χρήματα γιὰ τὸ μπιντάτ.

2. Τουρκικὲς ἀποδείξεις, γραμμένες στὰ τουρκικὰ καὶ σφραγισμένες κατὰ τὴ συνήθειά τους, τοῦ Μουσταφᾶ ἀγά γιὰ τὸ τελωνεῖο καὶ τὸ χαράτσι καὶ δικές μου ἀποδείξεις, ποὺ μοῦ δάνειζε χρήματα σύμφωνα μὲ τὴν μερίδα του.

3. Αὐθεντικοὶ λογαριασμοὶ τοῦ Κώστα Σάρου καὶ Ἰωάννη Χρήστου, συντρόφων.⁶⁷

4. Ἀποδείξεις τοῦ Χαλήμπεη, γραμμένες στὰ τούρκικα γιὰ τὰ τελωνεῖα σύμφωνα μὲ τὴ μερίδα του.

5. Ἀποδείξεις, γραμμένες στὰ τουρκικά, τοῦ Ἀλῆ ἀγά βοϊβόδα γιὰ τὸ χαράτσι καὶ ἄλλες δουλειές.

6. Συμφωνητικὰ καὶ ἀποδείξεις τῶν Γάλλων ἐμπόρων,⁶⁸ κυρίων Gurdan καὶ Rinand καὶ οἱ μερίδες τους.

65. Στάμπα Al Laudo, σ. 76 - 77, ἐπιστ. τῆς 30 Αὔγ. 1738, γράφουν οἱ Γεωργίβαλοι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη.

66. Στάμπα 30, σ. 92 - 96. Βλ. Παράρτ. Ἔγγρ. Δ'

67. Γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς συντρόφους βλ.. B. Κρεμμιδάς, «Ο ἐμπορικός», ὁ.π. σ. 198 κυρίως, καὶ ἀλλοῦ πιθανώτατα ἀπὸ τὴν μαρτυρία αὐτὴ νὰ ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὑπόθεση τοῦ B. Κρεμμιδᾶ ὅτι ὁ K. Σύρος εἶχε χωριστὴ ἑταιρεία μὲ τὸν Γ. Συκᾶ καὶ ἄλλη μὲ τὸν Ἰω. Χρήστου.

68. Γιὰ τὰ δύοματα τῶν Γάλλων ἐμπόρων ποὺ ὀναγράφονται στὰ κείμενα, καθὼς βέβαια συμβαίνει καὶ γιὰ τούρκικα δύοματα ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, ὑπάρχει πάντα τὸ πρόβλημα τῆς ὁρθῆς ἀποκατάστασης τοῦ πραγματικοῦ ἐπωνύμου καθὼς εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν μετάφραση πέρασαν πολλὲς φορὲς παραφθαρμένα. Ἔτσι λ.χ.

7 Αὐθεντικοὶ λογαριασμοὶ τοῦ Αντωνίου Μπαροτσή και αποφαση για την υπόθεση που ἐκδικαστηκε ενωπιον τοῦ Γενικού προξενου τῆς Γαλλίας, και γραμματα τοῦ ἴδιου αποδεικτικα τῶν χρηματων που τοῦ εστελνα για το εμποριο τοῦ λαδιοῦ που εἶγαμε μαζί, τα οποῖα γραμματα εχουν τη θεση αποδειξέων

8 Αὐθεντικοὶ λογαριασμοὶ τοῦ Ιωαννη Ἐξαρχου για τα σταρια

9 Αὐθεντικος λογαριασμος τοῦ Λαζαρῆ Κανταβρᾶ για τα λαδια

10 Αὐθεντικος λογαριασμος τοῦ Φωτεινοῦ Κορωνιοῦ για τα λαδια

11 Αὐθεντικος λογαριασμος τοῦ Κολλυβοδιακου⁶⁹ για τα λαδια

12 Αὐθεντικες αποδειξεις τοῦ Cottomagni γραμμενες στα τουρκικα για το μπιντατ, που πληρωσα για τα λαδια που φορτωσα στις Κιτριες και Καλαματα για τη Βενετια

13 Αποδειξεις τῶν τελωνειων, που πληρωσο

14 Αὐθεντικο συμβολαιο τῆς εταιρειας⁷⁰ με Γεωργι Μπομποτση και Σταματη Γιαννακοπουλο

15 Αὐθεντικοι λογαριασμοι για τους ρουμπιεδες, που σταλθηκαν απο τον ἴδιο, απο την Τυνιδα

16 Ἀποδειξεις για χρηματα, που δανειζομουν απο τον Μουσταφᾶ αγᾶ και απο τον Ἐβραιο Λεβῆ⁷¹ και τον Ἐβραιο Clachamugli και απο τον Μαμονταγα και Νικολο Πουρῆ και τον δραγουμανο Σωτηρη Γιαγκουλαδο⁷²

17 Αὐθεντικες αποδειξεις τοῦ Τουρκου Αλῆ Κυραμανη για το λαδι

18 Αὐθεντικο συμφωνητικο τοῦ Λασκαρη Πιτζαουνη και Δημητριου Καφετζῆ⁷³

το δόνομα τοῦ Γαλλου εμπορου Rinald που σε καμια περιττωση δεν είναι το ορθο, αλλη φορα αναγραφεται ως Rinaldo και αλλη ως Rainaud, το οοιο πρεπει να είναι πιο κοντα στην πραγματικοτητα

69. Προκειται για τον Πανογιωτη Κολλυβοδιακο, δραγουμανο τοῦ Γαλλικού προξενειου και συνοδο τοῦ Fourmont πληροφοριες για τον Κολυβοδιακο, βλ Διον Ζακυθηνος, «Ανεκδοτο περι Μιχυηλ Φουρμον», ΗΙΕ, 1935, σ 238 - 243 και κυριως στη σημ 10 — Σ Κουγεα, «Ο ιατρος», ο π , σ 330 — Κρεμμυδᾶς, ζΜτοροι, ο π σ 48, οπου και αλλες πληροφοριες για το προσωπικο τῶν προξενειων

70 Για την ἑταιρεια αυτη βλ στο Β μερος αυτῆς τῆς μελετης, σ 268 κεξ

71 Οἰκογενεια Εβραιων στη Μανη εντοπιζεται και αρκετα χρονια αργοτερα σε υπομνημα τοῦ 1815 (αναφερεται σε γεγονοτα τοῦ 1770 - 1815) να ειναι καλα εγκατεστημενη στο χ Κουτουφαρι «Il y a une fort ancienne famille qui porte le surnom de Levi c'est elle qui a le plus de preponderance sur le pays» (βλ Ελ Μπελιά, «Υπομνημα περι Μανης ἐκ τῶν Ολλανδικῶν αρχειων», Λαζαρικαι Σποιδαι Β (1975) 270 - 301

Για τους Ἐβραιους τοῦ Μυστρᾶ βλ Guilletiere, *Lacedemone ancienne et nouvelle* τ 2, Παρισι 1676, σ 492 - 495, Σ Λαμπρος, «Ἐκθεσεις τῶν Βενετῶν προνοητῶν τῆς Πελοποννησου εκ τῶν εν Βενετια αρχειων εκδιδομεναι», ΔΙΕΕ 5(1896 - 1900) 647.—Γενικα για τους Εβραιους και τις τοκογλυψικες δραστηριοτητες τους, βλ Β Κρεμμυδᾶ Το ἐμποριο, ο π , σ 294 - 297

72 Δραγουμανος στην αυλη τοῦ πασα τῆς Τριπολης αναφερεται συχνα στην αλληλογραφια τοῦ Fourmont βλ Δ Ζακυθηνο, «Ανεκδοτω», ο π σ 122 —Σ Κουγεα, «Ο ιατρος» ο π , σ 342

73 Η οικογενεια Καφετζῆ της Μανης ήταν και αυτη απο τις οικογενειες που εδι ναν τους προυχοντες τῆς περιοχῆς (Βλ Σακελλαριου, ο π , σ 140) ενα μελος τῆς οικο γενειας, ο Παναγιωτης Καφετζῆς σπουδασε στην Παντοβα οπου τον βρισκουμε το 1708 (βλ Σ Κουγεα, «Ο ιατρος» ο π , σ 329) πιθανωτατα είναι ο ίδιος που άπογραφει σε εγγραφα τοῦ 1730, ως προκριτος Μυστρᾶ (βλ Σ Κουγεα, «Ο ιατρος» ο π σ 330)

19. Συμφωνητικό και αύθεντικές ἀποδείξεις τοῦ Γιαννάκη Μελέτη γιὰ τὴν ἑταιρεία τοῦ μπιντάτ,⁷⁴ ποὺ εἶχαμε.

20. Γράμματα διαφόρων προσώπων, στὰ ὅποια ἔστελνα χρήματα γιὰ ἐμπορεύματα και μοῦ ἀπαντοῦσαν ὅτι τὰ ἔλλαβαν, τὰ ὅποια γράμματα ἔχουν τὴ θέση ἀποδείξεων.

21. Αύθεντικό συμφωνητικό τοῦ Γιαννάκη Κρεββατᾶ γιὰ τὸ λάδι.

Καὶ αὐτὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κατάστιχα, καὶ τὰ μικρὰ κατάστιχα τοῦ ἐμπορίου καὶ τὰ φορτώματα ποὺ ἔγιναν καὶ τὰ ἄλλα χαρτιὰ καὶ λογαριασμούς.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα χαρτιὰ (τὴν πλήρη περιγραφὴ βλ. παράρτ. ἔγγρ. Δ') ποὺ ἀποστέλλονται στὴ Βενετία ἢ περιέχονται στὰ βιβλία τοῦ Χαμόδρακα, καὶ ὅπως ἀναγράφει ἡ σχετικὴ ἔνδειξη ἡταν γιὰ συναλλαγὲς τοῦ Χαμόδρακα ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ἑταιρείας :

1. Αύθεντικὴ ὁμολογία τοῦ χωριοῦ Βορδώνια,⁷⁵ στὸ ὅποιο ἔδωσα χρήματα ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Παπάζογλη,⁷⁶ Γιαννάκη Κρεββατά, Νικολάκη Κουτούφαρη,⁷⁷ Γιαννάκη

74. Γιὰ τὴν ἑταιρεία καὶ τὴν ὑπενοικίαση τοῦ μπιντάτ βλ. περισσότερα στοιχεῖα στὸ Β' μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης, σ. 265κέξ. Πάντως ὁ Γιαννάκης Μελέτης ποὺ συμμετέχει στὴ διαδικασία αὐτὴ εἶναι καπετάνιος ἀπὸ τὸ Μυστρά. Τὸν καπετάνιο αὐτὸν συναντοῦμε καὶ σ' ἔνα πληρεξόδιο τοῦ 1706 (βλ. Κ. Μέρτζιου, «Ἀρχειοδιφικά», δ.π. σ. 9). Ἡ σημειώθει μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἡ παράλληλη ἐνασχόληση τοῦ καπετάνιου καὶ μὲ ἄλλες κερδοσκοπικὲς ἐπιχειρήσεις ἐπίσης μᾶς εἶναι γνωστές ἐμπορικὲς δραστηριότητες καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ πληρώματος, ποὺ συνήθως εἶχαν τὴ μορφὴ τῆς φόρτωσης στὸ πλοῖο, τοῦ ὅποιου ἀποτελοῦν πλήρωμα, καὶ δικοῦ τους προϊόντος παράλληλα μὲ τὴ μεταφορὰ τῶν προϊόντων τοῦ κύριου ἐμπόρου.

75. Στὸ χωριὸ αὐτὸ —ποὺ ἀπειχεὶς 3,10 ὥρες ἀπὸ τὴ Σπάρτη (βλ. Ι. Ε. Νουχάκη, Ἐλληνικὴ χωρογραφία, γ' ἔκδ., Ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 732· Γιάννη Γκίκα, Βορδώνια στὴν πατρίδα τῶν Ζωγράφων τοῦ 1821, Ἀθήνα 1976)—οἱ ἐμπόροι ποὺ ἀναφέρονται στὴν παράγραφο αὐτῇ, δάνεισαν χρήματα γιατὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἀντιμετώπιζαν δυσκολίες στὴν καταβολὴ τῶν φόρων· τὰ δανεικὰ χρήματα ὑποχρεώνονται οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ νά τὰ ἐπιστρέψουν δίνοντας λάδι στοὺς δανειστές τους : εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ μορφὴ προαγορᾶς τοῦ λαδιοῦ, ποὺ ἐπιβαρύνεται μάλιστα μὲ τὴν καταβολὴ τόκου καὶ στερεῖ τὴν δυνατότητα στοὺς κατοίκους νά ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ ἐνδεχόμενη εὐνοϊκὴ ἔξελιξη τῶν τιμῶν τοῦ προϊόντος τους.

76. Ἡ οἰκογένεια Παπάζογλη ἡταν οἰκογένεια προυχόντων στὸ βιλαέτι Ἀγίου Πέτρου Μάνης (βλ. Μ. Σακελλαρίου, δ.π. σ. 140) ὁ Παπάζογλης ποὺ ἀναφέρεται στὴν περίπτωσή μας εἶναι ἐμπόρος στὸ Μυστρά, ποὺ ἔχει καὶ ἄλλες ἐμπορικὲς δοστοληψίες μὲ τὸν Χαμόδρακα. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλη πηγὴ γιατὶ ἔπεισε θῦμα ἀπάτης ἐκ μέρους ἐνός Γάλλου ἐμπόρου τὸ 1730. (Βλ. Β. Κρεμμυδᾶς, Τὸ ἐμπόριο, δ. π., σ. 125 καὶ 282 - 283) : αὐτὸ ἀναφέρεται καὶ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ γιατροῦ Δόξα στὸν Μιχαήλ Φουρμόντ, βλ. Σ. Κουγέα, «Ο ιατρός», δ.π. σ. 341

77. Καταγέται ἀπὸ τὴν Μανιάτικη οἰκογένεια Κουτούφαρη καὶ τὸ 1730 ὑπογράφει ὡς πρόκριτος τοῦ Μυστρᾶ (βλ. Σ. Κουγέα, «Ο ιατρός» δ.π. σ. 330). Γιὰ τὴν οἰκογένεια Κουτούφαρη βλ. Δ. Βαγιακάκου, «Βυζαντινὰ ὀνόματα» δ.π. σ. 205 - 208. Τοῦ ίδιου. «Αποικία Μανιατῶν», EMA 2(1940) 155 - 156. Βλ. ἐπίσης καὶ Γ. Ἀναπλιώτη, Τζαϊέτ μπετηζ Κουτήφαρης. Ὁ πρῶτος μπέτης τῆς Μάνης 1776 - 1779. Καλαμάτα 1957.

Μελέτη, Παναγιώτη Δόξα, Γεώργιο Γραμματικάκη,⁷⁸ Μπενιζέλο Δόξα. Οι παραπάνω, που ἔδωσαν τὰ χρήματα, ἔχουν χωριστά τὴν μερίδα τους, ἀφοῦ μὲ εἰχαν ὡς ἐπιτηρητὴ στὸ χωριό καὶ στοὺς ὁποίους ὀφείλω νὰ ἀπόδώσω λογαριασμού.

2. Μερίδα τοῦ κυρίου Λεονάρδου Καπετανάκη τοῦ Δημητρίου⁷⁹ γιὰ ἐμπορικὲς συναλλαγὲς ποὺ εἶχαμε μεταξύ μας.

3. Μερίδα τοῦ δραγούμανου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Στέφανου Δημάκη, γιὰ ὅσα μοῦ ὀφεῖλει.

4. Μερίδα τοῦ Μουσταφᾶ ἀγᾶ γιὰ τὸν Καπετανάκη γιὰ τὰ στάρια καὶ καφέ.
5. Μερίδα τοῦ Γάλλου κυρίου Juschin⁸⁰ καὶ αὐθεντικά γραπτά.
6. Μερίδα τοῦ Ἀσημάκη Μπαϊρόπουλου⁸¹ καὶ ἀπόδειξη τοῦ ἴδιου.
7. Μερίδα τοῦ χατζῆ Καντήραγα⁸² τῆς περασμένης κομπανίας καὶ ἀπόδειξη γραμμένη στὰ τουρκικὰ καὶ σφραγισμένη ἀφοῦ ἔχουμε δεῖ τοὺς μεταξύ μας λογαριασμούς.
8. Μερίδες τῶν ἀδελφῶν Θεόφιλου καὶ Γεωργίου Γεωργίβαλων καὶ αὐθεντικοὶ λογαριασμοί.
9. Μερίδα τοῦ Ἡλία Γραμματικάκη.
10. Μερίδα τοῦ Κωνσταντῆ Μάρκου
11. Μερίδα τοῦ Νικολάκη Κουτούφαρη
12. Μερίδα τοῦ Νικολοῦ Πουρῆ
13. Μερίδα τοῦ Μαουμέταγα, Τούρκου βοϊβόδα τῆς Καλαμάτας
14. Μερίδα τοῦ Ἐβραίου Λεβῆ
15. Μερίδα τοῦ Γιωργάκη Λογγανικιώτη

Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα βιβλία, λογαριασμούς, γράμματα, ἀποδείξεις καὶ ἄλλα χαρτιά ποὺ περιέχουν διάφορες ἐμπορικὲς συναλλαγὲς καὶ χειρισμοὺς τοῦ Χαμόδρακα ἀπὸ τὸ 1725 ὥς τὸ 1734.

΄Απὸ τὰ στοιχεῖα αὐτά, τῶν ὁποίων ἐμεῖς τῷρα ἔχουμε παρὰ μόνο τὴν ἀπλὴ καταγραφή τους στὶς στάμπες, βέβαια δὲν ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ ἐξακριβώσουμε τὰ ποσοτικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ προχωρήσουμε στὶς ἀντίστοι-

78. Δὲν ἔχω πληροφορίες γιὰ τὴν οἰκογένεια αὐτή, οὕτε μπορῶ νὰ συνδέσω τοὺς διάφορους Γραμματικῆδες ποὺ ἐμφανίζονται στὰ ἔγγραφα τῆς ἑταίρειας: Γεώργιος, Παναγῆς, Ἡλίας εἶναι τὰ 3 ὀνόματα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν· πάντως τὸν τρίτο, ποὺ ἐμπορεύεται στὸ Λιβόρνο, τὸν ὀνομάζουν οἱ Γεωργίβαλοι ἀνεψιό τους. Ἐπίσης ἔνας Γιάννης Γραμματικάκης περιλαμβάνεται ἀνάμεσα στοὺς αἰτοῦντες νὰ ἔγγραφοδν στὴν κοινότητα Λακεδαίμονος, (βλ. Σ. Λάμπτρου, «Ἐγγραφα», δ.π., σ. 279).

79. Πρόκειται γιὰ ἕνα μέλος τῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογένειας Καπετανάκη, τῆς ὁποίας ἐκπρόσωποι ἔδρασαν στὴν Ἀθήνα, Πελοπόννησο καὶ Βενετία καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ 18ου αἰ. Πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν οἰκογένεια περιέχονται στὰ ἔργα τοῦ Δημ. Γ. Καμπούργιλου, Θ. Ν. Φιλαδελφέως καὶ Κ. Μέρτζιου· βλ. κυρίως τοῦ τελευταίου, «Ἡ ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια Καπετανάκη», *Tὰ Ἀθηναϊκὰ* 40(1968)1 - 4 καὶ *Μικρὸς Ἑλληνομυῆμων*, τεῦχος Β' Ἰωάννινα (1960), σ. 83, 84, 87. Ὁ Λεονάρδος Καπετανάκης τοῦ Δημητρίου εἶναι ἐκτοτεστημένος στὴ Βενετία, δην ἀσκεῖ τὸ ἐμπόριο, εἶναι μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Βενετίας, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ πολλές φορὲς πρόεδρος.

80. Πρόκειται γιὰ τὸν Γάλλο ἐμπόρο στὸ Μυστρᾶ Jusquin γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουμε πολλὲς πληροφορίες στὸ ἔργο τοῦ Κρεμμυδᾶ, *Tὸ ἐμπόριο*, δ.π. (εὐρετήριο).

81. Ἄναφέρεται στὴν ἑταίρεια στὴν ὁποία μετεῖχε καὶ ὁ Μπαϊρόπουλος (βλ. σημ. 5).

82. Βλ. σημ. 5.

χες ύποθέσεις γιὰ τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ἐμπλοκὴ τοῦ Δημ. Χαμόδρακα στὶς διαδικασίες τῆς συγκέντρωσης καὶ προώθησης προϊόντος στὶς δυτικὲς ἀγορές, μποροῦμε δῆμος νὰ σκιαγραφήσουμε ἀρκετὰ πειστικὰ τὴν εἰκόνα του καὶ τὴν δράση του στὴν περιοχὴ τῆς Ν. Πελοποννήσου. Στὸ χῶρο αὐτὸ φαίνεται νὰ διαδραματίζει σημαντικὸ ρόλο καθὼς βρίσκεται σὲ στενὴ ἐξάρτηση μὲ ἔνα εὐρὺ πλέγμα Ὀθωμανῶν ὑπηκόων, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους ἐντάσσονται στὸ ὄλο πλέγμα τῆς συγκέντρωσης προϊόντων καὶ ἐμπορευματοποίησής τους σύμφωνα μὲ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς.

“Ομως γι αὐτὰ θὰ βροῦμε τὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσουμε καὶ στὸ β' μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης, γι' αὐτὸ ἦς ἐπανέλθουμε στὸ «ἱστορικὸ» πλαίσιο τῆς ἐταιρείας· στὸ ἐπίπεδο αὐτὸ οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης ἐξακολουθοῦν νὰ ἐρευνοῦν γιὰ τὴν πραγματικὴ δράση τοῦ πράκτορά τους: στὶς 10 Φεβρουαρίου 1738/39 γράφουν⁸³ στὸ Μπενιζέλο Δόξα καὶ ζητοῦν ἀντίγραφο ἀπὸ τὸ κατάστιχό του γιὰ νὰ τὸ παραβάλουν μὲ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Χαμόδρακα. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ Δόξα γιὰ παροχὴ πληροφοριῶν δὲν φαίνεται νὰ είναι τυχαία: ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα τῆς ἐπιστολῆς παρουσιάζεται κάποια παλαιότερη σχέση ἀνάμεσα στοὺς Βενετοὺς ἐμπόρους καὶ τὸν Μπενιζέλο Δόξα, ἐνῶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος φαίνεται ὅτι είναι ἐμπορικὸς ἀντίπαλος τοῦ Χαμόδρακα ἀφοῦ, ὅπως παραπάνω εἰδαμε, ἴδιαίτερη ὑπῆρξε ἡ φροντίδα τοῦ Χαμόδρακα νὰ μὴ γίνει γνωστὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ καταστίχου του στὸ Δόξα κατὺ τὴν διάρκεια τῆς διαδικασίας τῆς παραποίησης τῶν λογαριασμῶν.

Στὸ τέλος τοῦ 1739 ἡ διαμάχη παίρνει μεγαλύτερη ἔνταση⁸⁴ καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1740 φθάνει στὴ Βενετία καὶ ὁ Θεόφιλος Γεωργίβαλος γιατὶ οἱ κατηγορίες τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη ἐπεκτείνονται, καθὼς είναι εὐνόητο, καὶ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων ἐμπόρων. Στὴν ἀρχὴ γίνεται κάποια προσπάθεια γιὰ προσφυγὴ σὲ διαιτησία καὶ συμβιβασμό, ἀλλὰ τελικὰ ἡ ὑπόθεση εἰσάγεται γιὰ ἐκδίκαση ἐνώπιον τῶν V Savi alla Mercanzia, ὅπου καταφεύγουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης προβάλλοντας ἀναλυτικὰ καὶ τὶς διεκδικήσεις τους: ἀπὸ αὐτὲς τὶς διεκδικήσεις, οἱ σπουδαιότερες ἔχουν σχέση μὲ τὰ ἔξοδα τῆς ἐταιρείας, δηλαδὴ δὲν παραδέχονται ὄρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ἐνῶ γιὰ ἄλλα διατείνονται ὅτι είναι διογκωμένα. Πάντως στὸ σύνολο οἱ ἀπαιτήσεις τους δὲν βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὰ ποσὰ ποὺ εἶχε ὑποβάλει

83. Στάμπα 6, σ. 38, ἐπιστ. τῆς 10 Φεβρ. 1738/39, γράφουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στὸν Μπ. Δόξα στὸ Μυστρά.

84. Γιὰ τὰ δικαστικὰ τῆς ὑπόθεσης αὐτῆς εὐνόητο είναι ὅτι οἱ σχετικὲς παραπομπὲς παραπέμπουν στὰ ἐγγραφα ποὺ περιέχονται στὶς στάμπες, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν καὶ τὸν κύριο ὄγκο τοῦ συνόλου τῶν ἐγγράφων· γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν ἀναφέρω τὶς λεπτομέρειες παραπέμποντας στὶς ἀντίστοιχες σελίδες ἀλλὰ περιορίζομαι στὴν συνοπτικὴ αὐτὴ περιγραφὴ τῆς ὑπόθεσης.

ὁ Χαμόδρακας στὸ β' λογαριασμὸ του καὶ ἔτσι εἶναι δυνατὸ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μὲ βεβαιότητα γιὰ τὶς προσεγγίσεις μας στὰ οἰκονομικὰ δεδομένα τῆς ἑταιρείας.

Σὲ ἄλλη φάση τοῦ δικαστικοῦ ἀγώνα οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης συκεντρώνουν τὴν προσπάθειά τους στὸ νὰ μὴ χωρισθεῖ ἡ δίκη, ὅπως ζητοῦν οἱ Γεωργίβαλοι καὶ φαίνεται νὰ τὸ πετυχαίνουν, ἀλλὰ νὰ ἀπολογηθοῦν μαζὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμποροὶ καὶ ὁ συνεργάτης τους Χαμόδρακας. Τελικὰ μετὰ ἀπὸ πολύχρονο δικαστικὸ ἀγώνα, ποὺ δὲν ὀδηγεῖ σὲ συγκεκριμένα ἀποτελέσματα, μόλις τὸ 1743 δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ 6 χρόνια ἀποφασίζουν οἱ διάδικοι νὰ ὁρίσουν διαιτητὲς γιὰ νὰ δώσουν τέλος στὴν ὑπόθεση⁸⁵: ἔτσι ὁρίζεται ἀπὸ τοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη ὁ Γιαννιώτης ἐμπόρος στὴ Βενετία Θωμᾶς Ἰερομνήμων καὶ ἀπὸ τοὺς Γεωργίβαλους ὁ Ἀθηναῖος ἐμπορος στὴ Βενετία Ἰωάννης Ντέκας ως διαιτητὲς καὶ ως ἐπιδιαιτητὴς ὁ κόμης Ἀνδρέας Κάσσης ἀπὸ τὴν Πάτρα.

Τὴν ὁριστικὴ ἀπόφαση τῶν παραπάνω διαιτητῶν δὲν γνωρίζουμε, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἔδωσε ἰκανοποιητικὴ λύση καὶ γιὰ τὰ δύο μέρη ἀφοῦ στὸ ἐπίπεδο τῶν πηγῶν ποὺ ἔχουμε στὴν διάθεσή μας δὲν γίπιὰ καμιὰ μνεία γιὰ τὰ γεγονότα αὐτά, ποὺ τόσο ταλάνισαν τὰ πρόσωπα τῆς ἑταιρείας.

* * *

Τὸ εὐρύτερο πλαίσιο : ‘Η συνολικὴ παρουσία τῆς ἑταιρείας στὸ ἐπίπεδο τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων⁸⁶ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἀναπόσπαστη σύνδεσή της μὲ τὸν εὐρύτερο χώρῳ τῆς δθωμανικῆς ἐπικράτειας, ὁ δόποιος μὲ τὴ σειρά του είναι ἐνσωματωμένος στὸ ὅλο κύκλωμα τῆς εὐρωπαϊκῆς

85. Βλ. στὸ ἄρθρο Μέρτζιου (Βαγιακάκου), «Λακωνικά», *Λακωνικαὶ Σποιδαί*, Β' (1975)201, ὅπου καὶ βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τοὺς: Θ. Ἰερομνήμωνα, Ἰω. Ντέκα, Α. Κάσση.

86. Τὰ στοιχεῖα ποὺ παρουσιάζουμε παρακάτω, ὅπως ἔχουμε προαναφέρει προέρχονται ἀπὸ ἔντυπα, τὰ δόποια ἔχουν τὸν ἴδιαίτερο χαρακτήρα ὅτι προορίζονται νὰ ἐνισχύσουν ἡ νὰ ἀναιρέσουν συγκεκριμένες κατηγορίες γιὰ ἀπόκρυψη τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν, τῶν ἀντίστοιχων πρὸς τὶς ἐμπορικὲς δραστηριότητες τῆς ἑταιρείας. “Ἐτοι ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζεται κάποια δυσχέρεια στὴν ἀκριβὴ ἀποτίμηση τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὶς ποσοτικές μετρήσεις. “Ομως δῆλος θὰ ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ ἐκθέσουμε παρακάτω δὲν ὑπάρχουν στοὺς προτεινόμενους ἀπὸ τὰ δύο μέρη λογαριασμοὺς τέτοιες ἀποκλίσεις ποὺ νὰ δημιουργοῦν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια στὴν προσπέλαση τοῦ ὑλικοῦ ἄλλωστε ἡ σύνταξη κάθε φορά τῆς στάμπας στηρίζεται στὴν παρουσίαση γνήσιων ἐγγράφων, μολονότι, ὅπως ὑποθέτω καὶ φαίνεται ἄλλωστε ἀπὸ τὴν καταγραφὴ τοῦ συνόλου τῶν ἐγγράφων τῆς ἑταιρείας, δὲν συμπεριλαμβάνονται στὶς στάμπας ὅλα τὰ ἐγγραφο, ἀλλὰ γίνεται μία ἐπιλογὴ τῶν πιὸ σημαντικῶν.

ἀγορᾶς μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἀγροτικῆς περιφέρειας.⁸⁷ Στὴν δυναμικὴ αὐτὴ καλεῖται νὰ ἔξυπηρετήσει τὴ λειτουργικότητα τοῦ χώρου της, ποὺ εἶναι ἡ τροφοδότηση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς⁸⁸ μὲ ἐμπορευματοποιημένα ἀγροτικὰ προϊόντα καὶ συνάμα νὰ γίνει χῶρος ὑποδοχῆς καὶ ἀπορρόφησης βιοτεχνικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ἡ λειτουργία τοῦ κυκλώματος αὐτοῦ δὲν εἶναι βέβαια τόσο ἀπλὴ καὶ σχηματοποιημένη γιατὶ στὴν δλη διεργασία παρεμβαίνουν καὶ ἐπενεργοῦν καὶ ἄλλοι καθοριστικοὶ παράγοντες πρωταρχικῆς σημασίας, τῶν ὁποίων ἡ σηματοδότηση καὶ ἡ ἀνάλυση εἶναι ἔξω ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς μελέτης αὐτῆς.

Στὴν περίπτωσή μας ὁ ζωτικὸς χῶρος ποὺ καλύπτουν οἱ ἐμπορικές δραστηριότητες τῆς ἑταιρείας ὅριζεται ἀπὸ τὸν ἄξονα Μάνη - Βενετία ὃπου ἡ πρώτη περιοχὴ ἀποτελεῖ τὸν τροφοδότη καὶ ἡ δεύτερη τὸν παραλήπτη, ποὺ ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ προωθήσει τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα εἴτε στὴν ἐπιτόπια κατανάλωση εἴτε πρὸς ἄλλη ἀγορὰ τῆς Εὐρώπης. Τὸν κύριο αὐτὸ ἄξονα πλαισιώνουν καὶ ἄλλες περιοχές : Ναύπλιο - Τύνιδα - Ἀττικὴ, Σμύρνη ὅταν ἡ συγκυρία ἀπαιτήσει ἐνίσχυση ἢ ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ στὴν προωθηση προϊόντων παράλληλα ὁ ἴδιος χῶρος τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ κυρίως τῆς Κωνσταντινούπολης θὰ ἀποτελέσει τὸν χῶρο ὑποδοχῆς βιοτεχνικῶν προϊόντων, κυρίως ὑφασμάτων, σύμφωνα μὲ τὴν δομὴ καὶ λειτουργία τῶν οἰκονομικῶν ἀνταλλαγῶν, δπως τὴν ὁρίσαμε παραπάνω.

Ἡ περιοχὴ τῆς Ν. Πελοποννήσου καὶ εἰδικότερα ἡ περιοχὴ τῆς Μά-

Παράλληλα ὑπάρχει καὶ τὸ πρόβλημα γιὰ τὴ σημαντικότητα τοῦ οἰκονομικοῦ μεγέθους ποὺ ἀντιπροσωπεύει μία περιορισμένων ὅριων ἐμπορικὴ συσσωμάτωση στὸ σύνολο τοῦ οἰκονομικοῦ πλέγματος μιᾶς εὐρύτερης περιοχῆς. Ως πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο, πιστεύω ὅτι ἡ ἰδιαιτερότητα μιᾶς τέτοιας περίπτωσης, ἐντάσσεται στὴ λογικὴ τῶν γενικότερων οἰκονομικῶν μηχανισμῶν καὶ ἔτσι πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ, παράλληλα ὅμως ἡ ἀνάλυση τῶν στοιχείων τῆς συντελεῖ στὴν κατανόηση τῆς λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς, δπως ἐμφανίζονται κάθε φορά σὲ σχέση μὲ τὸν χρονικὸ καὶ τοπικὸ παραγόντα.

87. Βλ. τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ Σπ. Ἀσδραχᾶ στὸν ούμικτο τόμο «*H oikonomikή δομή*», δ.π. μὲ τὸν τίτλο : «Προβλήματα οἰκονομικῆς ιστορίας τῆς Τουρκοκρατίας» καὶ εἰδικότερα τὶς σελ. 20 καὶ 35. — Βλ. ἐπίσης Βασ. Παναγιωτόπουλος, «Ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στὴν Τριπολίτσα : ἡ σημασία τῆς μεταφορᾶς μιᾶς περιφερειακῆς πρωτεύουσας τὸν 18ο αἰώνα», *O 'Egauristēs* 11(1974), Αθήνα, 1977 σ. 50 - 51.

88. Εἰδικότερα τὸ 18ο αἰ. ὑπάρχει αὐξημένη ζήτηση ἀγροτικῶν προϊόντων, πράγμα ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάπτυξη «τῶν πόλεων, τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς βιομηχανίας στὴ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη»: βλ. T. Stoianovich, «Ο κατακτητής . . .», δ.π., σ. 299· καθὼς ἐπίσης καὶ Σπ. Ἀσδραχᾶς, «Οἰκονομία», στὴν *Istoria τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους*, δ.π., σ. 188.

νης⁸⁹ έμφανίζει έντονη και συνεχή παρουσία στις διαδικασίες του έξαγωγικού και είσαγωγικού έμπορίου, που ούσιαστικά διφείλεται σε όρισμένα πλεονεκτήματά της: άγροτική ένδοξώρα, άπό την οποία προωθοῦνται προϊόντα για έμπορευματοποίηση μέσω του έμπορικου κέντρου της περιοχής που είναι ο Μυστράς⁹⁰, καλά λιμάνια που διευκολύνουν τις μεταφορές. Συνακόλουθα ή έμφανιση και δραστηριοποίηση της έταιρείας στην περιοχή αυτή, στην οποία δροῦν ταυτόχρονα πολλοί μεσάζοντες μικρέμποροι⁹¹ άλλα οπου ο γαλλικός παράγων ούσιαστικά κυριαρχεῖ,⁹² είναι εύλογη και πρέπει πάντως νὰ συνδυασθεῖ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον που συνεχίζει νὰ δείχνει ή Βενετία γιὰ τὴν εἰσροὴ στὴν ἀγορά της προϊόντων που νὰ προέρχονται άπὸ τὸν χῶρο τῆς Ἀνατολῆς⁹³ (βλ. καὶ τὸ ἄρθρο 11 τοῦ συμφωνητικοῦ τῆς έταιρείας).

Ἄπὸ τὴν ἄποψη ἔξαλλου τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ που πλαισιώνει τὴν δλη διαδικασία καὶ ποὺ στὴν περίπτωσή μας δρίζεται ἀπὸ τὴν έμφάνιση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ στὶς δύο κύριες ἐστίες τῆς έταιρείας, πιστεύω ὅτι δὲν προσδιορίζει ἀλλὰ διευκολύνει τὴν συνολικὴ διαδικασία. Ἅλλωστε στὴν εὐρύτερη προοπτικῇ τοῦ θέματος έμφανίζονται ταυτόχρονα καὶ οἱ δύο μορφὲς συμμετοχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὸ κύκλωμα τῆς ἀγορᾶς: δ ἐνδιάμεσος τῆς ἔξωτερικῆς κυρίως ἀλλὰ καὶ τῆς ἔσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ οἱ συμμετέχοντες στὶς διεργασίες τῆς ἔξωτερικῆς ἀγορᾶς, που είναι κυρίως τὰ μέλη τῶν έμπορικῶν παροικιῶν τῆς διασπορᾶς.⁹⁴

89. Γιὰ τὴν οἰκονομικὴ παρουσία τῆς περιοχῆς τὸν 18ο αἰ. βλ. Κρεμμυδᾶς, Τὸ έμπόριο, ὅ.π.—Μιχ. Β. Σακελλαρίου, 'Η Πελοπόννησος ὅ.π., σ. 207 - 228, 263 - 274. J. M. Wagstaff, «The Economy of the Mani peninsula (Greece), in the eighteenth century», *Balkan Studies* 6(1965) 293 - 304.— Ἐλένη Μπελιᾶ, «Υπόμνημα» ὅ.π., σ. 270 - 301.

90. Ο Μυστράς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀμεση σχέση του μὲ τὴν ἀγροτικὴ ἐνδοχώρα στὴν οποία δεσπάζουν οἱ ἐποχικὲς καλλιέργειες ἔτσι ἡ πόλη γίνεται ἔδρα πανηγυριοῦ καὶ δρίζεται ἀπὸ τὶς διαδικασίες τοῦ ἔξωτερικοῦ έμπορίου που θὰ ἀπορροφήσει τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα οπως μετάξι. λάδι κλπ.: βλ. Βασ. Παναγιωτόπουλος, «Τὸ ΙΙ' αἰώνα στὴν Πελοπόννησο: ἡ ἀπορρόφηση τῶν οἰκονομικῶν πόρων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας», ἄρθρο στὸν τ. «Η οἰκονομικὴ δομὴ», ὅ.π., σ. 467 καὶ Σπ. Ἀσδραχάς, «Προβλήματα», ὅ.π., σ. 34.

91. Γιὰ τὴ δράση τοῦ ντόπιου στοιχείου, τὸ ὅποιο ὡς τὰ μέσα τοῦ 18ου ἐκτελεῖ μὲ ἐπιτυχίᾳ τὸ ρόλο του που εἶναι κυρίως ἡ τροφοδότηση τοῦ ἔξαγωγικοῦ έμπορίου μὲ πρᾶτες ὥλες βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Οἰκονομία», ὅ.π., σ. 173.—Τοῦ ἴδιου, «Προβλήματα», ὅ.π., σ. 35.—Γ. Λεονταρίτη, 'Ελληνικὴ έμπορικὴ ναυτιλία (1453 - 1850), 'Αθήνα 1972 (ἀναδημοσίευση ἀπὸ ΕΜΝΕ/ΜΝΗΜΩΝ, 'Αθ. 1981) σ. 40.

92. Βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Προβλήματα», ὅ.π., σ. 35.

93. Γιὰ τὴν προνομιακὴ φορολογικὴ μεταχείριση γιὰ τὰ προϊόντα που προέρχονται ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῆς Δύσης ἢ Ἀνατολῆς, οἱ ὅποιες δὲν ἀνήκαν στὸ Βενετικὸ κράτος βλ. Salvatore Ciriaco, *Olio ed Ebrei nella Repubblica Veneta del settecento*, Βενετία 1975, σ. 38.

94. Βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Η Ελληνικὴ οἰκονομία στὸν ΙΙ' αἰώνα», ἐφ. «Ἄργη» τῆς 30 Ιαν. 1980.—Τοῦ ἴδιου, «Οἰκονομία», ὅ.π., σ. 173 καὶ «Προβλήματα», ὅ.π., σ. 35.

Τὸ εἰδικὸ πλαισίο : Σύμφωνα μὲ τὶς πολλαπλές καταθέσεις τῶν πηγῶν ἔχει γίνει φανερὸ δότι ἡ «συντροφία», ἡ «κομπανία»,⁹⁵ ἀποτελεῖ τὸν κανονικὸ τρόπο ἐμπορικῆς συμπεριφορᾶς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας ἀλλὰ καὶ ἀργότερα. Βέβαια ὁ ὅρος καὶ ἡ πραγματικότητα ποὺ ἀντιπροσωπεύει εἶναι πολυσήμαντοι ὡς προσδιορισμοὶ ἀφοῦ καλύπτουν ἔνα εὐρὺ φάσμα ἐμπορικῶν συσσωματώσεων ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀπλὴ συμμετοχὴ δύο προσώπων σὲ μία ἐμπορικὴ πράξη καὶ φθάνει ὡς τὴ μακρόβια καὶ πολλαπλῶν δραστηριοτήτων ἔταιρεία.

Στὸ ἐπίπεδο τῆς διμεροῦς ἔταιρείας μὲ κάποια ποσοτικὴ ἢ χρονικὴ προοπτική, ἡ «κομπανία» ἐντάσσει στὴ λογική της μία σειρὰ ἀπὸ πρόσωπα ποὺ τὴν πλαισιώνουν : εἶναι οἱ κύριοι μέτοχοι, οἱ δοποῖοι ἐπενδύουν κεφάλαια μετέχοντας ἀνάλογα στὰ κέρδη καὶ στὶς ζημιές· καὶ ἔνα πλέγμα πρακτόρων,⁹⁶ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητοι γιὰ τὴν καθαυτὴ ὑπαρξὴ τῆς κομπανίας ἀφοῦ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄμεσο παραγωγὸ γιὰ τὴν προμήθεια τοῦ προϊόντος ἢ ἀντίστροφα γιὰ τὴν διάθεση στὴν ἀστοτερικὴ ἀγορὰ δυτικῶν βιοτεχνικῶν εἰδῶν.

Στὴν περίπτωσή μας ἔχουμε δύο μορφές διμεροῦς ἔταιρείας : ἡ πρώτη εἶναι γιὰ δρισμένη ποσότητα ἐμπορεύματος· ἡ δεύτερη δρίζεται βέβαια ἀπὸ χρονικὰ καὶ ποσοτικὰ πλαισία ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ τὴν χαρακτηρίζει, νομίζω δότι εἶναι ἡ πρόβλεψη καὶ ἄλλων παραπληρωματικῶν δραστηριοτήτων· ἔτσι ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσουμε τὴν δημιουργία μέσα στοὺς κόλπους τῆς καθαυτὸ ἔταιρείας μιᾶς ἄλλης «ὑπο - ἔταιρείας», ἀποτέλεσμα τῆς συγκυρίας καὶ τῆς λογικῆς τῆς ἐπέκτασης τῶν ἐμπορικῶν διαδικασιῶν καὶ σ' ἄλλους χώρους ἔξω ἀπὸ τὸν κύριο ζωτικὸ χῶρο της.

Γιὰ νὰ δρίσουμε καλύτερα τὰ πράγματα, τόσο στὴν πρώτη ὅσο καὶ στὴ δεύτερη ἔταιρεία, τὰ ἔξαγωγικὰ προϊόντα ποὺ σαφῶς ἐνδιαφέρουν εἶναι τὸ λάδι καὶ τὸ βελανίδι· ἀλλὰ στὸ συμφωνητικὸ τῆς δεύτερης ἔταιρείας —τὸ δοποῖο στὴν δόμησή του ἀκολουθεῖ τὸν βενετικὸ τύπο — προβλέπονται ἐμπορικὲς σχέσεις καὶ μὲ ἄλλα μέρη : Μπαρμπαριά - Χίο - Σμύρνη - Πόλη (βλ. ἄρθρ. 2 καὶ 7 τοῦ συμφωνητικοῦ) καὶ ἀκόμη δὲν προβλέπονται ἀλλὰ πραγματοποιοῦνται ἄλλες δραστηριότητες τοῦ Χαμόδρακα μὲ τὴν ὑπενοικίαση τοῦ μπιντάτ, τὴν διάθεση λαδιοῦ ἀπευθείας

95. Βλ. Φίλ. Ἡλιού, *Σταμάτης Πέτρον, Γράμματα ἀπὸ τὸ "Αμστερνταμ, Ἀθήνα 1976, σ. μθ' καὶ Νικ. Ι. Πανταζοπούλου, Ἐλλήνων συσσωματώσεις, Ἀθήνα 1958, σ. 18.*

96. Θὰ ἥθελα νὰ παραθέσω τὸν χαρακτηριστικὸ δρισμὸ τῶν πρακτόρων ὅπως τὸν σημειώνει ὁ Νικ. Παπαδόπουλος, *Ἐρμῆς ὁ Κερδός.. τ. 1, Ἐν Βενετίᾳ 1815, σ. 6 : «Πράκτορες (Fattori o Agenti) ὅσοι ἀποκατασταθήσετε παρ' ἄλλων ἐμπόρων εἰς τόπουν τυά, ἐμπορεύονται διὰ λογαριασμὸν ἐκείνων, λαμβάνοντες ἡ μισθόν, ἡ μετοχὴν τινα εἰς τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεών των».*

στοὺς Γάλλους ἐμπόρους στὴν Πελοπόννησο καὶ μὲ ἄλλες ἐνέργειες, ποὺ θὰ δοῦμε ἀναλυτικὰ παρακάτω. Μποροῦμε πάντως νὰ ὑποθέσουμε μὲ ἀρκετὴ βεβαιότητα, ὅτι στὴ σύνταξη τοῦ συμφωνητικοῦ καὶ κατὰ συνέπεια στὴν ἐμπορικὴ πρακτικὴ ποὺ θὰ ἀκολουθηῖ, γίνεται προσπάθεια νὰ προβλεφθοῦν οἱ ἐπιπτώσεις ποὺ δημιουργεῖ ἡ συγκυρία τῆς ἐποχικῆς καλλιέργειας καὶ ὁ ἐμπορικὸς ἀνταγωνισμός, καὶ παράλληλα νὰ βρεθεῖ τρόπος ἔξισορρόπησης ἔξαγωγῶν - εἰσαγωγῶν.

Ἡ ὑπόθεση βεβαιώνεται ἀπὸ τὴν ἔξελιξη τῆς ἐταιρείας, ἀφοῦ ὁ Χαμόδρακας προχωρεῖ πέρα ἀπὸ κάθε συμφωνημένη πρόβλεψη. Βέβαια πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ συνυπολογίσουμε τὴν οἰκονομικὴ λογικὴ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς περιοχῆς, στὴν ὁποίᾳ λογικὴ ἐντάσσεται καὶ ἡ ἐκμετάλλευση προσόδων, καὶ παράλληλα τὴν προσδοκία τοῦ Χαμόδρακα νὰ ἀποκομίσει περισσότερα ἀπὸ τὰ προβλεπόμενα.

Τὰ πρόσωπα ποὺ ἐμπλέκονται στὴν ὅλη διαδικασία ἔχουν διαφορετικὲς σχέσεις ἀμοιβῆς: ἀφήνοντας τοὺς κύριους μετόχους στὰ κέρδη ἢ τὶς ζημιές, ἔχουμε τὴν ἀμοιβὴ τοῦ Χαμόδρακα, ποὺ εἶναι ἡ ἐτήσια ἀποκοπὴ 40 τσεκινιδῶν, στὰ ὅποια συμπεριλαμβάνεται ἐπιπλέον ἡ διατροφὴ τοῦ ὑπηρέτη του καὶ τοῦ ἀλόγου του. Παράλληλα ἔχουμε τὶς ἀμοιβὲς τῶν πρακτόρων, τὰ μεσιτικά, ποὺ ἀνέρχονται κατὰ τὴ συνήθεια τῆς «πιάτσας» στὸ 2% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν διατιθέμενων εἰδῶν. Ἀς σημειωθεῖ ἀκόμα ὅτι στὴν περίπτωση τῆς ὑπο-εταιρείας ἔχουμε σχέσεις κανονικῆς ἐταιρείας, δηλαδὴ ἀνάλογη συμμετοχὴ τῶν μετόχων στὰ κέρδη καὶ ζημιές. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ καὶ εἰδικότερα σὲ σχέσεις τύπου Χαμόδρακα, ποὺ ἐνεργεῖ μὲ ἴδιαίτερη αὐτονομία, εἶναι λογικὸ νὰ ὑποθέτει κανεὶς ὅτι ἡ ἀμοιβὴ προσαυξάνεται μὲ ἴδιοποίηση δρισμένων ἀρκετὰ ὑψηλῶν ποσῶν (βλ. σημ. 117). ἐπίσης ἴδιαίτερα ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν ἐλαστικότητα τῆς παραγράφου «ἔξιοδα»: ἡ παράγραφος αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ κάποιες σταθερές, ποὺ δρίζονται ἀπὸ τὴν καταβολὴ φόρων, προξενικῶν δικαιωμάτων, τελωνειακῶν δεσμῶν προβλέπει καὶ ἕνα ἀριθμὸ δώρων πρὸς ἐνδιαμέσους καὶ τοπικοὺς παράγοντες καθὼς καὶ ἄλλα μικροέξοδα τῶν ὅποιων τὸ ἀριθμητικὸ μέγεθος μπορεῖ εὐκολα νὰ ἀλλοιωθεῖ. Ἀλλωστε, ὅπως θὰ δοῦμε τὰ ἔξοδα τῆς ἐταιρείας εἶναι τὸ μέγεθος ποὺ δὲν γίνεται ἀποδεκτὸ ἀπὸ τοὺς συντρόφους τῆς Βενετίας.

Τέλος νὰ σημειωθεῖ ὅτι σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις οἱ σύντροφοι τοῦ κέντρου (Βενετία) διεκδικοῦν πέρα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τους στὰ συνολικὰ κέρδη καὶ τὴν προμήθεια τοῦ 2%.

Αὐτὸ ποὺ θὰ ἥταν οὐσιῶδες, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀν ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα νὰ ἔξακριβωθεῖ, εἶναι οἱ τοποθετήσεις τῶν χρημάτων ποὺ ἀποκτοῦνται ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐμπορικὲς διεργασίες. Τὰ στοιχεῖα ὅμως ποὺ διαθέτουμε εἶναι ἀπὸ πενιχρὰ ἔως ἀνύπαρκτα γιὰ νὰ ἔξακριβωθεῖ ἡ συμπερι-

φορὰ τοῦ κεφαλαίου ποὺ ἀποκτᾶται ἀπὸ τοὺς κύριους συντρόφους καὶ τὸν Χαμόδρακα : βέβαια μιὰ ἔρευνα γιὰ τὸν ἐμπορικὸ οἶκο Ταρωνίτη - Θεοτόκη θὰ εἴχε μεγαλύτερες πιθανότητες νὰ ἀποφέρει στοιχεῖα, ἀφοῦ ὁ χῶρος τῆς δράσης του προσφέρεται πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, καὶ πάντως ὑπάρχει κάποιες σταθερὲς σχετικὰ μὲ τὴν συμπεριφορὰ τῶν κεφαλαίων τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς. Γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς Γεωργίβαλους⁹⁷ λίγα στοιχεῖα διαθέτουμε γιὰ τὴν δράση τους : ὁπωσδήποτε ὅμως εἴμαστε βέβαιοι ὅτι συνεχίζουν τὶς ἐμπορομεσιτικὲς δραστηριότητές τους σὲ προσφορότερο ἔδαφος. Ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον νομίζω ὅτι παρουσιάζει καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Δημ. Χαμόδρακα,⁹⁸ γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν ἔχω καμιὰ μεταγενέστερη πληροφορία. Συνεχίζει τὴν «καριέρα» τοῦ πράκτορα ; διερύνει τὸ ρόλο του μὲ τὴν ἄμεση ἐμπλοκή του στὴν ἀγορά ; Σὲ κάποιο σημεῖο τῆς ἐπιστολῆς του πρὸς τοὺς συνεργάτες του στὴ Μάνη ἀναφέρει⁹⁹ καὶ κάποια χαρτιὰ γιὰ κτήματα· ἄραγε ἀντιπροσωπεύουν ἀγορὲς γῆς ἀπὸ τὸν Χαμόδρακα,⁹⁹ Σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ οἱ πηγές, δῆσες τουλάχιστον γνωρίζω, δὲν βοηθοῦν ὥστε νὰ ὑπάρξει ἀπάντηση, καὶ κατ' ἀνάγκη μπορεῖ καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Χαμόδρακα νὰ ἐνταχθεῖ στὸ γενικότερο σχῆμα τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κεφαλαίου ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἐμπορικὲς καὶ παρεμπορικὲς διεργασίες.

Στὴ συνέχεια τῆς ἐργασίας θὰ ἔξετάσουμε τὶς ἀνταλλαγὲς τῶν προϊόντων μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἑταιρείας, ἐπιμένοντας κυρίως σ' ἐκεῖνα ποὺ ἀποτέλεσαν τοὺς κύριους πόλους γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ σύντροφοι συγκέντρωσαν τὶς προσπάθειές τους ὡς πρὸς τὶς ἔξαγωγὲς καὶ εἰσαγωγές : ἐννοῶ τὸ λάδι καὶ τὰ ὑφάσματα ἀντίστοιχα. Βέβαια πάντοτε σὲ σχέση καὶ πρὸς τὶς ἄλλες παραμέτρους ποὺ πλαισιώνουν καὶ συμπληρώνουν λειτουργικὰ τὶς κύριες συνιστῶσες τοῦ θέματος.

1. *Tὸ λάδι* : Τὸ προϊόν αὐτὸ ποὺ παράγεται ἀφθονο στὴν Πελοπόννησο ἀποτελεῖ καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ 18ου αἰ. ἔνα ἀπὸ τὰ κύρια ἔξαγωγικὰ προϊόντα καὶ γιὰ τὴν ἔξασφάλισή του διεξάγεται δξύτατος ἐμπορικὸς

97. Βλ. ἑδδ σημ. 8.

98. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι μιὰ ἄμεση μαρτυρία γιὰ τὶς ἀσχολίες τοῦ Χαμόδρακα - ἡ ὁποία εἶναι κάπως ὑποβαθμισμένη γιατὶ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν ἴδιο στὸ δικαστήριο ὃπου ζητεῖ τὴν ἀπαλλαγὴ του - ὅτι ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ζημιές ποὺ τοῦ προξένησε ἡ ὡς τότε (Δεκ. 1739) παραμονή του στὴ Βενετία εἶναι ὅτι ἔμειναν πίσω «ἄλλες σοβαρότατες δουλειές του στὴν Τονχία» (Στάμπα 30, σ. 100 - 102).

99. Βλ. ὑποσημ. 5 καὶ 11. Ἐχουμε ἐπίσης μιὰ μαρτυρία (Στάμπα 30, σ. 56) ποὺ δὲν διασταυρώνεται σὲ ἄλλο ἔγγραφο, ὅτι ὁ Χαμόδρακας εἶχε νοικιάσει χτήματα στὴν τοποθεσία Aivassi (πιθανῶς "Αἱ Βλάστης") στὸ Χρῆστο Μπολλάνη. Μὲ βάση αὐτὴ τὴν μαρτυρία μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Μανιάτης ἐμπορος ἐπενδύει σὲ γῆν ἡ ὑπόθεση αὐτὴ ὅμως γιὰ νὰ ἀποτελέσει βέβαιο στοιχεῖο ἔχει τὴν ἀνάγκη καὶ ἄλλων μαρτυριῶν.

ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στοὺς ἐνδιαφερομένους.¹⁰⁰ Ἡ μονοκαλλιέργεια¹⁰¹ τῆς ἑλιᾶς ποὺ εἶχαν ἐπιβάλει καὶ εὐνοήσει οἱ Βενετοὶ συνεχίζεται καὶ υστερα ἀπὸ τὴν ἀποχώρησή τους καὶ μάλιστα ἐπεκτείνεται καθὼς ἐπιβάλλονται οἱ ἐμπορικοὶ σχεδιασμοὶ τῶν Γάλλων ὥστόσο ἀλλάζει ἡ μορφὴ τῆς ἀγορᾶς στὸ ἐπίπεδο αὐτό, ἀφοῦ τὴν μονοπωλιακὴν πολιτικὴν τῆς Βενετίας διαδέχεται ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὴν ἐπικράτηση τῶν Γάλλων στὶς ἀγορὲς τοῦ Μοριᾶ.

Βέβαια ὁ προσανατολισμὸς τῆς ἔταιρείας στὸ ἐμπόριο τοῦ λαδιοῦ, πέρα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ προϊὸν αὐτὸν ὑπάρχει ἄφθονο στὴν Πελοπόννησο καὶ εἰδικότερα στὴν περιοχὴ τῆς Μάνης, σημαίνει ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά.

Τὸ λάδι ὑπῆρξε ἀνέκαθεν ἔνα ἀπὸ τὰ προϊόντα ποὺ ἐνδιέφερε ἰδιαίτερα τοὺς οἰκονομικοὺς προσανατολισμοὺς τῆς βενετσιάνικης πολιτικῆς, προϊὸν ποὺ πρόσφερε ναύλους στὰ πλοῖα τῆς Γαληνοτάτης, ἀλλὰ παράλληλα ἡταν ἀπαραίτητο γιὰ τὶς σαπουνοποιίες τῆς καὶ ἀκόμη ἀπέδιδε σημαντικὰ κέρδη μὲ τὴν προώθησή του στὶς ἀγορὲς τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης μέσω τῆς «πιάτσας» τῆς Βενετίας.¹⁰² Μεγάλες ποσότητες ἀντλοῦσε ἡ Βενετία ἀπὸ τὶς κτήσεις τῆς, κυρίως τὴν Κρήτη καὶ τὰ Ἐπτάνησα, ἐνῶ εἶχε στὰ χέρια τῆς καὶ τὸ ἐμπόριο τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἀπουλίας. Βέβαια στὶς ἀρχὲς καὶ σ' ὅλη ἄλλωστε τὴ διάρκεια τοῦ 18ου αἰ. τὰ πράγματα δὲν ἔξελισσονται εὐνοϊκὰ γιὰ τὴν Βενετία καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν τὸ ἐπίπεδο: δὲν ὑπάρχει ἡ Κρήτη καὶ λίγο ἀργότερα ὁ Μοριάς ἐνῶ ὁ βασιλιάς τῆς Νεαπόλεως ἔχει ἀπαγορεύσει τὶς ἔξαγωγές λαδιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀπουλία¹⁰³. ἀκόμη ἡ πειρατία καὶ ἡ ταχύτατη ἄνοδος τῆς Τεργέστης στενεύουν ὁλοένα τὰ περιθώρια.

Παρόλα αὐτὰ ἡ Βενετία προσπαθεῖ νὰ ἀντέξει σ' ὅλες αὐτὲς τὶς πιέσεις καὶ τὸ λάδι ἔξακολουθεῖ νὰ τὴν ἐνδιαφέρει¹⁰⁴ ζωηρὰ καὶ πάντως ἀπὸ

100. Βλ. ἑδῶ σ. 238

101. Βλ. Β. Κρεμμυδᾶς, *Τὸ ἐμπόριο*, δ. π., σ. 7, 144, 151 - 153.

102. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα παραπέμπω στὸ βιβλίο τοῦ S. Ciracono, *Olio*, δ.π. στὰ σχετικὰ κεφάλαια τοῦ ὄποιον ἔξετάζεται ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Βενετίας γιὰ τὸ προϊὸν αὐτὸν καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς Βενετίας.

103. Ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ ἵσχυσε ἀπὸ τὸ 1702 ὡς τὴ πτώση τῆς Βενετίας (1797): μάλιστα εἶχε ως ἀποτέλεσμα τὴν ὑψωση τῶν τιμῶν στὴν ἀγορὰ τῆς Βενετίας καὶ τὴν ἐντονότερη ἐπαγρύπνηση τῶν ἀρμοδίων ὁργάνων στὸ Μοριά γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ διαρροὴ λαδιοῦ πρὸς ἄλλες ἀγορές: βλ. Ciracono, *Olio*, δ.π., σ. 24.

104. Διαφορετικὴ παρουσιάζεται ἡ εἰκόνα γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν τῆς Βενετίας ως πρὸς τὸ λάδι ἀπὸ τὶς γαλλικές πηγές: βλ. Κρεμμυδᾶς, *Τὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 155 καὶ 286, 287. Σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ ἡ Βενετία μὲ τὴν ἀποχώρησή της ἀπὸ τὸ Μοριά (1715) ἔπαιψε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς εἰσαγωγές λαδιοῦ ἀπὸ τὴν πρώην ἀποικία της, περιορίστηκε στὴν παραγωγὴ τῶν Ἰονίων καὶ μάλιστα ἐπέβαλε βαρύτατους εἰσαγωγικοὺς δασμούς. Ομως εἶναι ἔξακριβωμένο ὅτι ἡ ροή λαδιοῦ

τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε φαίνεται ὅτι ποσότητες λαδιοῦ φθάνουν στὴν ἀγορά τῆς Βενετίας ὅχι μόνο ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Μάλιστα φροντίζουν οἱ βενετικὲς ἀρχές νὰ διευκολύνουν τὶς εἰσαγωγὲς ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς θεσπίζοντας χαμηλότερους δασμοὺς γιὰ τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν περιοχὴν αὐτὴν λάδια.

Ἡ σύναψη ἄλλωστε αὐτῆς τῆς ἐταιρείας καὶ οἱ συνεχεῖς μνεῖς ἄλλων ἐμπόρων ποὺ στέλνουν λάδια στὴ Βενετία ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἐπισήμανση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς καὶ σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ. Μάλιστα πρέπει νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι οἱ ἀποστολές λαδιοῦ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο συνεχίζονται καὶ ἀργότερα, καὶ πάντως γίνεται κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ ἐνθαρρυνθοῦν.

Στὴν περίπτωσή μας, οἱ χρονικοὶ καὶ ἐπενδυτικοὶ περιορισμοὶ ποὺ ἐπιβάλλει τὸ συμφωνητικὸ κείμενο μᾶς δίνουν πληροφορίες, οἱ δόποιες δὲν μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν καθοριστικὴ πηγὴ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων στὴν ἀγορὰ τῆς Ν. Πελοποννήσου. Ἐχουμε ὡστόσο κάποιες σταθερὲς ποὺ ὅριζουν τὴν λογικὴ τοῦ ἐμπορίου τοῦ λαδιοῦ κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν καὶ ἐντασσόμενες στὸ γενικὸ πλαίσιο, δρίζουν καὶ τὸν βαθμὸ ἀνάμειξης τῶν ἄλλων ἐνδιαφερομένων.

Ἐπιπλέον εἶναι ἄξιο προσοχῆς ὅτι ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ὅλη διαδικασία σὲ τρία ἄλληλοεξαρτώμενα ἐπίπεδα· τοῦτο γιατὶ στὴν δυναμικὴ τῆς συντροφίας ἐμπλέκονται καὶ οἱ τρεῖς δυνατές ἐπενδυτικὲς δραστηριότητες στὸν τομέα αὐτὸ, ποὺ καλύπτουν: α) τὴν ἀποστολὴν λαδιοῦ στὴν Βενετία, β) τὴν διάθεση λαδιοῦ μέσω τῆς ἐταιρείας ἀπευθείας στοὺς Γάλλους ἐμπόρους στὸ Μοριά καὶ γ) τὴν ὑπενοικίαση τοῦ φόρου μπιντάτ τοῦ λαδιοῦ τῆς περιοχῆς Μυστρᾶ καὶ Μονεμβασίας. Ἄλλὰ ἂς παρακολουθήσουμε ἀναλυτικὰ τὴν κάθε περίπτωση:

α) Ἀποστολὲς λαδιοῦ στὴ Βενετία: (Βλ. ἀναλυτικὰ στοιχεῖα στὸν Πίν. I₁). Ὁπως εἴπαμε καὶ παραπάνω, οἱ ἀποστολὲς λαδιοῦ ἀπὸ τὴν Μάνη πρὸς τὴν παλαιὰ μητρόπολη ἐνισχύουν τὴν ἀποψη ὅτι οἱ Βενετοὶ δὲν ἐγκαταλείπουν τὶς βλέψεις τους γιὰ εἰσαγωγὲς προϊόντων ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Ἀνατολῆς. Ὅστερα ἀπὸ τὴν πρώτη δύσκολη εἰκοσαετία τοῦ 18ου αἰ. ἡ ἀγορὰ τῆς Βενετίας στὴν ἀγωνιώδη προσπάθειά της νὰ ἐπιβιώ-

πρὸς τὴν βενετικὴ ἀγορά δὲν σταματᾶ ὁριστικὰ μὲ τὴν ἀπώλεια τοῦ Μοριά: μικρο-ἐμποροὶ ἔξακολουθοῦν νὰ ἀποστέλλουν μικρὲς ποσότητες λαδιοῦ καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἐταιρείας μας ἀναφέρεται καὶ σὲ ἀρκετὰ μεγάλες ποσότητες γιὰ μιὰ ἀγορά, ἡ ὅποια πάντως βρίσκεται σὲ συνεχὴ ἀποδυνάμωση. Ἐξάλλου τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Γαληνοτάτης βεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴ φορολογικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθεῖ ὡς πρὸς τὸ λάδι: ἔτσι ἐνδιαφέρεται καὶ ἀπὸ τὴν Δαλματία - Κέρκυρα - Ἰστρία 10 δουκάτα ἀνὰ miaro, τὸ ἀντίστοιχο ποσὸν γιὰ τὰ λάδια τῆς Ἀνατολῆς (Μοριάς, Κύπρος, Κρήτη, Σμύρνη) εἶναι μόλις 6 δουκάτα, 2 λίρες καὶ 3 σολδία: βλ. Ciriaco, Olio, ὁ.π., σ. 54.

σει στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, ἀρχίζει νὰ ἀπορροφᾶ ποσότητες λαδιοῦ καὶ ἀπὸ τὸν Μοριά. Βέβαια σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἔχουμε μεγέθη τῆς τάξεως τῶν γαλλικῶν, μολονότι ἡ σύγκριση εἶναι ὑνέφικτη ἀφοῦ γιὰ τὸ γαλλικὸ ἐμπόριο ἔχουμε συνολικὰ στοιχεῖα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἔχουμε διπωσδήποτε μιὰ δραστηριότητα περιορισμένη χρονικά, ποὺ μόνο μέσα σ' ἔνα μεγάλο ποσοτικὸ σύνολο θὰ μποροῦσε νὰ ἐνταχθεῖ. Ἔτσι οἱ μετρήσεις μας ἔχουν περισσότερο τὴν σημασία τεκμηριωμένων ἐνδείξεων καὶ ὑποθέσεων πρὸς ἐπαλήθευση ἥ ἀπόρριψη.

‘Ωστόσο, ἀν τοι διαπιστώσουμε νὰ δώσουμε κάποια σχετικὴ τάξη μεγεθῶν, συγκρίνοντας τὶς ἔξαγωγὲς λαδιοῦ τῆς ἑταιρείας μὲ τὶς ἀντίστοιχες γαλλικές,¹⁰⁵ θὰ διαπιστώσουμε ὅτι ἡ ἀναλογία εἶναι 1 : 7 γιὰ τὰ ἔτη 1732 καὶ 1735, ἐνῶ γιὰ τὰ ἔτη 1736 - 1737 ἡ ἀναλογία σχεδὸν διπλασιάζεται καὶ φθάνει στὸ ἐπίπεδο τοῦ 1 : 13· δημοσ πρέπει νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι τὰ δύο τελευταῖα χρόνια ἡ ἑταιρεία διαθέτει λάδια ἀπευθείας στοὺς Γάλλους ἐμπόρους. ‘Ωστε ὡς γενικὸ συμπέρασμα πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὃς σημαντικὴ τὴν παρουσία τῆς ἑταιρείας στὸν χῶρο τῶν ἔξαγωγῶν λαδιοῦ ἐνῶ παράλληλα ἐνισχύεται ἡ ἀποψη γιὰ τὴν ἀδυναμία τῆς Βενετίας νὰ ἀπορροφήσει μεγάλες ποσότητες¹⁰⁶ ἥ γιὰ νὰ ἀντιστρέψουμε τὰ πράγματα, ἡ διάθεση μέσω τῆς ἑταιρείας ἐμπορεύματος στοὺς Γάλλους πιθανῶς ἀποδίδει περισσότερο· ἵσως μάλιστα ἔχουμε τὴν δυνατότητα στὴν τελευταῖα περίπτωση νὰ διαπιστώσουμε μιὰ μεταβολὴ ἔναντι τῆς παλαιότερης παρεμβατικῆς πολιτικῆς τῆς Βενετίας ποὺ πρέσβευε ὅτι δόλα τὰ προϊόντα τῶν κτήσεων ἐπρεπε ἀπαραιτήτως νὰ προωθήθουν μέσω τῆς μητροπόλεως, καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Μοριᾶ ἀνάγκαζε πολλοὺς ξένους ἐμπόρους νὰ στρέφονται σὲ ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τελευταίας Βενετοκρατίας· βέβαια τώρα πιὰ ὁ Μοριᾶς δὲν εἶναι κτήση τῆς Βενετίας.

Οἱ ἀναλυτικοὶ λογαριασμοὶ τῆς ἑταιρείας μᾶς προσφέρουν παράλληλα ἔνα ἄλλο ἀξιόλογο στοιχεῖο: τὰ δόνματα ἐκείνων τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ποὺ πουλοῦσαν τὰ λάδια τους στὸ Χαμόδρακα (βλ. Πίν. I₂).

105. Βλ. τοὺς πίνακες τῶν γαλλικῶν ἔξαγωγῶν λαδιοῦ στὸ βιβλίο τοῦ Β. Κρεμμυδᾶ, *Τὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 145.

106. Ἐχοντας ὡς πηγὴ τὰ στοιχεῖα τοῦ Ciriacono, ὁ ὁποῖος παραπέμπει στὶς ἀντίστοιχες βενετικὲς πηγὲς ἡ μέση ἑτήσια κατανάλωση λαδιοῦ στὴ Βενετία γιὰ τὴν δεκαετία 1730 - 1739 εἶναι 2300 miara. Ἐπιπλέον τὰ τέσσερα χρόνια, 1732, 1735 - 1737 διακινοῦνται μέσω τῆς ἀγορᾶς τῆς Βενετίας 14.635 miara πρὸς τὴν περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὴν πόλη (terra ferma) καὶ 3.438 miara πρὸς τὴ Γερμανία καὶ τὶς Κ. Χῶρες. Μὲ βάση αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἔχουμε ἔνα σύνολο 27.273 miara γιὰ τὴν παραπάνω τετραετία, τὰ ὁποῖα καταναλώνει ἡ ἐμπορεύεται ἡ Βενετία· κατὰ τὸ ἀντίστοιχο χρονικὸ διάστημα οἱ εἰσαγωγὲς λαδιοῦ μέσω τῆς ἑταιρείας στὴν ἀγορὰ τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι 8.148 βαρέλες δηλαδὴ 977 miara, ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ ἑταιρεία συμβάλλει στὶς ἀνάγκες σὲ λάδι τοῦ βενετικοῦ ἐμπορίου σὲ ποσοστὸ 3,6%.

Πρόκειται γιὰ 63 διαθέτες ἀπὸ τοὺς δόποιους οἱ 12 εἶναι Τοῦρκοι¹⁰⁷ καὶ οἱ 51 "Ελληνες" ἀπὸ αὐτοὺς 2 Τοῦρκοι καὶ 12 "Ελληνες" ἐμφανίζονται στοὺς πίνακες δυὸς φορές, δηλαδὴ διαθέτουν στὴν ἑταῖρεια λάδι πάνω ἀπὸ μιὰ φορά.

Θὰ ἡταν σημαντικὸ στοιχεῖο ἂν μπορούσαμε νὰ ἔξακριβώσουμε τοὺς μηχανισμοὺς προώθησης τοῦ προϊόντος στὴν τοπικὴ ἀγορά, ἀφοῦ εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ διαθέτες προϊόντων μόνο στὸ ἐπίπεδο τῆς τοπικῆς ἀγορᾶς μετακινοῦνται καὶ συναλλάσσονται. Ἐπιπλέον θὰ ἡταν ἐνδιαφέρον νὰ ἔξακριβώναμε τὶ ἀντιπροσωπεύει αὐτὸ τὸ λάδι ποὺ ἐμπορευματοποιεῖται: εἶναι ἀποτέλεσμα συστηματικῆς καλλιέργειας ἢ ἀποτελεῖ τὸ προϊὸν κάποιας συμπληρωματικῆς οἰκογενειακῆς καλλιέργειας; ἐρωτήματα ποὺ γιὰ νὰ ἀπαντηθοῦν ἀπαιτεῖται γνώση καὶ ἄλλου εἴδους ύλικοῦ καὶ μάλιστα κάποιου φορολογικοῦ καταστίχου, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ ἐντοπίσουμε τὴν προέλευση τοῦ προϊόντος.

"Ἄλλη προσέγγιση θὰ ἡταν δυνατὴ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν προσώπων ποὺ διαθέτουν λάδι: μιὰ πρώτη ἀνίχνευση πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ ἐντόπισε δόνόματα γνωστῶν οἰκογενειῶν τῆς περιοχῆς, ποὺ διασδήποτε εἶναι κύριοι κτηματικῆς περιουσίας τουλάχιστο σὲ ἐποχὴ ὅχι πολὺ μακρυνὴ ἀπὸ τὴν τρίτη δεκαετία τοῦ αἰώνα. "Ἐτσι ἔχουμε τὰ δόνόματα Στάνος, Ρωμανός, Τρουπάκης, Σαλιβαρᾶς, Δόξας, Λάσκαρης, Καπετανάκης, Παλαιολόγος, Καφετζῆς, Στρατάκης, Γιατράκος ποὺ ἔχουν σημαντικὴ δύναμη στὴν περιοχὴ αὐτῆς, καὶ ἐνδεχομένως ἐμπορευματοποιοῦν πλεονάσματα τῆς παραγωγῆς τοὺς. "Ομως ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν διαθετῶν δὲν ἐντοπίζεται ἄλλῃ φορᾷ στὰ ἔγγραφα ποὺ ὑπάρχουν στὶς στάμπες καὶ ἔτσι δὲν εἶναι εὔκολο νὰ πούμε μὲ βεβαιότητα ἂν πρόκειται γιὰ ἄμεσους παραγωγοὺς ποὺ διαθέτουν τὸ λάδι στοὺς πράκτορες τῶν Βενετῶν ἢ τῶν Γάλλων σὲ ἄλλη περίπτωση, ἢ πρόκειται γιὰ ἐνδιάμεσους ποὺ συγκεντρώνουν τὴν παραγωγὴ τῆς περιοχῆς. "Ισως ἡ τελευταία περίπτωση νὰ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια δεδομένου ὅτι οἱ ποσότητες ποὺ διαθέτουν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλες καὶ παράλληλα εἶναι δεδομένη ἡ κακὴ σοδιὰ τοῦ 1736 καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἡταν δύσκολο σὲ μικροὺς καλλιεργητὲς νὰ προωθήσουν λάδι καὶ μάλιστα σὲ ἵκανες ποσότητες.

"Αν ἀληθεύει αὐτὴ ἡ ὑπόθεση τότε πρέπει νὰ ἔχουμε δύο κυκλώματα προωθήσεως λαδιοῦ: δηλαδὴ ἔνα κύκλωμα ντόπιων ποὺ νὰ συγκεντρώνει ὅλες τὶς ποσότητες τῆς περιοχῆς καὶ ἔνα δεύτερο τῶν πρακτόρων τῶν ξένων ποὺ νὰ προωθεῖ τὸ ἐμπόρευμα στὴν δυτικὴ ἀγορά. Εὑλογο εἶναι ὅτι κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες θὰ ἀναπτύσσονταν ἔντονος συναγωνισμὸς σὲ δυὸς ἐπίπεδα καὶ κάτι τέτοιο ὑπαίνισσεται καὶ ὁ Χαμόδρακας σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του.

107. Πληροφορίες γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου στὴν ἀγορὰ τῆς Πελοποννήσου βλ. στὸν B. Κρεμμυδᾶ, *Τὸ ἐμπόριο*, δ. π., σ. 292 - 294.

"Ἄς ἐπισημανθεῖ ἀκόμα ὅτι ὁ τρόπος τῆς προαγορᾶς ἐμπορεύματος¹⁰⁸ ὅπωσδήποτε πρέπει νὰ εἶναι κυρίαρχος σὲ αὐτοῦ τοῦ εἰδους τὶς συναλλαγές: αὐτὸ ἐπιβάλλεται καὶ ἀπὸ τὸ συμφωνητικὸ¹⁰⁹ τῆς ἑταιρείας ἀλλὰ μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα σὲ δυὸ τουλάχιστον περιπτώσεις, ὅπου συνδέεται μὲ τὸν δανεισμὸ χρήματος: στὴν πρώτη ὁ Χαμόδρακας ἐμφανίζεται νὰ δίνει 3765 ἀσλάνια στὸ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη¹¹⁰ γιὰ νὰ τοῦ προμηθεύσει λάδι· στὴν ἄλλη ἑκεῖνος ποὺ παίρνει χρήματα γιὰ νὰ παραδώσει λάδι εἶναι ὁ Χρῆστος Μπολλώνης.¹¹¹ Ἄς θυμήσουμε ἐξάλλου τὴν περίπτωση τοῦ χωριοῦ Βορδώνια¹¹² ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω γιὰ νὰ σχηματίσουμε μιὰ ἀρκετὰ καλὴ ἰδέα τοῦ τρόπου προμήθειας τοῦ λαδιοῦ.

Γιὰ νὰ κλείσουμε τὸ κεφάλαιο αὐτὸ πρέπει νὰ προσθέσουμε ἀκόμα ὅτι οἱ ἀποστολὲς συνήθως γίνονται ἀπὸ τὶς Κιτριές καὶ τὰ Τρίνησα καὶ ὅτι τὰ πλοῖα εἶναι πάντα βενετσιάνικα.

β) Διάθεση λαδιοῦ σὲ Γάλλους ἐμπόρους στὸ Μοριά: Εἶναι γνωστὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Γαλλίας¹¹³ γιὰ τὸ προϊὸν αὐτὸ καὶ οἱ μεθοδικὲς προσπάθειες ποὺ καταβάλλει γιὰ νὰ ἔξασφαλίζει ἀνοιχτὴ πάντα τὴ ροὴ τοῦ λαδιοῦ πρὸς τὴν ἀγορὰ τῆς Μασσαλίας, ὥστε νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀπαραίτητες ποσότητες γιὰ τὶς σαπουνοποιίες κυρίως τῆς N. Γαλλίας. "Ετσι ἡ ζήτηση τοῦ λαδιοῦ εἶναι μεγάλη στὸ Μοριά καὶ πρέπει νὰ ἦταν ἀκόμα μεγαλύτερη τὸ 1736 - 1737 ἔξαιτιας τῆς κακῆς σοδιᾶς: Ἰσως λοιπὸν εἶναι ἴσχυρὸ τὸ κίνητρο τῆς αὐξημένης ζήτησης ποὺ ὠθεῖ τὸν Χαμόδρακα στὸ νὰ διαθέσει λάδι στοὺς Γάλλους¹¹⁴ ἀντὶ νὰ τὸ στείλει στὴ Βενετία. "Ομως δὲν πρέπει νὰ περάσει ἀπαρατήρητο ὅτι τὸ σύνολο τῆς ποσότητας ποὺ διαθέτει ἡ ἑταιρεία στοὺς Γάλλους (8130 βαρ. = 390240 δ.κ.) εἶναι μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὸ ποὺ στέλνεται στοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη ἡ τουλάχιστο ἵσο, ἀν συνυ-

108. Ἡ σύνδεση τῆς προαγορᾶς προϊόντων μὲ τὸν δανεισμὸ χρήματος ἐπιτείνει τὴν ἥδη δυσμενὴ γιὰ τοὺς ἄμεσους παραγωγοὺς διαικίνηση προϊόντων, γιατὶ τὸ δανειζόμενο ποσὸ ἐπιβαρύνεται μὲ τόκους ἐνδὰ ὁ προμηθευτὴς χάνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ ἐνδεχόμενη εὐνοϊκὴ ἐξέλιξη τῶν τιμῶν. Γιὰ τὸν τρόπο κλειστήτος τοῦ προϊόντος βλ. Κρεμμυδᾶς, Τὸ ἐμπόριο, δ.π., σ. 326 - 328, ἐνδὴ γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς προαγορᾶς καὶ τοῦ δανεισμοῦ βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Προβλήματα», δ. π., σ. 29 - 30.

109. βλ. ἐδδ, σ. 235 ἄρθρο 5.

110. βλ. Στάμπα 30, σ. 56.

111. Ἡ παραπομπὴ τῆς σημ. 110.

112. βλ. ἐδδ σημ. 75.

113. Τὰ σχετικὰ θέματα βλ. στὸ βιβλίο τοῦ B. Κρεμμυδᾶ, Τὸ ἐμπόριο, δ. π., καὶ εἰδικότερα στὶς σ. 144 - 157.

114. Ἀναφέρονται τὰ ὄνόματα τῶν Γάλλων Surdon καὶ Rinaldo ποὺ ἀγοράζουν λάδι ἀπὸ τὴν ἑταιρεία· τὸ ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι οἱ ἔμποροι αὐτοὶ δὲν ἀναφέρονται ἀνάμεσα στοὺς ἐμπόρους γιὰ τοὺς ὄποιοὺς ἔχουμε πληροφορίες ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ B. Κρεμμυδᾶ, Τὸ ἐμπόριο δ.π., μὲ τὴν ἐπιφύλαξη τῆς λανθασμένης ἀναγραφῆς τῶν ὄνομάτων ἀπὸ τὸν βενετὸ μεταφραστή.

πολογισθούν και οἱ 2000 βαρέλες τῆς πρώτης ἑταιρείας. Μάλιστα ἀνὴρ σύγκριση περιοριστεῖ στὶς ποσότητες τοῦ 1736 - 1737 τότε ἔχουμε 8130 βαρέλες γιὰ τοὺς Γάλλους καὶ 2824 βαρέλες γιὰ τὴν Βενετία. (βλ. Πίν. II) Ὁταν παράλληλα θελήσουμε νὰ συγκρίνουμε τὴν ποσότητα λαδιοῦ ποὺ διαθέτει ἡ ἑταιρεία στοὺς Γάλλους τὸ 1736 πρὸς τὸ σύνολο τῶν γαλλικῶν ἔξαγωγῶν, τοῦ ἔτους αὐτοῦ, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὰ 4/5 τῶν ἔξαγωγῶν αὐτῶν προέρχονται ἀπὸ τὶς πωλήσεις τῆς ἑταιρείας.¹¹⁵ (βλ. Πίν. II)

Βέβαια ἡ μεγαλύτερη ἀποδοτικότητα τοῦ προϊόντος μὲν τὸν τρόπο αὐτὸν τῆς διάθεσῆς του βρίσκεται πίσω ἀπὸ τοὺς προσανατολισμοὺς τοῦ Χαμόδρακα χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ ἡ προσμονή του γιὰ περισσότερα ἀτομικὰ κέρδη. Παράλληλα ὅμως πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι στὴν ὅλη διαδικασία ἐπεμβαίνει καὶ ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Ἀρκαδιὰ Μπαρότση¹¹⁶ καὶ αὐτὸν εἶναι ἔνα στοιχεῖο γιὰ νὰ δώσει κάποια χροιὰ στὴν ὅλη ὑπόθεση. Ὁστόσο σύμφωνα μὲ τὸν β' λ/σμὸ (βλ. πίν. II) ποὺ ὑποβάλλει ὁ Χαμόδρακας καὶ μὲ τὴν ἀναλυτικὴν παράθεση καὶ ἀφαίρεση τῶν ἔξόδων μένει καθαρὸς κέρδος στὴν ἑταιρεία τὸ ποσὸ τῶν 2180 ἀσλ., τὸ ὄποιο ἀντιστοιχεῖ σὲ κέρδος 3,4%, τὸ ὄποιο μὲ τὴ σειρά του ἀντιστοιχεῖ σὲ μισὸ ἀσλάνι κέρδος γιὰ κάθε βαρέλα. Τὸ ποσὸ αὐτὸν κέρδους, ἔστω κι ἀν πρόκειται γιὰ ἐπιτόπια διάθεση, φαίνεται ἀρκετὰ χαμηλὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ καὶ ἐπισύρει τὴν ὅχι ἀδικαιολόγητη ἀντίδραση τῶν Βενετῶν συντρόφων.¹¹⁷

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν μεσολάβηση τοῦ Μπαρότση τὰ λάδια δὲν πηγαίνουν ἀπευθείας στοὺς Γάλλους ἀλλὰ παρεμβάλλεται ὁ μεσάζων Χαμόδρακας ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ στοὺς διαθέτες, ποὺ στὴν περίπτωσή μας εἴναι ὁ Ὄσμαν ἀγάπ¹¹⁸ τῆς Ἀρκαδιᾶς καὶ ἄλλοι ἔμποροι τῆς Καλαμάτας. Ἡ περίπτωση τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἀθήνας ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴν κακὴ σοδιὰ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν Γεωργίβαλων στὴν Ἀττικὴ ἀπ' ὅπου μποροῦν νὰ προμηθευθοῦν εὔκολα λάδι.

Μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ἀπὸ τὰ παραπάνω ὅτι ὁ ἔντονος συναγωνισμὸς καὶ ἡ ζήτηση τοῦ προϊόντος ἔχουν δημιουργήσει μιὰ μορφὴ συνερ-

115. Βλ. σημ. 105.

116. Βλ. ἐδῶ σημ. 52.

117. Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Bagozzi πρὸς τοὺς Βενετοὺς συντρόφους (Στάμπα No 6, σ. 37) ὁ Χαμόδρακας κέρδιζε χρησιμοποιῶντας τὴν μέθοδο τῆς διαφορᾶς τῶν σταθμῶν: δηλαδὴ ἀγόραζε λάδι ὑπολογίζοντας τὴν βαρέλα πρὸς 48 δκ. καὶ πούλαγε πάλι μὲ μέτρο τὴν βαρέλα ἀλλὰ πρὸς 44 δκ., δηλ. μὲ μέτρο τὸ καντάρι. Ἐτοι ἀνὴρ θεωρήσουμε τὸ ποσὸ τῶν 8130 βαρ. ὡς σωστὸ μὲ ἀντὴ τὴν μέθοδο εἰχει κερδίσει 32520 δκ. = 6775 βαρ. × 8 ἀσλ. (μέση τιμὴ) = 5420 ἀσλάνια, ἀπὸ τὸ ὄποιο ἀνὴρ ἀφαιρέσουμε ἔνα 3% ποὺ εἴναι τὰ ἔξοδα ἔχουμε καθαρὸ κέρδος 5258, κέρδος ποὺ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ σύνολο τοῦ κέρδους τῆς ἑταιρείας στὴν περίπτωση αὐτὴ (2180 ἀσλ.).

γασίας τῶν ντόπιων πρακτόρων καὶ προμηθευτῶν ἔναντι τῶν Γάλλων: ὑπὸ τὰ ἔγγραφα τῆς ἑταιρείας δὲν φαίνεται κάτι τέτοιο ἀλλά, πιστεύω, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ ἀφοῦ μάλιστα ἡ συνεργασία αὐτὴ εὔνοεῖ τοὺς ντόπιους, ὅπως μᾶς δείχνει ἡ σύγκριση τῆς τιμῆς τοῦ λαδιοῦ ποὺ διατίθεται στὴν ἑταιρεία καὶ τῆς τιμῆς τοῦ λαδιοῦ ποὺ προορίζεται γιὰ τοὺς Γάλλους.

γ) Ἡ ὑπενοικίαση τοῦ μπιντάτ: Εἶναι ἡ τρίτη δραστηριότητα τῆς ἑταιρείας στὸ πλαίσιο τοῦ ἐμπορίου τοῦ λαδιοῦ, ἡ ὁποία παράλληλα ἐντάσσεται στὸ δόλο πλέγμα τοῦ προκαπιταλιστικοῦ τρόπου συσσώρευσης κεφαλαίου.¹¹⁹

Ο φόρος μπιντάτ ἡ μπεταέτι¹²⁰ καθιερώθηκε τὸν 180 αἰ. καὶ ἐπιβάρυνε δρισμένα προϊόντα ὥπως τὸ στάρι, τὸ λάδι, τὸ κερί κ.ἄ. χωρὶς νὰ εἶναι πάντα σταθερὸ τὸ ὑψος του. Ο τρόπος συλλογῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ ἀκολουθεῖ τὸ γενικὸ πλαίσιο τῆς ὀθωμανικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ποὺ προβλέπει τὴν ὑπενοικίασή του. ἔναντι ἐνὸς ποσοῦ ὅχι σταθεροῦ, τὸ ὄποιο πάντως ἐπαυξάνεται μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ χρηματικὰ δῶρα: εἶναι οἱ παροχὲς ποὺ καταβάλλονται στοὺς μεσάζοντες γιὰ νὰ διευκολύνουν τὴν δῆλη διαδικασία μὲ τὶς παραστάσεις τους στὸν πασά τῆς περιοχῆς.

Στὴν περίπτωσή μας ἔχουμε, διετὴ (1735 - 1737) ἐνοικίαση τοῦ φόρου αὐτοῦ γιὰ τὴν περιοχὴ τῆς Μάνης καὶ Μονεμβασιᾶς ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν 8000 ἀσλανιῶν (16 πονγγιά). τὸ ποσὸ αὐτὸ ὄμως συνολικὰ ἀνέρχεται στὶς 10000 ἀσλάνια, γιατὶ πρέπει νὰ διατεθοῦν 4 πουγγιὰ ἐπιπλέον γιὰ τὸ πασά τῆς περιοχῆς ἐνῶ τὸ ἐπιβαρύνουν ἀκόμα 250 ἀσλάνια γιὰ τὸν μεσάζοντα καθὼς καὶ ἄλλα 340 γιὰ πληρωμὲς προσώπων ποὺ θὰ ἀναλάβουν τὴν φύλαξη ὧστε νὰ ἀποφεύγεται τὸ λαθρεμπόριο. Ωστόσο στὴν περίπτωση τῆς ἑταιρείας τὰ πράγματα ἐξελίχθηκαν ἀκόμη χειρότερα γιατὶ ἐμφανίσθηκε καὶ ἄλλος διεκδικητής, ὁ καπετάνιος Ἰω. Μελέτης, ποὺ τελικὰ ἀποσύρθηκε μὲ τὴ συμφωνία νὰ πάρει 1040 ἀσλάνια, σύμφωνα πάντα μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ καταθέτει ὁ Χαμόδρακας.

Ἄπο τὴν παραπάνω μαρτυρία, ἡ ὁποία βρίσκεται κοντὰ στὴν ἀλήθεια ἀφοῦ σὲ καμιὰ περίπτωση τὸ ποσὸν ποὺ καταβάλλεται στὸν Μελέτη¹²¹

118. Δὲν εἶμαι βέβαιος ἀν μπορεῖ νὰ ταυτισθεῖ ὁ Ὀσμάν ἀγάς μὲ τὸν ὄμώνυμό του, ποὺ ἦταν ἰδιοκτήτης τσιφλικιοῦ στὸ Πεταλίδι: βλ. Β. Κρεμμυδᾶ, *Tὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 124, 294.

119. Νομίζω δτὶς ἡ ὑπενοικίαση τοῦ ἔκτακτου αὐτοῦ διασμοῦ μπορεῖ νὰ ἐνταχθεῖ στὸ γενικότερο σύστημα λειτουργίας τοῦ ὀθωμανικοῦ δημοσιονομικοῦ συστήματος. Γιὰ τὸν τρόπο ἐνοικίασης τῶν προσόδων βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Οἰκονομία,» δ.π., σ. 166.

120. Γιὰ τὸ φόρο αὐτὸ βλ. N. Svoronos, *Le Commerce*, δ.π., σ. 38. — Μιχ. Σακελλαρίου, *'Η Πελοπόννησος*, δ.π., σ. 68. — B. Κρεμμυδᾶς, *Tὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 62 - 65. — Τοῦ ἴδιου, *Συγκυρία καὶ ἐμπόριο στὴν προεπαναστατικὴ Πελοπόννησο*, 1793 - 1821, Ἀθήνα 1980, σ. 38 - 40.

121. Βλ. ἀδῶ σημ. 74.

δὲν προέρχεται ἀπὸ συνεταιρικὴ ἐκμετάλλευση τοῦ μπιντάτ, ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ σημειώσουμε ἀκόμα μιὰ ἔνδειξη γιὰ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ κεφαλαίου ἐνὸς ἀσχολούμένου μὲ τὴν ναυτιλία: προτιμᾶ τὴν ἐπένδυση σὲ μιὰ σίγουρη ἐπιχείρηση ὅπως εἶναι ἡ ὑπενοικίαση φόρων, ἀπὸ τὴν ἐπενδυτικὴ δραστηριότητα σὲ ναυτικὲς ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἐντάσσεται στὸν ὅλο τρόπο συμπεριφορᾶς τῶν κεφαλαίων τὴν ἐποχὴν αὐτῆς.

Παράλληλα, νομίζω, ὅτι οἱ δραστηριότητες αὐτὲς ποὺ δὲν ἐλέγχονται ἀμέσως ἀπὸ τὰ διευθυντικὰ ὅργανα τῆς ἑταιρείας, ἀποτελοῦν τὸ ἔδαφος ὃπου μπορεῖ νὰ ἐπωφεληθεῖ ὁ Χαμόδρακας γιὰ προσωπικὰ πλεονεκτήματα· αὐτὸ φαίνεται ἔκδηλα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη ποὺ παίρνει ἡ ἐξέταση τῶν λογαριασμῶν γι' αὐτὴν τὴν ἐπιχείρηση: στὸν πρῶτο λογαριασμὸ ποὺ ὑποβάλλει ὁ Χαμόδρακας παρουσιάζει κέρδος ἀπὸ τὴν ἑνοικίαση τοῦ μπιντάτ 832 ἀσλάνια· στὸν δεύτερο λογαριασμὸ (βλ. πίν. III₁) ἀναγκάζεται νὰ τριπλασιάσει τὸ ποσὸ καὶ νὰ τὸ μετατρέψει σὲ 2221 ἀσλάνια. Ὁμως οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης δὲν πείθονται, οὔτε μ' αὐτὸ τὸ ποσὸ καὶ ὅταν ἀργότερα ἔξεταζουν τὰ χαρτιὰ τῆς ἑταιρείας ὑποβάλλονται πλέον αὐτοὶ νέα στοιχεῖα (βλ. Πίν. III₂) σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουμε μιὰ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν β' λογαριασμὸ τοῦ Χαμόδρακα καὶ στὶς προτάσεις τῶν συντρόφων τῆς τάξεως τῶν 4261 ἀσλανιῶν. Στὶς προτάσεις τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη, οἱ δοποῖες εἶναι ἀπολύτως τεκμηριωμένες, μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα, ὁ Χαμόδρακας δὲν ἔχει νὰ ἀντιτάξει ἐπιχειρήματα καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωρᾶ, ὅτι βρίσκονται πιὸ κοντὰ στὴν ἀποδοτικότητα τῆς δραστηριότητας αὐτῆς.

Πέρα ἀπὸ τὶς οὐσιαστικὲς ποσοτικὲς διαφορὲς ποὺ ἐμφανίζονται στοὺς λογαριασμούς, τὰ ἄλλα στοιχεῖα ἔχουν περίπου τὰ ἴδια χαρακτηριστικά: ἐμφανίζονται τὰ γνωστὰ δνόματα διαθετῶν¹²² λαδιοῦ, δνόματα γνωστῶν καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγὲς Γάλλων ἐμπόρων, ποὺ ἀγοράζουν τὶς μεγαλύτερες ποσότητες τοῦ προϊόντος, ἐνῷ ἀπὸ τὰ δνόματα μερικῶν ἐξαγωγέων Ἑλλήνων εἶναι φανερὸ ὅτι ἀρκετὲς ποσότητες λαδιοῦ, ἐκτὸς ἐκείνου τῆς ἑταιρείας, παίρνουν τὸ δρόμο πρὸς τὴν Βενετία. Ἐξάλλον, πιστεύω, ὅτι οἱ ἐξαγωγὲς ἀπὸ τὴν περιοχὴν αὐτῆς, ὅπως ἐμφανίζονται ἀπὸ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ μπιντάτ, καὶ γιὰ τὸ διάστημα 1735 - 1737, σχεδὸν καλύπτουν τὸ σύνολο τῆς παραγωγῆς λαδιοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Μάνης.

Ἄξιοσημείωτη εἶναι ἀκόμα ἡ ἐμφάνιση μεταξὺ τῶν ἐξαγωγέων τοῦ

122. Βλ. Πίν. I₂. Ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους ποὺ ἐμφανίζονται στὸν πίνακα οἱ Δημ. Παλαιολόγος, Ἡλ. Γραμματικάκης, Γ. Βαρσάμης καὶ Μπ. Δόξας στέλνουν λάδι στὴ Βενετία ἀφοῦ εἶναι ἔξακριθωμένες οἱ σχέσεις τους μὲ τὴν ἀγορὰ τῆς πόλης αὐτῆς. Ἀπὸ τοὺς Γάλλους οἱ Arnaud, Lestard (ἢ Leotard) καὶ Pon (ἢ Pin) ταυτίζονται μὲ τοὺς ἀναφερόμενους ἀπὸ τὸν Κρεμμυδᾶ, (Τὸ ἐμπόριο, ὅ.π., εὑρετήριο), Arnaud, Leotard καὶ Pin-ο Bonalſin μπορεῖ νὰ συσχετισθεῖ μὲ τὸν Bonifay τοῦ Κρεμμυδᾶ, ἐνῷ ὁ Rainaud πρέπει νὰ εἶναι ὁ Rinaldo τοῦ πίν. III₁.

καπετάνιου Μελέτη ἀλλὰ καὶ ἄλλου τοῦ καπετάνιου Taraculi ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς ναῦτες τού ἐμπορεύεται λάδι : οἱ ἐνέργειες ἐντάσσονται στὴν προνομιακὴ ἀντιμετώπιση ποὺ ἔχει θεσπίσει¹²³ ἡ Βενετία γι’ αὐτοῦ τοῦ εἰδους τὶς ἔξαγωγές.

‘Η τιμὴ τοῦ μπιντάτ, δηλαδὴ ὁ φόρος ποὺ πληρώνεται, ὅπως ἐμφανίζεται ἀπὸ τοὺς δύο λογαριασμοὺς παρουσιάζει πυκνότητα γιὰ τοὺς 48 παράδες ἀνὰ βαρέλα, δηλαδὴ ἔνας παράς ἀνὰ δοκά. Ὁμως ἡ τιμὴ αὐτὴ δὲν εἶναι σταθερὴ καὶ ἔχουμε μεγαλύτερη ἀπόκλιση πρὸς πτωτικὲς τάσεις ποὺ φθάνουν ὡς καὶ τοὺς 35 παράδες, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι ὁ τελικὸς καθορισμὸς τῆς τιμῆς, ὡς ἔνα σημεῖο, εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ προσωπικοῦ διακανονισμοῦ. Πάντως τὸ μπιντάτ ἀνέρχεται στὸ 17% ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ λαδιοῦ.

2. Τὸ βελανίδι : Ἀποτελοῦσε τὸ κύριο ἔξαγωγικὸ προϊὸν τῆς Μάνης μετὰ τὸ λάδι, καθὼς ἡ ζήτησή του ἦταν ἀρκετὰ μεγάλη κυρίως ἀπὸ τὶς ἵταλικὲς ἀγορές. Βέβαια πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι χρήσιμος στὴ βυρσοδεψία καὶ στὴν ὑφαντουργία ἦταν ὁ κάλυκας τοῦ βελανιδιοῦ,¹²⁴ τοῦ ὁποίου ἡ ἔξαγωγὴ εἶναι συνεχῆς καὶ μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ παλαιότερες ἀλλὰ καὶ μεταγενέστερες πηγές.¹²⁵

Στὴν περίπτωση τῆς ἔταιρείας ἔχουμε πρόβλεψη γιὰ τὴν ἀποστολὴ

123. ‘Η μεταχείριση αὐτὴ σχετίζεται μὲ νόμο ποὺ θεσπίστηκε τὸ 1659 καὶ προέβλεπε τὴν καταβολὴ τοῦ μισοῦ δασμοῦ εἰσαγωγῆς γιὰ τοὺς καπετάνιους καὶ ναῦτες, ὡς τὴν ποσότητα τῶν 2 miara γιὰ τὸν καπετάνιο καὶ 1 miaro (400 δοκάδες) γιὰ τοὺς ναῦτες. Μάλιστα γιὰ τὴν ὑπόδοχὴ τοῦ λαδιοῦ αὐτὸῦ ποὺ θὰ ἐμπορεύονταν τὸ πλήρωμα κάθε πλοίου ἰδρύθηκε καὶ ἴδιατερη ὑπηρεσία ὑπόδοχης, ἡ doganetta, ἡ ὁποία ἦταν ἐπιφορτισμένη ἐπιπλέον νὰ διαθέτει τὸ λάδι αὐτὸ στὴν ἐπιτόπια κατανάλωση : βλ. S. Ciriaco, Olio, ὁ.π., σ. 18 - 19.

124. Παραθέτω πάλι τὶς σχετικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὸν ΝΙΚ. Παπαδόπουλο. ‘Ἐργησ δ Κερδῶσ, ὁ.π., σ. 88 - 89 : « . . . ἡ κόρχη, κάλιν ὀστεώδης, ὁ ὁποῖος βαστᾶ τὸ βαλάνι, εἶναι τὸ λεγόμενον εἰς τὸ Ἐμπόριον βαλανίδι. Χρησιμεύει πολὺ εἰς τὴν βυρσοδεψίαν . . . ποσότητα ἀρκετὴν τοιούτου εἴδους συνδέει ἡ Πελοπόννησος εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐγκρίνεται ὅσον πίπτει ἀπὸ τὸ δένδρον ἀφ’ οὗ ὁρμάσῃ. Γίνεται καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀκαρναίας, καὶ τῶν Σαλώνων, ἀλλ’ ὀλιγότερον, τὸ ὅποιο καὶ χαμάδα ὀνομάζεται. — Βλ. ἐπίσης J. M. Wagstaft, ‘The Economy’ ὁ.π., σ. 299.— B. Κρεμμυδᾶς, Τὸ ἐμπόριο, ὁ.π., σ. 195.

125. Κ. Δ. Μέρτζιου, ‘Η Μάνη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (1611 - 1674)’, Λακωνικαὶ Σπονδαὶ Α’ (1972), σ. 156 ὅπου σὲ ἀναφορὰ τῆς 25 Σεπτ. 1666 ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο ἀναφέρεται ἡ σύλληψη ἀπὸ πειρατές ἵταλικοῦ πλοίου, ποὺ μετέφερε βελανίδι τῆς Μάνης.— Αθ. Πετρίδης, ‘Περὶ τῶν ἐν τῇ Κορσικῇ Σιεφανοπούλων’, Παρδώρα 20(1870) 431, ὅπου σὲ συμφωνητικὸ τῆς 23 Φεβρουαρίου 1697 ἀναφέρεται ἡ ἀποστολὴ βελανιδιοῦ ἀπὸ τὴ Μάνη στὴ Βενετία.— Σὲ πρόσφατη ἐργασία τῆς ‘Ἐργητικῆς Μπρούνσκαρη, ἡ Ἐμπορικές περιπέτειες τοῦ μητροπολιτη Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρου’, Θησαυρίσματα 18 (1981) 310, παρέχεται ἡ πληροφορία γιὰ ἀποστολὴ βελανιδιοῦ ἀπὸ τὴ Μάνη τὸ 1612 καὶ δίνεται παράλληλα καὶ βιβλιογραφία γιὰ τὸ θέμα.

2.400.000 λιμπρῶν, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ 2400 miara· ὅμως ἡ συνολικὴ ποτητα, ποὺ προωθεῖται τελικὰ στὴ Βενετία φθάνει μόλις τὰ 1213 miara, (=485200 δόκαδες), δηλαδὴ εἶναι τὸ μισὸ τῆς προβλεπόμενης (βλ. Πίν. V). Κάτι τέτοιο ὅμως ἀφήνεται νὰ ἐννοηθεῖ ὡς ἐνδεχόμενο στὸ συμφωνητικὸ τῆς ἑταιρείας, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι τὸ σύνολο τῶν ἀποστολῶν θὰ καθορισθεῖ καὶ ἀπὸ τὶς περιστάσεις. Βέβαια οἱ περιστάσεις ἐδῶ εἶναι μία καὶ μοναδική, δηλ. ἡ πτωτικὴ τάση ποὺ παρουσιάζει ἡ ζήτηση καὶ ἄρα ἡ τιμὴ του στὴν ἀγορὰ τῆς Βενετίας, πράγμα ποὺ ἔχει ἄμεση ἐπίπτωση καὶ στὴν τιμὴ τοῦ προϊόντος στὸ χῶρο διάθεσης: διαπιστώνεται ἀπὸ τὸν πίν. IV ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος παραμένει σταθερὰ στὰ 3,60 ἀσλάνια ἀνὰ miaro, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν τιμὴ τοῦ προϊόντος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης ἑταιρείας παρουσιάζει σαφὴ πτώση.

‘Ορίζεται ἐπίσης ρητὰ στὸ συμφωνητικὸ καὶ ἡ ποιότητα τοῦ προϊόντος ποὺ πρέπει νὰ εἶναι «mezza camada»: ὃν ἔρμηνεύω σωστὰ τὶς λέξεις αὐτές, ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μετρίου μεγέθους βελανίδι, ἐνῶ ἡ ἄλλη λέξη πρέπει νὰ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐλληνικὴ «χαμάδα»¹²⁶ ὁ σρος παραδίδεται καὶ ἀπὸ τὶς γαλλικὲς πηγές.

Τὸ ἀξιοσημείωτο στὴν περίπτωση τοῦ βελανιδιοῦ εἶναι ὅτι ὅλη ἡ ποσότητα ποὺ ἀγοράζεται ἀπὸ τὴν ἑταιρεία πουλιέται ἀπὸ τοὺς Γρηγοράκηδες τὴ γνωστὴ Μανιάτικη οἰκογένεια. Πιθανῶς πρέπει νὰ συνδυασθεῖ μὲ κάποια «μονοπωλιακὴ» διακίνηση τοῦ προϊόντος ἀπὸ τοὺς Γρηγοράκηδες σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν κατοχὴ δρεινῶν ἐκτάσεων ὅπου εὐδοκιμεῖ ἡ βελανιδιά.

3. «ὑπὸ - εταιρεία Τύνιδας»: Ζωηρὸ ὑπῆρξε πάντα τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ οἱ ἔμποροι ἀπὸ τὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς Β. Ἀφρικῆς ἔδειχναν γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ Μοριᾶ ἀπ’ ὅπου προμηθεύονταν μετάξι, ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν σκούφων τῆς Τύνιδας.¹²⁷ Τυνήσιοι ἔμποροι ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους ἀρκετὰ συχνὰ στὴν Πελοπόννησο ὅπου παράγονταν ἵκανὲς ποσότητες μεταξιοῦ δεύτερης ποιότητας· ἡ ζήτηση αὐτὴ παραμένει σταθερὴ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ καὶ σ’ αὐτὴν τὴν πραγματικότητα φαίνεται ὅτι ἀνταποκρίνεται τὸ ἄνοιγμα τοῦ Χαμόδρακα στὴν «πιάτσα» τῆς Τύνιδας, ἐνῶ πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι συναλλαγὴ μὲ τὴν ἀγορὰ αὐτὴ προβλέπεται καὶ ἀπὸ τὸ καταστατικὸ τῆς ἑταιρείας.

126. Βλ. καὶ σημ. 123.

127. Βλ. B. Κρεμμυδᾶς, *Tὸ ἐμπόριο, ὅ.π., σ. 168, 169, 326.* — Ἡ ἀγορὰ αὐτὴ ἐνδιαφέρει ἄμεσα καὶ τὰ γαλλικὰ συμφέροντα, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύονται κυρίως μὲ ὑψηλές εἰσαγωγές προϊόντων ἀπὸ τὴ Μπαρμπαριά: βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Προβλήματα», ὅ.π., σ. 35.

Ἐτσι στὶς 10 Σεπτεμβρίου 1734 ὁ Χαμόδρακας σὲ συνεργασίᾳ μὲ τὸν Γεώργιο Μπομπότση —ποὺ θὰ ταξιδεύσει στὴν Τύνιδα¹²⁸— ἐπενδύει κεφάλαιο 3725 ἀσλανιῶν γιὰ τὴν ἀγορὰ μεταξιοῦ δύο ποιοτήτων (καθαρὸ καὶ endria); Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ συμφωνία ἔχει τὴ μορφὴ διμεροῦς ἑταιρείας ὅπου ὁ ἕνας ἐκ τῶν συμβαλλομένων καταβάλλει τὸ κεφάλαιο καὶ ἡ διανομὴ τοῦ κέρδους γίνεται σὲ δυὸ ἵσα μέρη, ἀφοῦ βέβαια ἐπιστραφεῖ στὸν κύριο μέτοχο τὸ ἀρχικὸ κεφάλαιο.

Τὸ 1736 ὁ Χαμόδρακας στέλνει καὶ δεύτερη παρτίδα μετάξι Καλαβρύτων καὶ Δημητσάνας· δῆμος, ὥπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν, ἡ ἑταιρεία αὐτὴ δὲν μένει προσανατολισμένη μόνο στὸ ἐμπόριο τοῦ μεταξιοῦ ἄλλα καὶ μιὰ ἄλλη σειρά ἀπὸ παραπληρωματικὲς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς δρίζουν τὸ χαρακτήρα της, ποὺ πάντα εἶναι στενὰ ἐξαρτημένος ἀπὸ τὴ συγκυρία τῆς ἀγορᾶς: ἀποστέλλεται μιὰ ποσότητα σταριοῦ, ποὺ δὲν εἶχε καλὸ ἀποτέλεσμα καὶ τελικὰ καταλήγει στὰ χέρια τοῦ Ὀλλανδοῦ προξένου Θεοδώρου Φλώρου· μικρὰ ποσά ἀποδίδει καὶ τὸ ἐμπόριο κρασιοῦ καθώς καὶ ἡ διάθεση μιᾶς παρτίδας σκούφων (barrette). Πρέπει δῆμος κυρίως νὰ τονισθεῖ ἡ ἐμπορία χρήματος ποὺ διεξάγεται στὴν Τύνιδα γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἑταιρείας. (βλ. Πίν. V)

Πέρα ἀπὸ τὰ χρήματα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ἡ διάθεση τοῦ μεταξιοῦ στὴν ἀγορὰ τῆς Τύνιδας καὶ τὸ μικροεμπόριο ἄλλων εἰδῶν, ἡ δλη δραστηριότητα ἐνισχύεται μὲ τὴν ἐμπορία χρήματος ποὺ πραγματοποιεῖται ἐπιτόπου καὶ στὴ Χίο καὶ ἀποφέρει σημαντικὰ κέρδη τῆς τάξεως 16% - 20%.

Ἡ δλη ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότητα στὴν Τύνιδα κλείνει μὲ θετικὰ ἀποτελέσματα (604 ἀσλάνια κέρδος σύμφωνα μὲ τὸν α' λογαριασμό, 686,80 σύμφωνα μὲ τὸ β') καὶ παράλληλα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ σταριοῦ φαίνεται νὰ διευκολύνει τὶς χρηματικὲς ἀνάγκες τῆς ἑταιρείας στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀνατολῆς.

Τελειώνοντας τὸ κεφάλαιο αὐτὸ μὲ τὶς κύριες ἐξαγωγικὲς δραστηριότητες τῆς ἑταιρείας πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἀκόμα: α) τὴν ἀποστολὴ βαμβακιοῦ ἀπὸ τὴ Σμύρνη: πρόκειται γιὰ 421,5 καντάρια τοῦ προϊόντος αὐτοῦ ποὺ στέλνει στὴ Βενετία γιὰ λ/σμὸ τῆς ἑταιρείας ὁ Μαρίνος Μπαλτατζῆς·

128. Πέρα ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν Τυνησίων στὴν ἀγορὰ τοῦ Μοριᾶ γιὰ τὴν ἀγορὰ μεταξιοῦ, ζωηρὸ ἐνδιαφέρον ἔδειχναν καὶ οἱ Ἑλληνις γιὰ τὴν ἀπευθείας διάθεση προϊόντων στὴ Β. Ἀφρική. Μὲ τὴν παρουσίαση τῶν στοιχείων τῆς ἑταιρείας, μποροῦμε νὰ ἐπαναπροσδιορίσουμε χρονικὰ τὸ ὅριο ἐμφάνισης Ἑλλήνων ἐμπόρων στὴν ἀγορὰ τῆς Τύνιδας, ἀφοῦ ἡ ὡς τὰρα ἀνάλογη διαδικασία εἶχε ὡς ὅριο τὸ 1761, χρονιὰ κατὰ τὴν ὃποια ἡ ἑταιρεία Γ. Ἀγγέλου, Ν. Πάσουλου, Ποθητοῦ Πάσουλου καὶ Χατζῆ Πανάγου Δουκάκη ἀνάλαβε παρόμοιες ἐμπορικὲς δραστηριότητες: βλ. Σωκρ. Κουγέας, «Συμφωνητικὸν καλαματιανῆς ἐμπορικῆς ἑταιρείας τοῦ Παναγιώτη Μπενάκη πρὸ διυκοσίων ἐτῶν, «Πελοποννησιακὴ Πρωτοχοριά», 1964, σ. 5 - 7.

ή ἀξία τοῦ φορτώματος αὐτοῦ μαζὶ μὲ δόλα τὰ ἔξοδα του ἀνέρχεται στὸ ποσὸ τῶν 7716 ἀσλανιῶν ποὺ πληρώνεται ἐν μέρει μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ μὲ τὶς κάνες τουφεκιοῦ¹²⁹ οἱ ὄποιες ἀποστέλλονται σὲ δύο δόσεις μέσω Ζακύνθου καὶ Μεθώνης, ὅξιας 4149 ἀσλανιῶν, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα καταβάλλονται ἀπὸ τοὺς Ταρωνίτη - Θεοτόκη σὲ πιστωτές τοῦ Μαρίνου Μπαλτατζῆ (βλ. Πίν. IV). β) τὴν ἀγορὰ καὶ ἀποστολὴ στὸν Νικ. Φραγγελὰ (Λιβύρον) 4000 κοιλῶν σταριοῦ¹³⁰ τὸ στάρι αὐτὸ ποὺ ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν Ἀρναούτ Μουσταφᾶ (Τριπολιτσά) ἀποληρώθηκε μὲ τὴν ἀποστολὴ 2647½ σιβιλιάνων,¹³¹ οἱ ὄποιες μετακινοῦνται στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀνατολῆς ὡς ἐμπόρευμα, ἀνταλλάσσονται μὲ ρουμπιδές¹³² καὶ ἀφήνουν σημαντικὸ κέρδος¹³³ (βλ. Πίν. VI). γ) Τέλος σημειώνουμε μιὰ μικρὴ ποσότητα μεταξιοῦ ποὺ στάλθηκε στὴ Βενετία.

4. *Tὰ ὑφάσματα* : Στὸ εὐρωπαϊκὸ κύκλωμα τῆς ἀγορᾶς καὶ εἰδικότερα στὴν ἀνταλλακτικὴ διαδικασία ποὺ διεξάγεται ἀνάμεσα στὰ προχωρημένα σὲ βιοτεχνία καὶ βιομηχανία εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ τὴν ἀγροτικὴ δθωμανικὴ περιφέρεια ὁ ρόλος τῆς προώθησης καὶ διάθεσης ὑφασμάτων στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ἀποφασιστικός :¹³⁴ ή διάθεσή τους θὰ ἐπιτρέ-

129. Γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ δηλων στὴν Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια τῆς Ἰταλίας καὶ τὶς προτιμήσεις τῶν Τούρκων γιὰ τὶς κάννες τῶν Βενετῶν, βλ. Φ. Μπωζούρ, *Πίνακας*, δ.π., σ. 206. Γιὰ τὸ είδος αὐτὸ τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν, δηνοῦ ἡ ἀξία ἐνὸς βιομηχανικοῦ προϊόντος καταβάλλεται σὲ είδος (ἀγροτικά προϊόντα) καὶ τὰ κέρδη τῶν Εὐρωπαίων ἐμπόρων, βλ. B. J. Slot «Ο Δημήτριος Κουρμούλης καὶ τὸ διεθνές ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1770 - 1784», *Μηνημοσύνη* 5 (1974 - 1975) 119.

130. Γιὰ τὸ στάρι καὶ τὸν παραγωγούς του ποὺ ἦταν κυρίως οἱ Τούρκοι τῆς Πελοποννήσου, βλ. B. Κρεμμιδᾶς, *Τὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 174 - 178 καὶ ἄλλοι (εὐρετήριο). Βλ. ἐπίσης Βασ. Παναγιωτόπουλος, «Ἀπὸ τὸ Ναύπλιο», δ.π., σ. 48 - 56. Γιὰ τὸ ἐμπόριο, τοῦ σταριοῦ τὸν 180 αἱ. βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, «Ἀγορές καὶ τιμὴ τοῦ σταριοῦ στὴν Ἐλλάδα τὸ ΙH' αἰώνα», στὸν τ. *Οἰκονομικὴ δομή*, δ.π., σ. 547 - 574.

131. Εἶναι τὰ πιάστρα τῆς Σεβίλλης ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα καὶ περιζήτητα νομίσματα στὸ χῶρο τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὄποια ὥπως ἀναφέρει ὁ Μπωζούρ, *Πίνακας*, δ.π., σ. 249, κόστιζαν 3 γρόσια καὶ 12 παράδεις.

132. Τὸ νόμισμα αὐτὸ πρέπει νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὸν «Οὐρουπιέ», ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Νικ. Παπαδόπουλο, *Ἐρμῆς ὁ Κερδῶς*, τ. B', μέρος B', Βενετία 1817, σ. 438.

133. Πέρα ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες ἀνάγκες τοῦ ἰσοζυγίου ποὺ λόγω τῆς ἀνελασικότητας τῆς ἀγορᾶς ἔκλινε πάντα ὑπὲρ τῶν ἔξαγωγῶν, ἡ εἰσαγωγὴ νομίσματος στὶς ἀγορὲς τῆς Ἀνατολῆς ἔξυπηρτεοῦσε καὶ ἀμεσους κερδοσκοπικοὺς λόγους γι' αὐτὸ κοὶ πρὶν νὰ καταλήξει στὴν ἀγορὰ προιόντων περνοῦσε ἀπὸ διάφορες φάσεις ἀλλαγῆς μὲ ἄλλα νομίσματα : βλ. Σπ. Ἀσδραχάς, *Οἰκονομία*, δ. π., σ. 187. — Jose Gentil da Silva, «Ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἴστορία τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Μεσογείου», στὸν τ. *Ἡ Οἰκονομικὴ δομή*, δ.π., σ. 356.—N. Σβορῶνος, «Ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία στὴν Τουρκοκρατία», *Ἐπιστ. τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Παριμόνιου Θεσσαλίης* 19 (1980) 312

134. Γιὰ τὶς εἰσαγωγὲς ὑφασμάτων βλ. B. Κρεμμιδᾶς, *Τὸ ἐμπόριο*, δ.π., σ. 129 - 138 καὶ ἄλλοι (εὐρετήριο). Ἐπίσης Σπ. Ἀσδραχάς, *Οἰκονομία*, δ.π., σ. 187.—J. G. Da Silva : «Ἡ οἰκονομική», δ.π., σ. 353.

ψει στοὺς Εύρωπαίους νὰ καλύψουν ἔνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ ἐλλειματικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο ποὺ κλίνει τουλάχιστον ὡς τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰ. σὲ βάρος τῶν ἐξαγωγῶν τους πρὸς τὴν Ἀνατολήν, χωρὶς φυσικὰ αὐτὸν νὰ σημαίνει ὅτι τὰ κέρδη δὲν εἶναι μεγάλα γιὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ σὲ μικρογραφία βέβαια δίνεται ἀνάγλυφα καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἐταιρείας, ὅπου τὰ ὑφάσματα ποὺ προωθοῦνται στὴν Ἀνατολή θὰ κληθοῦν νὰ ἐξασφαλίσουν κάποια ἴσορροπία στὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο δεδομένου ὅτι ἡ ἀγορὰ τῆς Πελοποννήσου δὲν παρουσιάζει ἴδιαίτερη ἀπορροφητικότητα.¹³⁵ Ἡδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς πρώτης ἐταιρείας οἱ Ταρανίτης - Θεοτόκης ἐπιχείρησαν νὰ προωθήσουν στὴν ἀγορὰ τῆς Μάνης ὑφάσματα μέσω τοῦ ἐμπορικοῦ πράκτορα τους στὴν Κέρκυρα, Βενετάντου:¹³⁶ ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ τελικὰ δὲν προχώρησε γιατὶ δὲν ἀπέδωσε θετικὰ ἀποτελέσματα, ἀν λάβουμε ὑπόψη μας τὶς ἀναφορὲς τοῦ Χαμόδρακα.¹³⁷

Ἐτσι ἡ προσοχὴ τῶν συντρόφων στρέφεται πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη¹³⁸ ὅπου ἀποστέλλονται βενετιάνικα ἀλλὰ κυρίως φλωρεντινὰ ὑφάσματα μέσω τοῦ Ν. Φραγγελᾶ ἀπὸ τὸ Λιβόρνο.¹³⁹ ἡ προώθησή τους γίνεται

135. Παρὰ τοὺς λόγους ποὺ προβάλουν οἱ Χαμόδρακας - Γεωργίβαλος ὡς αἰτία τῆς ἀποτυχίας στὴ διάθεση ὑφασμάτων στὴν ἀγορὰ τῆς Μάνης, ὅτι δηλ. οὐτὰ δὲν τὰ συνηθίζει ὁ κόσμος στὴν περιοχὴ αὐτὴ, εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι τὰ ὑφάσματα παρουσιάζουν πτωτικές τάσεις ποὺ ὀφείλεται στὸν κορεσμὸ τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ παρόμοια εἰδὴ: βλ. Β. Κρεμμυδᾶς, *Τὸ ἐμπόριο, ὅ.π., σ. 130 - 138* καὶ ἀλλοῦ (εὐρετήριο) καὶ Σπ. Ἀσδραχάς, *Οἰκονομία, ὅ.π., σ. 187*.

136. Ἀνταποκριτής τοῦ οἴκου Ταρανίτη - Θεοτόκη στὴν Κέρκυρα πιθανῶς ἀνήκει στὴν οἰκογένεια, ποὺ μέλη της μαρτυροῦνται καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές: βλ. Εὐτυχίας Δ. Λιάτα, «Μαρτυρίες γιὰ τὴν πτώση τ' Ἀναπλιοῦ στοὺς Τούρκους (9 Ἰούλη 1715)», *Μνήμων* 5 (1975), σ. 107, 114, 133, 147. — Δημ. Χ. Γκόφας, «Ἐλληνικαὶ ἐξαγωγαὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰώνος κατ' ἀνέκδοτον ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν», ἀνάτ. ἀπὸ τὴν *'Επιθεώρησιν Ἐμπορικοῦ Δικαίου ΚΔ'* (1973) 316 - 334.

137. Στάμπα Al Laudo σ. 11, ἐπιστ. τῆς 13 Αὔγ. 1733: γράφει ὁ Δημ. Χαμόδρακας ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη καὶ σ. 17, ἐπιστ. τῆς 12 Νοεμβρ. 1733: γράφει ὁ Γ. Γεωργίβαλος ἀπὸ τὸ Μυστρά στοὺς Ταρανίτη - Θεοτόκη.

138. Ἡ εἰσαγωγὴ φλωρεντινῶν καὶ γενικότερα ἵταλικῶν ὑφασμάτων στὶς ἀγορὲς τῆς Ἀνατολῆς εἶναι συνεχῆς γιὰ πολλοὺς αἰώνες: βλ. Φ. Μπαζούρ, *Πίνακας*, ὅ.π., σ. 205, 207 - 213 ὅπου καὶ ἀναλυτικές πληροφορίες γιὰ τὶς διάφορες ποιότητες ὑφασμάτων. Ljuben Berov, «Οἱ μεταβολὲς τῶν τιμῶν στὸ ἐμπόριο τῆς Τουρκίας μὲ τὴν Εὐρώπη (ΙΣΤ' - ΙΘ' αἰώνας)», στὸν τ. *Οἰκονομικὴ δομὴ*, ὅ.π., σ. 535, 537.

139. Ἡ προώθηση ἐμπορεύματος μέσω τοῦ Λιβόρνου εἶναι εὐνόητη ἀφοῦ τὸ λιμάνι αὐτὸν εἶναι σχετικὰ πολὺ κοντὰ στὴν Φλωρεντία, ἐνῷ παράλληλα οἱ ναυτιλιακὲς γραμμὲς ἀπὸ τὴν πόλη ὡτὴ παρουσιάζουν μεγαλύτερη πυκνότητα, γιατὶ οἱ Ἀγγλοι, ποὺ ἀνταγωνίζονται τοὺς Γάλλους γιὰ τὴν κυριαρχία στὴν Μεσόγειο, ἔχουν διεισδύσει στὴν ἀγορὰ τοῦ Λιβόρνου καὶ τὴν ἔχουν καταστήσει δρμητήριο τῶν ἐμπορικῶν τους ἐξορμήσεων: βλ. Γ. Λεονταρίτης, «Ἐλληνική» ὅ.π., σ. 38.—J. G. Da Silva, «Ἡ οἰκονομικὴ», δ.π. σ. 350.

ειτε ἀπευθειας ειτε μεσω τῆς Σμυρνης και η διαθεση τους στην Πολη ἐξασφαλίζεται ἀπο τους Στ Πατερακη¹⁴⁰ και Ἀναγν Παπαδουκακη

Την ἀποδοτικητα τῶν ὑφασματων στις «πιατσες» τῆς Ἀνατολῆς εχει συλλαβει καλα και ο Χαμοδρακας με την ἐμπορικη διορατικοτητα που τον διακρινει ἐπιμενει¹⁴¹ ιδιαιτερα για να ἀποστειλουν οι συντροφοι τῆς Βενετιας προσθετες ποσοτητες υφασματων, τονιζοντας τους οτι το κερδος ἀπο το ἐμποριο αυτο ἀνερχεται σε 25 - 30% Ἡ βεβαιοτητα του κερδους τον οθει μαλιστα ώς το σημειο να προτεινει στους Ταρωνιτη - Θεοτοκη συνεργασια, σε αλλο πια ἐπιπεδο, ἐκτος τῆς εταιρειας, προσφεροντας τους ὁ ιδιος κερδος 25% για το ἐμποριο υφασματων Στην προταση του αὐτη ἐπανερχεται αργοτερα και για ἐνισχυση τῶν ἐπιχειρηματων του ἀναφερει τὰ ίκανοποιητικα δφελη ἀπο την διαχειριση του Πατερακη¹⁴²

Οι ἀναλυτικοι λογαριασμοι που ὑποβαλλουν οι δυο πρακτορες στην Πολη (βλ εγγρ Ε_{12·3} και Πιν VII) μας δινουν την δυνατοτητα να ἐπισημανουμε τις ολες φασεις τῆς διεξαγωγῆς του ἐμποριου αὐτοῦ

Τὰ ὑφασματα που στελνονται είναι ταμπινια, μουαρεδες, χρυσα, ατλαζια, καναβοπανα) πουλιοῦνται σε Ἐλληνες τῆς Πολης Πατερακης, Ἀντ Ροδοκανακης, Χριστοφης Ζιρλῆς, Μανολης Βαρτζακης, χατζῆ Γιωργης - Νικολος Γκικας, Ἀντ Καβαρᾶς(,)

Συνολικα ἀποστελλονται ἀπο το 1734 - 1736 υφασματα ἀξιας 31798 ἀσλανιῶν τα ὅποια πουλιοῦνται για 36340 ἀσλανια, (ἀπο τα ὅποια εχουν ἀφαιρεθει τὰ ἔξοδα και ἡ προμηθεια τῶν πρακτορων) και ἀφηνουν καθαρο κέρδος 4542 ἀσλάνια δηλ κέρδος 14,3%, στο ὅποιο ἀν προστεθει η προμηθεια τῶν μεσαζοντων (781 ἀσλ) ἀνερχεται σε 16,7% Οι εἰσπραξεις ἀπο τα ὑφασματα συμφωνα με τους λογαριασμους τῶν δυο πρακτορων ἀποστελλονται στο Θεοφιλο Γεωργιβαλο, και προφανδς είναι στα χερια του ἔνα μερος του κεφαλαιου που ἀντιτροσωπευουν οι ἔξαγωγες λαδιοῦ και βελανιδιοῦ ἀπο την Πελοποννησο, που εχει ἀναλαβει να πραγματοποιησει ὁ Χαμοδρακας

5 "Ἄλλες εἰσαγωγές Ἐκτος ἀπο τα υφασματα και τα προιοντα του Πιν VI που ἀποτελοῦν ὅπως εἴπαμε παραπανω το κυριο προιον εἰσαγωγῆς με κυριο προορισμο διαθεσης την Κωνσταντινουπολη, οι αποστολες

140 Βλ εδω σημ 31 Για τον ρολο τῶν Χιων εμπορων στη διακινηση τῶν υφασματων απο την Σμυρνη στην εσωτερικη αγορα, βλ Σπ Ασδραχας, «Ἀγορες», ο π, σ 560

141 "Ισως στην επιμονη του Χαμοδρακα να εχουμε μια μαρτυρια για την στροφη του ντοπιου ἐμπορου στην εκμεταλλευση τῆς ἐσωτερικῆς αγορᾶς και στην απολαβη κερδῶν απο την εκμεταλλευση αυτη βλ Σπ Ασδραχας, «Προβληματα», ο π, σ 35

142 Σταμπα 30, σ 9, ἐπιστ τῆς 5 Δεκ 1734 γραφει ο Δημ Χαμοδρακας από το Μυστρα στους Ταρωνιτη - Θεοτοκη

ἀπὸ τὴν Βενετία ἄλλων προϊόντων παρουσιάζει ἀναλογικὰ ἔνα μέγεθος ποὺ κινεῖται σὲ μέτριο ἐπίπεδο· αὐτὸς φυσικὰ εἶναι τὸ γενικὸ πλαίσιο τῆς ἀγορᾶς τοῦ Μοριᾶ, ποὺ παρουσιάζει πάντα καὶ ἴδιως στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰώνα μικρὴ ίκανότητα ἀπορρόφησης δυτικῶν προϊόντων, τὴν ὥποια ἐπιτείνει καὶ ὁ ἔντονος ἀνταγωνισμὸς τῶν ἐνδιαφερομένων ἐθνῶν.

Τὰ ἔγγραφα τῆς ἑταιρείας, ἀνάμεσα στὰ ὅποια ὑπάρχουν καὶ δύο φορτωτικές, μᾶς παρουσιάζουν εἰςαγωγές ἀξίας 7410 ἀσλανιῶν. Βέβαια εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπισημάνουμε ἀναλυτικὰ τὰ εἰςαγόμενα προϊόντα, γιατὶ στὶς φορτωτικὲς συνήθως ἀναφέρονται σὲ πολὺ γενικές γραμμὲς¹⁴³ τὰ προϊόντα, καὶ μόνο γιὰ δρισμένα εἰδη ἔχουμε εἰδικότερη περιγραφή· πάντως καὶ ἀπὸ τὶς φορτωτικές (δεῖγμα φορτωτικῆς, βλ. Παράρτ. ἔγγρ. Δ') καὶ ἀπὸ διάσπαρτες πληροφορίες ἐντοπίζονται τὰ παρακάτω εἰδη:

γναλικὰ Βενετίας (Μουράνο) - καθρέφτες
πανιά σὲ μικρές ποσότητες
εἰδη κουζίνας (καζάνια, χύτρες, μαστραπάδες, τρίφτες, τηγάνια, πιροστιές)
τραπεζάκια καρυδένια
φλάσκες γυάλινες
δπλα
νήματα τῆς στάθμης
καναβάτσινα σακκιά
χαρτὶ γιὰ γράψιμο - βιβλία
καμπάνα ἐκκλησίας :
βιτριόλι

Καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἄλλα εἰδη ποὺ περικλείονται στὸ γενικὸ χαρακτηρισμὸ «διάφορα ἐμπορεύματα».

Τὸ ὑπόλοιπο ἄνοιγμα ἀνάμεσα στὶς εἰςαγωγὲς καὶ ἔξαγωγὲς καλύπτεται πάντοτε μὲ τὴν εἰςαγωγὴ νομίσματος¹⁴⁴. Στὴν περίπτωση τῆς πρώτης ἑταιρείας ἔχουμε εἰςαγωγὴ 2000 τσεκινιῶν, ἐνῶ στὴ δεύτερη ἡ ἀνάγκη αὐτὴ καλύπτεται καὶ μὲ τὴν εἰςαγωγὴ χρήματος —εἶναι τὰ 1000 τσεκίνια (3333 ἀσλάνια) ποὺ παίρνει ὁ Χαμόδρακας μὲ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συμφωνίας, καθὼς καὶ ἄλλα 500 τσεκίνια ποὺ παίρνει ὁ Χαμόδρακας ἀπὸ διειλέτες τῶν Ταρωνίτη - Θεοτόκη (Δ. Παλαιολόγος)— ὄλλὰ καὶ μὲ τὶς ἄλλες ἐμπορικὲς πράξεις μὲ Γάλλους ἐμπόρους, μπιντάτ, Τύνιδα ποὺ συντελοῦν στὴν διευκόλυνση τῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τῆς ἑταιρείας.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῆς ἀποστολῆς νομίσματος ἀπὸ τὸν N. Φραγγελά,¹⁴⁵ ὅπου βλέπουμε νὰ ἔξελίσσεται ὁ μηχανισμὸς ποὺ

143. Στάμπα 30, σ. 24, 25, 31 - 43 ὅπου οἱ φορτωτικές.

144. Γενικὰ γιὰ τὶς εἰςαγωγὲς νομίσματος βλ. Β. Κρεμμιδᾶς, Τὸ ἐμπόριο, δ.π., σ. 110 - 120 καὶ ἀλλοῦ (εὑρετήριο). — Σπ. Ἀσδραχάς, «Προβλήματα», δ.π., σ. 35. — Τοῦ Ιδίου, «Ζητήματα οἰκονομικῆς ιστορίας τῆς τουρκοκρατίας», Ἀντὶ τ. Α', τχ. 41 (20 Μαρτ. 1976), σ. 21.

μειώνει κατά κάποιο τρόπο τὴν δυσμενή κατάσταση ποὺ δημιουργεῖται σὲ βάρος τῶν δυτικῶν ἐμπόρων μὲ τὶς ἀποστολές χρήματος: πρόκειται βέβαια γιὰ τὸ ἐμπόριο χρήματος ἀπὸ τὸ ὅποιο βγαίνουν πάντα κερδισμένα τὰ νομίσματα τῶν δυτικῶν κρατῶν ἔναντι τοῦ συνεχῶς ὑποτιμούμενου τουρκικοῦ νομίσματος.

Ἄκομα σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει τὸ γεγονός ὅτι παρόλες αὐτὲς τὶς εὐνοϊκὲς ρυθμίσεις ὁ Χαμόδρακας βρίσκεται μερικὲς φορὲς στὴν ἀνάγκη νὰ δανεισθεῖ χρήματα ἀπὸ Ἐβραίους καὶ Τούρκους τοκογλύφους, πράγμα ποὺ ὁπωσδήποτε φανερώνει τὴν δυσκολία στὴν διάθεση ρευστοῦ χρήματος.

6. Τὰ ἔξοδα : Τὰ ἔξοδα¹⁴⁵ τῆς ἑταιρείας εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἀμφιλεγόμενα σημεῖα τῶν λογαριασμῶν : στὶς διάφορες φάσεις τῶν προτάσεων καὶ ἀντιπροτάσεων ἔχουμε μεγάλες ἀποκλίσεις κάθε φορά, ἀφοῦ σύμφωνα μὲ τὸν πρῶτο λογαριασμὸν ποὺ ὑποβάλλει ὁ Χαμόδρακας τὰ ἔξοδα εἶναι 11126 ἀσλάνια, (ἡ 21,5%) στὸν δεύτερο ἀναθεωρημένο ποὺ ὑποβάλλει ὁ ἴδιος τὸ ποσὸ ἔχει πέσει στὰ 10255, (ἡ 19%) ἐνδὸν οἱ ἀντιπροτάσεις τῶν Ταρανίτη - Θεοτόκη συνοψίζουν τὸ ποσὸ αὐτὸν στὶς 7337 ἀσλάνια. (βλ. Παράρτ. ἔγγρ. Ζ').

Πάντως πέρα ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνία αὐτή, ποὺ δημιουργεῖται κάθε φορά, ὅχι ἀπὸ τὴν μὴ παραδοχὴ δρισμένων πηγῶν ἔξοδων ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνία ὡς πρὸς τὸ ποσὸ ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὴν κάθε πηγή, τὰ κύρια ἔξοδα (βλ. καὶ ποσοστά ἔξοδων στοὺς Πίν. II, III, V, VI, VII) ποὺ ἐπιβαρύνουν τὶς ἔξαγωγές ἀνήκουν σὲ δύο κατηγορίες :

- α' Νόμιμα ἔξοδα
- Τελωνεῖο
- Μπιντάτ καὶ Γιουμπρούκι
- Προξενικὰ δικαιώματα
- Ταχυδρομικὰ ἔξοδα
- "Εξοδα γιὰ τὴν φύλαξη τοῦ ἐμπορεύματος
- Διατροφὴ τοῦ ὑπηρέτη τοῦ Χαμόδρακα
- β' ἔκτακτα ἔξοδα (μπαξίσια)
- Δῆρα στὸν βοϊβόδα καὶ τοὺς ἀγάδες
- Δῆρα στοὺς καπετάνιους τῶν πλοίων

Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλα μικρότερα ἔξοδα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν γραφικὴ ὄλη, κερί, χρήματα ποὺ τοὺς κλέβουν ληστὲς καὶ κυρίως ἔνα μεγάλο ποσό, τὸ μεγαλύτερο ὄλων ποὺ ἀντιπροσωπεύει τοὺς τόκους γιὰ τὰ δυνεικὰ χρήματα, καθὼς ἐπίσης τὰ ἔξοδα τὸ ναῦλο καὶ τὰ ἀσφάλιστρα.

145. Γιὰ τὰ ἔξοδα βλ. Β. Κρεμμυδᾶς, *Τὸ ἐυπόριο. δ.π., σ. 233 - 235.*

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι τὰ ἔξοδα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὰ δῦρα στοὺς ἀγάδες (χρήματα καὶ διάφορα εἰδῆ, κυρίως ὅπλα) εἶναι πάντα μεγαλύτερα καὶ ἀπὸ τὰ προξενικὰ δικαιώματα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ τελωνειακά, καὶ μάλιστα δὲν ἀμφισβητοῦνται ποτὲ ἀπὸ τοὺς διαδίκους.

Ωστόσο, νομίζω, ὅτι πάντα στὸ πεδίο αὐτὸν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νὰ ὀδφεληθεῖ περισσότερο ἀπὸ τὰ καθιερωμένα ὁ Χαμόδρακας, γιατί, πέρα ἀπὸ τὶς σταθερὲς ἀποτιμήσεις, ἡ ἐλαστικότητα τῶν πηγῶν ἔξοδων εἶναι τόσο μεγάλη ποὺ ἐπιτρέπει νὰ προστεθοῦν κάθε φορὰ ἔκτακτες δαπάνες, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ πρώτου λογαριασμοῦ τοῦ Χαμόδρακα, ὃπου τὰ ἔξοδα ποὺ ἀναφέρει γιὰ δεήσεις στὴν Χρυσοπαντάνασσα γιὰ νὰ προστατεύσει τὶς ἀποστολὲς προϊόντων, ξεπερνοῦν τὸ ποσὸ ποὺ καταβάλλεται γιὰ τὸ τελωνεῖο ἐπὶ τῶν ἔξαγωγῶν βελανιδιοῦ.

Στὴν περίπτωση τῶν ἔξοδων ἐπίσης πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι δὲν ἐντάσσονται τὰ ἔξοδα τῶν εἰσαγωγῶν ὑφασμάτων γιατὶ ὑποβάλλονται ξεχωριστοὶ λογαριασμοὶ γι' αὐτὰ ἀπὸ τοὺς πράκτορες στὴν Πόλη, στοὺς ὅποιους ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσουμε λεπτομερῶς τὰ ἔξοδα τῶν εἰσαγωγῶν ποὺ ἀνέρχονται περίπου στὸ 17,8 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν διατιθέμενων εἰδῶν. (βλ. Πίν. VII)

* * *

Στὰ πλαίσια ποὺ προσπαθήσαμε νὰ ἐπισημάνουμε παραπάνω, κινήθηκε ἡ ἑταιρεία ἀνάμεσα στὸν ἐμπορικὸ οἶκο Ταρωνίτη - Θεοτόκη καὶ τὸν οἶκο τῶν Ἀθηναίων ἀδελφῶν Γεωργίβαλων· τὰ κέρδη τῆς ἑταιρείας αὐτῆς στὴν ἀκριβὴ προσέγγιστή τους εἶναι ὑπόθεση δύσκολη γιατὶ ὑπάρχουν διαφορετικὲς ἐκτιμήσεις ἀπὸ κάθε πλευρά. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ὑπάρχει κέρδος ἀρκετά ἱκανοποιητικὸ ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τῶν Γεωργίβαλων καὶ ἔνα ἄνοιγμα ὑπὲρ τῶν ἔξαγωγῶν ποὺ πρέπει νὰ καταβάλουν οἱ Ταρωνίτης - Θεοτόκης στοὺς συντρόφους τους τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἑταιρείας εἶναι ἀδύνατη ἡ συνολικὴ ἀποτίμησή του καθὼς δὲν ἐντάσσονται οἱ χειρισμοὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐμπορικῶν διαδικασιῶν ποὺ πραγματοποιήθηκαν στὴν «πιάτσα» τῆς Βενετίας ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς ἐμπόρους.

Ἡ ἀνάλυση τῶν στοιχείων τῆς ἑταιρείας ὅπως πραγματοποιήθηκε σὲ χονδρικὲς γραμμές, μᾶς δίνει τὴν δυνατότητα νὰ ἐντάξουμε στὴν προβληματική μας καὶ τοὺς ἄλλους παράγοντες ποὺ δροῦν παράλληλα μὲ τοὺς κυρίαρχους στὴν Μεσόγειο Γάλλους τὴν ἐποχὴ αὐτῆς. Καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, πιστεύω ὅτι ὑπάρχει ἀνοιχτὸ τὸ ἐρευνητικὸ πεδίο γιὰ νὰ ἀποτιμήσουμε μέσα ἀπὸ διαδοχικὲς ἐρευνητικὲς προσεγγίσεις τὸ σύνολο τῆς ἐμπορικῆς πράξης καὶ τῶν ἄλλων ἔθνοτήτων ἀλλὰ καὶ τῆς ὀντομείξεως σ' αὐτὴν τοῦ ντόπιου στοιχείου.

Ἡ παρουσίαση καὶ ἐρμηνεία στοιχείων περισσότερο ἀναλυτικῶν καὶ πλησιέστερων στὴν ἐμπορικὴν πράξη —ὅπως πραγματοποιεῖται στὴν ἔξωτερικὴν ἀλλὰ κυρίως στὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν— ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς παρέχουν τὰ ἐπεξεργασμένα στοιχεῖα τῶν ἐπίσημων ἐμπορικῶν φορέων, νομίζω ὅτι ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει στὴν συνολικὴν γνώση τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἀμέσως ὁδηγεῖ στὴν ἐπανάσταση τοῦ '21.

Ἡ ἐντόπιση καὶ ἐξέταση τῆς λειτουργίας μιᾶς ἐμπορικῆς ἑταιρείας ἡ σύνδεση τοῦ τοπικοῦ μεταπράτη μὲ τὸν ἐμπόρο τῆς παροικίας, ἡ προώθηση ἐμπορεύματος καὶ ἡ διάθεσή του στοὺς δυτικοὺς ἐμπόρους, ἡ ἐνοικίαση φορολογικῶν προσόδων, ἡ εἰσαγωγὴ βιοτεχνικῶν εἰδῶν καὶ χρήματος εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ θίγονται στὴν παρούσα ἐργασία. Βέβαια ἡ ἀποτίμηση τῆς σημασίας τῶν παραγόντων αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν μέσα ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ἐργασίας αὐτῆς, νὰ δοῦγῃσει σὲ γενικὰ συμπεράσματα καὶ νὰ δώσει ὄριστικὲς ἀπαντήσεις στὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς, ποὺ χρειάζονται καθολικότερη ἀντιμετώπιση καὶ ὀπωσδήποτε συνεχὴ ἀποδεικτικὴ διαδικασία. Ἀντίθετα, νομίζω, ὅτι σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ λειτουργία τῆς ἑταιρείας ὀρίζεται ἀπὸ τοὺς ἐμπορικοὺς κανόνες ποὺ ἔχει ἐπιβάλει ἡ δυναμικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς συμπεριφορᾶς.

Παράλληλα ὅμως, μέσα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῆς ἑταιρείας στὴ μορφὴ ποὺ τὰ ἔχουμε σήμερα, παρουσιάζεται χαρακτηριστικὰ ἡ δράση τοῦ γηγενῆ παράγοντα, ἡ συμβολὴ καὶ ἡ ἐμπλοκὴ του στὴν ἐμπορομεσιτικὴν πράξη. Αὐτὸδο ἔχει ως ἀποτέλεσμα νὰ ἐνισχύονται ὄρισμένες ὑποθέσεις σχετικὰ μὲ τὴν διαστρωμάτωση καὶ λειτουργικότητα τοῦ πλέγματος ἐκείνου, ποὺ μέσα ἀπὸ μιὰ σειρὰ διεργασιῶν, συμμετέχει καὶ ὡς ἔνα βαθμὸ δρίζει μὲ τὴν παρουσία του τίς ἐμπορευματικὲς διαδικασίες τῆς ἐποχῆς.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι₁

Λάδι: ἀποστολές στὴ Βενετία

	Ημερομηνία ἀποστολῆς	Καπετάνιος	Ποσότητα (σὲ βαρέλες)	Τιμὴ ἀσλ. ἄσπρα	Ἄξια ἀσλ. ἄσπ.	Προέλευση
A' Ἐταιρεία	7/10/1732	—	2000	6 :	12000	Μυστράς
	23/ 3/1735	Fr. Carion	1081	6 : 45	6891 : 45	Βλ. Πίν. I ₂
	15/ 8/1735	Ant. Taraculi	673	4 : 117	3347 : 8	»
	15/10/1735	G. Sbrignadello	905	5 : 8	4583 : 22	»
	»	»	386	6 : 60	2509	»
	»	»	280	7 : 105	2205	»
B' Ἐταιρεία	1736-37—	Ant. Vianello Is. Bedolin Δημ. Περούλης (πλοιοκτήτης)	1410 1375 38	—2824	[5 : 41]	15273 : »
		Σύνολο	6148			34810:14

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι₂

Λάδι : Ἀποστολές στὴ Βενετία (Διαθέτης — Παραλήπτης)

Περιοχὴ προέλ/σης	Διαθέτης	Ποσότητα (σὲ βαρέλες)	Τιμὴ ἀσλάνια ἀσπρα	Ἄξια ἀσλάνια ἀσπρα
Ζαρνάτα	Κολοκούβερος	672 : 5	6 : 45	4287 : 22
	Τρουπάκης	—	—	—
	Ίω. Παπαδάκης	1081	—	6891 : 45
Καλα/τα Μάνη	Γαϊτανάρος	—	—	—
	Άλεξ. Στάνος	408 : 5	6 : 45	2604 : 22
	Παναγ. Ρωμανός	42 : 27	4 : 90	202 : 21
	Παπαγιάννης	10	4 :	40 : 30
	Πολυχρ. Γιατράκος	9	4 : 30	38 : 30
	Κων/νος Σοτάλης	8	4 : 24	33 : 72
	Νικ. Καραμαλάκης	33 : 23	5 :	167 : 38
	Παναγ. Ματθαιάκης	216 : 5	5 : 30	1134 : —
	Νικ. Γραμματικάκης	69	5 : 30	365 : 112
	Άνδρεωνάκης	3 : 28	4 :	14 : 45
	Sumairo	13	— 673	50 : —
	Γιάννης Μαρκάκης	13 : 37	4 : 60	53 : 15
	Caramani	12 : 24	4 :	50
	M. Θεοδωρόπουλος	200	5 :	1000
	Cazzi Casanogli	25	4 : 60	112 : 60
	Νικόλ. Κουνουπιώτης	15	5 :	75
	Memisaco Carachi	2 : 10	5 :	11 : 5
	Νικολός Σαλιβαράς	300	5 :	1500
	Μανόλης Σπιτάκης	128 : 14	5 : 110	761 : 78
Καλαμά- τα-Κιτριές	Γιώρ. Κολομπάτσος	126 : 33	5 : 30	696 : 52
	Σταμάτης Ρακαλής	40 :	5 :	200
	Άποστ. Αργείτης	24	5 :	120
	Παναγιώτης Δόξας	32	— 905	160 : —
	Ali Cozza	45 : 4	4 : 60	202 : 105
	Braimi Lairinga	40 : 6	3 : 90	150 : 50
	Άντωνης Σπιτάκης	116	5 :	580 : 52
	Dende Rallia	2 : 32	4 :	10 : 80
	Ali Murasso	50 : 11	4 :	201 : 17
	—	—	—	—
Μανη	—	386	6 : 60	2509
	—	280	7 : 105	2005
	Γιώρ. Κολομπάτσος	43	4 :	172
	Ήλιας Λάσκαρης	60	4 : 60	270
	Μαν. Πολυμενάκης	35	4 :	140
	Κωνσταντής Δόξας	32	4 : 30	136
	Παν. Γραμματικάκης	40	4 :	160
	Άποστ. Αργείτης	60	4 : 70	275
	Νικ. Κουνουπιώτης	25	4 : 70	114 : 10
	Ali Cominò	6	4 : 20	25
	Θεοδ. Τάκιατζης	43	4 : 90	204 : 30
	Dende Dara	25	6 : 60	112 : 60
	Δημήτριος Κουρης	60	4 : 60	270 : —
	Θεοδ. Κραφιούσας(:)	35	4 : 40	151 : 80
	Δημήτρ. Κιβάνης(:)	40	4 : 60	180
	Δημ. Γκορανίτης	32 : 24	4 : 45	142 : 21
	Μπαλάσης Κιβάνης(:)	25	4 : 60	112 : 60
	Άναγν. Άλιφεράκης	15	4 : 30	63 : 90
	Άναγν. Παπαδάκης	30	4 : 30	93 : 60
	Παναγής Ρωμανός	30 : 37	4 : 90	154 : 7
	Κονόμος Νίκας	6	4 : 90	28 : 60
	Νικ. Καραμαλάκης	88 : 43	5 : 30	466 : 90
	Παν. Ματθαιάκης	196 : 18	5 : 20	1014 : 65
	Νικ. Γραμματικάκης	69 : 34	5 :	348 : 65

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι₂ (συνέχεια)

Περιοχή	Διαθέτης	Ποσότητα (σε βαρέλες)	Τιμή άσλανια άσπρα	Αξία άσλανια άσπρα
Μάνη	Cassanogli	12	5	60
»	Άντωνης Σπιτάκης	121 : 37	5 : 15	624
»	Memisacco Garachi	73 : 1	5	365
»	Ramasanachi	40 : 40	5	204
»	παπα-Στρατής	9	5	45
»	Ahmet Passâ	233 : 24	5 : 30	1225 : 105
»	Μανόλης Σπιτάκης	141 : 29 -2824	5 : 15	746 : 21 -15273 : 67
»	Παναγιώτης Δόξας	56 : 19	5	282
»	Στρατ. Καπετανάκης	9 : 16	5 :	46 : 80
»	Δημήτριος Καφετζής	119 : 15	5 : 20	616 : 5
»	Μιχάλης Λασκαρης	9 : 21	6	56 : 75
»	Γιώργος Στρατάκης	100 : 7	6	600 : 105
»	Στρατήγης Ροκάκης	152 :	6	912
»	Ιωάννης Δόξας	8	6	148
»	Δημ. Παλαιολόγος	89 : 31	6	537 : 60
»	Σαράντος Ψωμάς	22 :	6	132
»	Ιωάν. Καραγιάζης(;)	41 : 33	6	296 : 93
»	Γ. Οίκονομόπουλος	76 : 11	6 : 60	495 : 55
»	Νικόλ. Βατικιώτης	25 : 15	6 : 48	115 : 72
»	Δημήτριος Λαλούσης	26 : 15	6 : 48	806 : 48
»	Θεοδ. Τάκιατζης	54 : 39	6 : 48	351 :
»	Γιαν. Παλαιολόγος	95	6 : 60	617 : 60
»	Νικ. Σαλβαρας	175 : 18	6 : 60	1139 : 90
»	Γιωρ. Λογγανικιώτης	33	6 : 60	214

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ

Λάδι : Διάθεση σε Γάλλους έμπόρους

Ε Ε Ο Δ Α (άγορά προϊόντος)					Ε Σ Ο Δ Α (διάθεση προϊόντος)				
Ημερο- μηνία άγορᾶς	Ποσό- τητα σὲ βαρέλες	Τιμὴ ἀσλάνια παράδες	Άξια ἀσλάνια παράδες	Προέλευση	Ημερο- μηνία διάθεσης	Ποσό- τητα σὲ βαρέλες	Τιμὴ ἀσλάνια παράδες	Άξια ἀσλάνια παράδες	Άγοραστῆς
10/11/1736	1600	7 : 20	19000	Osman aga (μέσω Barozzi) Ἀρκαδιᾶς	21/7/1736	1500	7 : 20	11250	Surdon
18/12/1736	1000	8	8000	» "	28/8/1736	1500	8 : 10	12375	"
—	1000	7 : 20	7500	Ἀθήνα	»	1130	8 : 18	9548 : 5	"
18/ 3/1737	1000	8	8000	Osman aga Ἀρκαδιᾶς	»	2000	8 : 15	16750	Rinaldo
»	530	5 : 10	2782 : 5	Ἀρκαδιὰ (μέσω Barozzi)	»	1200	7 : 35	9450	"
»	1000	7 : 30	7750	Ἀθήνα	20/6/1737	800	7 : 15	5900 : 5	
»	1500	7 : 20	11250	Καλαμάτα: Αλέξ. Στάνος-Φωτεινός					
»	500	[7 : 37]	3962 : 5						
Σύνολο	8130	μέσ. τιμ. 7,5	61245		Σύνολο	8130	τιμὴ 8 ἀσλ.*	65273	
*Αλλα ἔξοδα :					*Έξοδα	63093	
μπιντάτ - γιουμπρούκι	750	—		ΚΕΡΔΟΣ	2180		
μεσιτικά Κολλυβοδιάκου	300	—		η	%	3,5		
προμήθεια Barozzi	632	—						
μικροέξοδα	166	—						
Γενικό Σύνολο	63093								

* μέση τιμὴ

ΠΙΝΑΚΑΣ III₁
Λάδι : ύπενοικίαση φόρου μπιντάτ

Ημερομηνία ἀπόστολῆς	Αποστολέας	Αποδέκτης ἢ ἀγοραστής	Ποσότητα (σὲ βαρέλες)	Τιμὴ ¹ παράδες	Αξία ἀσλάνια ἀσπρα
15/8/1735	Δημ. Χαμόδρακας	Ταρωνίτης— Θεοτόκης	673	48	807 : 72
»	Δημ. Παλαιολόγος	[Βενετία]	96	»	115
»	Ηλ. Γραμματικάκης	»	116	»	139
»	Γιαννάκης Κεχρής	»	55	»	66
»	Παπάζογλης	—	200	40	200
15/10/1735	Δημ. Χαμόδρακας	Ταρωνίτης— Θεοτόκης	905	48	1086
3/9/1735	Παν. Cheimisso(;)	—	1000	38	950
15/3/1736	Γιαννάκ. Κρεββατάς	Paul. Leotard	820	48	984
»	Μπενιζ. Δόξας	»	430	»	516
15/3/1737	Δημ. Χαμόδρακας	Ταρωνίτης— Θεοτόκης	2824	»	3388
»	Ηλ. Γραμματικάκης	[Βενετία]	95	»	114
»	Μπενιζ. Δόξας	»	820	»	983
»	Παπάζογλης	—	204	40	204
»	Rinaldo	[Γαλλία]	928	38	886 : 15
»	Δημ. Χαμόδρακας	Rinaldo	1200	48	440
»	»	Bonalfin	1020	35	892 : 60
»	Rinaldo (ἀπὸ Γεράκι)	[Γαλλία]	1200	36	1080 :
	Σύνολο		12586		13851 : 47
<hr/>					
ΕΞΟΔΑ					
— Μερίδιο Ίω. Μελέτη					
— Αγορὰ φόρ. 16 πουγιὰ × 500 ἀσλ. 8000					
— Δῶρα στὸν πασά 4 » × 500 » 2000					
— Δῶρα στὸν Serasbassi					
— Διάφορα ἔξοδα					
— Σύνολο 11630					
— Κέρδος 2221 ἢ 16%					

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ.

Λάδι: ύπενοικίαση φόρου μπιντάτ

Ημερομηνία άποστολής	Αποστολέας	Αποδέκτης	Ποσότητα (σε βαρέλες)	Τιμή (σε (παρά- δες)	Άξια (σε άστρανια)
10/5-9/6/1735	Leotar-Pon	[Γαλλία]	762 : 38	46	880
18/8/1735	Δημ. Χαμόδρακας	Ταρωνίτης-Θεοτόκης	668	48	801
"	καπ. Taraculi & ναύτες	[Βενετία]	108 : 38	"	129
"	Δημ. Παλαιολόγος	"	93 : 44	"	112
"	Ηλ. Γραμματικακης	"	105	"	126
"	Παπάζογλης	"	200 : 39	"	241
3/9/1735	Παναγ. Cheimissos(;)	"	1331	"	1594
1736	Caraoglanī (Μπ.Δόξας)	[Βενετία]	145	40	145
12/3/-7/4/1736	Γιαννάκης Κρεββατάς	Leotar	804 : 15	48	965
"	Γιώργος Βαρσάμης	"	41 : 14	"	49
"	Μπενιζ. Δόξας	[Βενετία]	306 : 23	"	367
23/2/-5/3/1737	Arnaud	[Γαλλία]	1580	40	1580
"	Μπενιζ. Δόξας	[Βενετία]	847	"	847
"	Παπάζογλης	"	116	"	116
"	καπ. Ίω. Μελέτης	"	17	48	20
68-27/3/1737	Rainaud	[Γαλλία]	1359	40	1359
21/3-4/4/1737	"	"	1908	"	1908
25/3/1737	Chazi Cusseinaga	Rainaud	1220	"	1220
"	Μτουκιλάκης (;)	"	154	[32]	123
15/3-26/4/1737	Μπενιζ. Δόξας	Pon	603 : 15	35	528
"	Σταμ. Κρεββατάς	"	481 : 11	"	420
"	Δημ. Χαμόδρακας	"	46 : 33	"	41
"	Γ. Βαρσάμης	"	14	"	12
"	'Ανδρ. Μανουσάκης	"	146	"	128
"	παπα-Σιάνης (;)	Rainaud	26	40	26
[15/10/1735] [15/3/1737]	Δημ. Χαμόδρακας	Ταρωνίτης-Θεοτόκης	13085 : 30 905 »	48 »	13638 1086 3388
			2824		
			16814 : 30		18112

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Βελανίδι: αποστολέας στη Βενετία

Α' Εταιρεία	Ημερομηνία άποστολής	Καπετάνιος	Ποσότητα (σε μια- ρα)	Τιμή άσλ. ασπ.	Άξια άσλ. ασπ.	Προέλευση
A'	10/12/1732	—	400	4 : 30	1700	—
B' Εταιρεία	23/ 3/1735 17/ 9/1735 15/10/1735 20/ 1/1737 »	Fr. Carion Ant. Taraculi G. Sbrignadello Ant. Vianello Is. Bedolin	194 227 281 278 233	3 : 66 3 : 60 3 : 60 3 : 60 3 : 60	688 : 84 795 984 973 815	Γρηγοράκηδες » » » »
	Συνολο		1213		4275 : 84	

ΠΙΝΑΚΑΣ Η

Ἐμπόριο μὲν Τύνιδα (σύντροφος Γ. Μπομπότσης)

ΕΞΟΔΑ (ἀγορὰ προϊόντων)					ΕΣΟΔΑ (διέθεση προϊόντων στὴν Τύνιδα)				
Ημερο-	Ἐμπόρευμα	Ποσότητα (δκάδες)	Τιμὴ ἀσλάνια ἄσπρα	Ἀξία ἀσλάνια ἄσπρα	Ημερο-	Ἐμπόρευμα	Ποσό-	Τιμὴ Λίμπρ.	Ἀξία ἀσλάνια ἄσπρα
10/9/1734	Μετάξι καθαρὸ	285	7 : 60	2137 : 60	1734	Μετάξι καθαρὸ	700	4 : 10	2867 : 40
"	Endria(;)	260	5 : 90	14955	"	" Endria(;)	635	3 : 10	2027
2/12/1736	Καλαβρύτων	323	6 : 60	2099 : 60	18/3/1737	Καλαβρύτ.	780	3 : 30	2535
	& Δημητσάνας	323	6 : 60	2099 : 60		" Δημητσάν.			
	Ἄλλα ἔξοδα :				1734	Νόμ.(ρουπιέδες ^α)	[2300]	20 % κέρδ.	460
	Ἐξοδα ἀποστολῆς	Τελωνεῖα	—	5731 : 20	"	σιβιλιάνες ^β	1400	16 % "	224
	Διατροφὴ - Ενοίκιο	3 ἑτῶν	— 23 %	769	8/3/1737	Σιτάρι	—	—	234
	Ζημιά ἀπὸ στάρι			360	"	Κρασὶ	—	—	61 — κέρδ.
				250	"	σκούφοι	1200	—	76 —
		Σύνολο		7111 : 20		Σύνολο			8484 : 40
						Ἐξοδα			— 7111 : 20
									1373 : 20

α. ἐμπορία ἐπὶ τόπου (Τύνιδα)

β. ἐμπορία στὴ Χίο

Στὴν ἑταρείᾳ κέρδος : 686 ἀσλάνια

Στὸ Μπομπότση : 686 "

ΠΙΝΑΚΑΣ VI

"Αλλες δραστηριότητες της Έταιρειας

ΕΞΟΔΑ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ					ΕΣΟΔΑ - ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ				
Ημερομ. άποστολ.	Έμπορευμα	Ποσότητα	Τιμή (άσλα- νια)	'Αξία (άσλα- νια)	Ημερομ. άποστολ.	Έμπορευμα	Ποσό- τητα	Τιμή	'Αξία άσλανια
15/8/1735	Σιτάρι 1	4000 κιλά	1	4000	1736	Σιβιλιάνες	2647 _{1/2}	100 σιβ. - 177 άσ.	4685 άσλάν. -
"Εξοδα :	Μπιντατ -	-	20	200	"	»	»	[1 σιβ. - 7,1 ρουπ.]	(18740) ρουπιέδες -
	Ασφάλιστρ.	-	-	227		ρουπιέδες ₃	9200	12 παρ.	449 άσλ.: κέρδος
	Τελωνείο	16%	-	33 : 80					
	Προξενείο	-	3%	120	11/1/1736	Κάνες τουφ	695	[1,7 άσλ.]	1198
	"Άλλα έξ.	-	-	46	4/4/1736	"	1402	[1,8 άσλ.]	2577
				4688 : 80					
20/7/1735	Βαμβάκι 2	174 μπάλ.= (μὲς ὅλα τὰ έξ.)	7716 : 29						
		421,5 καντάρια							
15/10/1735	Μετάξι	2 κολέτα	-	1097					

1. Άγοράστηκε στήν Τριπολίτσα από τὸ 'Αρναούτ Μουσταφά' στάλθηκε στὸ Ν. Φραγγελά στὸ Λιβόρνο· ὁ τελευταῖος σὲ ἀντάλλαγμα στέλνει στήν Τύνιδα σιβιλιάνες.
2. Στάλθηκε στήν Βενετία από τὴ Σμύρνη· ἔνα μέρος του πληρώθηκε μὲ ἀνταλλαγὴ μὲ τὶς κάνες.
3. Οἱ σιβιλιάνες ἀνταλλάσσονται μὲ ρουπιέδες, οἱ ὅποιοι στέλνονται στή Σμύρνη καὶ πουλιοῦνται πρὸς 12 παράδες ὁ ἔνας

ΠΙΝΑΚΑΣ VII

Τὰ ὑφάσματα

Ημερομηνία ἐκκαθάρισης	Λογαριασμοὶ	Προμή- θεια (2%) μεσαζόντων	Ἐξοδα	Καθαρ. ποσὸ (ἀσλάνια)
27/10-5/12/1734	Αος Στ. Πατεράκη	260	986: 83	12741
9/ 9/1735	Βος Στ. Πατεράκη	154 : 80	756:108	7582 : 76
10/10 1735	Αος —			
30/ 3/1736	—'Αν. Παπαδουκακη	367	3131	16016 : 17
	Βος —			
	Σύνολο	781	4874	36340
	Κόστος ὑφασμάτων	(5 φατοῦρ.)	-31798
			Κέρδος	4542 ή 14,3%
			Ἐξοδα	5655 ή 17,8%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

A'

[**Ιδρυση Α' Εταιρείας : Αθήνα, 7 Δεκ. 1732]**

Rappresentante il Sig. Nicolò Strati la figura della Dita Taroniti, e Teotochi, hoggì hanno accordato da una il Signor Giorgio Giorgivalo, e dall'altra il Signor Nicolò Strati di far compagnia per procedere nella Morea olio, e vallonia per due carichi.

Olio barile 2000, e vallonia miara 400, e scrivere in Venezia d'accordo alla Dita Taroniti, e Teotochi, perchè spediscano due bastimenti per caricar esse mercanzie, ponendo ogni parte la metà del capitale di quanto importasse il sudetto olio, e vallonie.

Dichiarando, che detti carichi olio, e vallonie vadino à conseggnazione della Dita Taroniti, e Teotochi per esitarle con la solita proviggione di due per cento. Vendute le dette mercanzie avrà ogni uno à tirare il suo capitale, e l'utile, detratte le spese, sia diviso in due porzioni, una per il Signor Giorgivalo, e l'altra per la Dita Taroniti, e Teotochi, unitamente con il Sig. Nicolò Strati, così de danno, che Iddio non lo permetta.

Giorgio Giorgivalo affermo.

Nicolò Strati affermo.

B'

[**Ιδρυση Β' Εταιρείας : Βενετία, 8 Μαΐου 1734]**

Con la presente scrittura, la quale habbi vigore, come se fatta fosse per mano di pubblico nodaro, dichiarano dall'una parte la Ditta Taroniti, e Teotochi, e dall'altra il Sig. Demetrio Camodraca, facendo per il Sign. Giorgio Giorgivalo, come anco detto Sig. Giorgivalo dichiara alla fudetta Ditta con sua lettera 12 Novembre 1733 che il giorno d'oggi trá di loro s'accordano, e stabiliscono compagnia per anni due, e mezzo, cioè principiando dal venturo Agosto, sino il mese di Febraro 1736 con li patti, e conditioni, ut infra.

Primo. Per capital, e fondo della detta compagnia mettono la Ditta Taroniti, Teotochi per la loro parte Cechini tre mile Num. 3000 & il Signor Giorgio Giorgivalo altri Cechini tre mille Num. 3000 che fanno tutti sei mille Num. 6000.

Secondo. Il sudetto capitale Cechini 6000 abbi da negoziarli il sudetto Sig. Camodraca in Morea, Athene in valonie, ogli, & altre mercantie per Venetia, potendo ingerirsene in qualunque altro negozio che le paresse per utile della compagnia per Scio, e Barbaria, & in ogni altro lo havesse illuminato Iddio.

Terzo. S'obliga il Sig. Camodraca di spedir à Venetia ogli chiari, e netti senza morga, e del secondo oglio detto gliostolada, come pure delle valonie buone, e nette mezo camade.

Quarto. Il sudetto Sign. Camodraca abbi debito di caparar a tempo con ogni vantaggio gl'ogli, e valonie, & havendoli pronti habbi da scriver di volta in volta alla Ditta Taroniti Teotochi per spedirli li bastimenti, e darle giusto il loro carico, e che venghino per Venetia nelle mani, & in consegna alla detta Ditta, li quali habbino da esitar la mercantia nel miglior modo, che puono per il comun utile della compagnia.

Quinto. S'obliga il sudetto Camodraca di non impiegarsi, ne ingerirsi in verun anco che sia piccolo negozio fuori della compagnia qual si sia mercantia che farà, & ogni negozio che s'ingerirà tutto siano, e si intendano per conto della compagnia, in oltre s'obliga di dover spedir à Venetia, come oltre entro dell'i anni due, e mezo che ha da continuare in circa la presente compagnia oglio barile dodecimille, e valonia libre due miglioni, e quat-

trecento miara, ò manco, ò più secondo le congiunture, e secondo li utili che farà la compagnia, e con ogni carico di spedir assieme anco il conto per il costo, e spese in circa.

Sesto. La presente compagnia, che non sia sottoposta in altre spese, se non in quelle, che correranno sopra le mercanzie.

Settimo. Quanta robba spedirà da Venetia in ogni tempo la suddetta Dita al Signor Camodraca con suo ordine, sia, e s'intenda per conto della compagnia, e detta Dita habbi di haver la loro provision giusto il praticato della Piazza, come pure la robba che riceverà con esso lui il Sig : Camodraca, tanto la robba di seda che ha ordinato al presente à Fiorenza, e quanto per l'avenire siano, e s'intendino tutta per la compagnia, la qual robba di seda in ogni tempo che sia spedita per Scio, Smirne, e Costantinopoli giusto gl'ordini del Signor Camodraca, e in detta robba di seda di Fiorenza la Dita non habbi da ricever provision.

Ottavo. La detta Dita Taroniti, Teotochi s'obligano di contar al presente di loro portion al Sig. Camodraca à conto cecchini mille Num. 1000., & il resto cecchini due mille di dover spedirli a Fiorenza per il venturo Ottobre, o Novembre, come ordima il Sig. Camodraca.

Nono. In ogni negotio, e spedition che fanno la Dita Taroniti Teotochi per conto della compagnia, habbino il debito sempre di far la sicurtà, il simile il Sig. Camodraca habbi debito di dar per tempo le notitie alla Dita per esser fatte le sicurtà per l'expeditioni, che esso sarà per fare dalla Morea per Venetia.

Decimo. Ogni utile havesse mandato il Signor' Iddio cavando prima tutte le spese, e sicurtà, come pur cecchini quaranta Numero 40 per cadaun anno, li quali debba ricever il Sig. Camodraca per le sue spese per servitor, e per cavallo, e che sia fatto detto utile in due portion uguali, l'una da ricever la Dita Taroniti, Teotochi, e l'altra il Sign. Demetrio Camodraca per il Signor Giorgio Giorgivalo tanto anco per il discapito, che Iddio non lo permetta.

Undecimo. E perche la proroga dell' Esenzion del Dacio delle mercantie sia finita li 21 Agosto passato, e con Decreto dell' Eccellentiss . Senato ancora sia sospesa per l'avvenire dichiarano, che se il Serenissimo Prencipe rinoverà detta Esenzion come prima per le mercanzie che devono venir dalle parti di Turchia in ogni carico con li tre quarti valonia, che non habbino da pagar Dacio, la presente compagnia habbi da continuare, e se leverà detta Esenzion in verun capo, & in particolar nell'oglio, cioè che habbi da pagar Dacio, in questo caso la presente compagnia sia, e s'intenda nulla, come se fatta non fosse, & il Sig. Camodraca per il capitale della Dita Taroniti, Teotochi cecchini tremille s'obliga di dover investirli in tanta buona netta seda, e tanto anco l'utile della portione di essa Dita, che avessero fatto la robba di seda di Fiorenza, & ogni altra robba della compagnia, e spedir dette sede à Venetia in consegna, e conto della suddetta Dita.

E per segno della verità si fece il presente con altro simile sottoscritti tutti due dalle parti di proprio pugno.

(Taroniti, e Teotochi affermiamo come sopra.

(Demetrio Camodraca affermo come sopra.

Duodecimo. Dichiariamo, che dalla parte della Dita Taroniti, Teotochi sono compresi ducati correnti duemille trecento ottanta due N. 2382., che detta Dita mette in tanti damaschinii con rasi, panni, e galloni valutati per li contanti, così accordati con il Sig. Camodraca, giusto il conto, che oggi le abbiamo consegnato.

10 Giugno 1734 Venetia

Non ostante, che il Prencipe con Decreto dell'Eccellenzissimo Senato 29 Maggio passato abbia levato per l'avenire l'esonzione degli oglj volendo, che paghino Dacio, nonostante questo d'accordo, le parti vogliono, che la presente compagnia, che abbi da continuar per quel tempo si ritrovassero contenti l'una parte, e l'altra.

(Taroniti Teotochi affermo come sopra.

(Demetrio Camodraca affermo come sopra, e come nell' oltrascritta.

Γ'

[Ἐπιστολὴ τοῦ Δ. Χαμόδρακα (Βενετία) πρὸς τοὺς

Μ. Θεοδωρόπουλο καὶ Στ. Γιαννακόπουλο (Μυστρᾶς) : 12 Ιουν. 1738]

Segue la presente mia per significarvi che di salute stiamo bene, e che sia così anche di voi Signori. Con altre mie vi hò scritto a lungo, e capite. Spero che il Bobocci v'abbia mandati soldi, o pure il Gligori, e date come hò scritto.

Li soldi di Costantinopoli temo che non li trattengha il Sign. Teofilo per li suoi bisogni. Però a Bobocci gli hò detto, e scritto che da Costantinopoli ve li mandi, e tanto anche da Scio, se venderà; Egli però è un Diavolo, e non so quel che sarà.

Li detti soldi se veniranno nelle vostre mani, voi darete governo a tutte le cose; & il tutto sia secreto assai sempre come io vi scriveva.

Vi dico, che qui m'hanno ricercati li presenti conti. Ora come sono nel libro, non vanno bene.

Perche gli olj che habbiamo comprati, lo sappiate il guadagno che è poco; e come lo passo assai; e poi lo divido con tutti.

L' ho fatto perche dice; tanto olio havete comprato, e venduto; tanto guadagno haveste fatto. Il Bedaetti ne ha del guadagno tanto, e l'olio poco.

Però io gli ho pagati in Prò. E se detti Prò glieli mostro tutti non gli fanno buoni.

Solamente io gli ho pagati quelli di Bedaetti, e dell'olio. Osservate che supporti gli passo, e mi cerca fondamento.

Ora siamo restati d'accordo che io habbia a portate i presenti conti. Et ecco che io gli hò distesi, e gli hò composti, e ne hò tolto carta che assomiglia con il libro.

E portate giù nella camera (sive partamento) il mio libro, nelle pagine 90, ò poco più avanti, ò poco più addietro, il libro è cucito a quinterneti di carta, e fra mezzo dove sono divisi in quinterneti, metterete anche questo, e lo cucirete, come è anche l'altro libro.

E se fosse la carta più lunga, o più larga, lo ne hò lasciato margine, e la taglierete; e là dove lo metterette, osserverete quante pagine sono, e di là anderete numerando anche queste, che mettete.

Ma fatte, che i numeri siano simili alli miei; e se la pagina del numero dice 90, ò quanti dice; voi scriverete 91, 92, 93, e và dicendo. Segnerete anche questi otto fogli, come è anche l'altro libro.

Et osservarete i margini delle pagine, e se queste sono più bianche le pagine, le imbratterete, onde siano simili.

E quando lo havrete fatto che sia simile; chiamerete il papà Panagioti, e lo copierà compagno, e simile come questo, che io hò composto.

Vi chiuderete voi due, e li copierete. E caso non fosse egli, copiatelo voi, ma pulito.

Et in un mezzo foglio di carta vi scrivo come havete a pripriiare; e come hanno à scrivere i testimonij.

E quando li copierete in quattro fogli di carta, li cucirete; e scriverete, Dar, & Aver; come sono anche questi similissimi.

E terminando i conti, chiamerete prima il santo Ecmono, e gli direte.

Fanno bisogno di spedire à Demetrio certi conti, che ci scrive; quali gli hò copiati dal suo libro. Et osservate il libro, e li conti se sono compagni, e simili, e se anche il caraterre è suo (così gli dirette), e sottoscriveteli, e fatte attestazione di essi.

Chiamerete poi il Cacavachi, e le cose stesse gli dirette.

Poi chiamerete Zuanne Leopulo, che era qui, e le cose stesse gli dirette.

Dietro a Cacavachi chiamerete Andrea Gunà, e le cose stesse gli dirette.

Tre Persone sono sufficienti, ò anche quattro per sottoscriverli; delle quali sia qui notto il carattere : Ma li nostri, come Benisello, & altri non li chiamerete.

E dove gli mostrerete il libro per incontrar con le copie che avrete a fare procurate quanto sia possibile a non legger distintamente; Ma nel principio una, ò due righe, e li numeri che vengano d'accordo, perche non vedano i nostri interessi.

Vi avrei scritto di mettere anco il Crevatà, ma non bramo che vedano i nostri interessi l'Ecmono, Cacavachi, Zuanne Leopulo, e Gunà sono abastanza.

Li conti li hò piegati, e quando li riceverete mettete nel banco carta di sotto, e di sopra, & una tavola à caricarli, perche si estendano eguali, e non gli imbrattate; e quando averete finito, se vi è vassello per Livorno, fatteli in un plico; ma non cucite con azze i fogli per la contumacia; e raccomandateli al Sign. Elia per mandarceli subito, & c. Però in Attene non li mandate, ne che sappino niente.

Vi prego considerate bene quanto vi scrivo, e con buona direzione conducecelo a fine, perche io possa metterlo a campo; mentre è causa la mia testa che non li ho fatti quando io era costà; Ma io sperava altro, & altro ho trovato, e Dio ci liberi, e che nessun sappi niente.

Scrivo a Bobocci, e se venisse costà dategliela, e parlategli, che se gli scrivono, che scriva; come è la verità, che tanto utile ha riuscito, e che non mi hà reso conto in lungo; mà per quello che è riuscito.

Nelli conti sottoscrivete V.S., e Sign. Nicolachi, e Sign. Paraschewà, tutto quel che vi dischiaro nelli conti che havete tolto, ove non avete tolto, e la causa come hò scritto per avanti.

Qui mi tanserete tutti, però io non hò messo niente nella mia borsa; ma ne ho perso ancora. Dio sa che non voglio rubare; mà gli ho dati nelli Prò, come li sapete; e se li mostro, non me li fanno buoni, e per questo mi sono portato così.

Li libri che vi hò scritto a mandarmi tratteneteli, perche non fanno bisogno.

Li confessi di Levi, e di Mustaffagà non li mandate, mentre ecco che ancora per questi hò esteso conti, e fatte la copia.

Il Sign. Giorgio non l'hà fatto apposta per quel che hà scritto, mà è stato errore come è certo.

Abbiamo veduti certi punti del Sign. Giorgio, che scriveva per avanti, e non mi danno soldi perche vogliono lettera che dica a darli, e che saranno ben dati. E saranno da 25 giorni, che hò scritto, & attendo la lettera.

Δ'

[Φορτωτική ἑγγράφων ἐταιρείας : Ζάκυνθος, 22 Σεπτ. 1738]

Nave Veneta nominata S. Nicolò, Capitan Steffano Fassi per il viaggio di Venezia.

Ha caricato l'Erede Sign. Angelo Foscaldi sotto coperta della sudesta nave per conto, & ordine del Sig. Demetrio Camodraca un forzier con diverse carte, e cattastic,

serrato, e ben condizionato, per esser consegnato in questo presente suo viaggio in Venezia alli Sign. Demetrio Camodraca, Taroniti, Teotochi, ò a chi per loro, franco di nollo, & ci.

Manifesto della nave gallera San Nicolò, Capitan Steffano Fassi procedente dal Zante, Dragomestre, e Corfù.

Nota di carte fatte venire dalla Morea dal Sig. Demetrio Camodraca esistenti nella cassa affidata nelle mani del Sig. Dottor Demetrio Sava assistente della Ditta Taroniti, e Teotochi.

Contratto, e ricevute scritte in turco, e sigillate secondo l'uso de Turchi del Cotomanì per la comprida del Bedaetti, sive Dacio, e pagamento fatto al medemo di ratta in ratta, e le lettere del sudetto in risposta, che gli mandava il danaro per il Dacio.

Ricevute turchesche scritte in turco, e sigillate secondo il loro uso di Mustafaga per doana, e carazi, e mie ricevute, che mi faceva imprestar denari dal medemo giusto la di lui partida.

Conti autentici di Costa Saro, e Zuanne Cristo compagni.

Ricevute di Calilbei scritte in turco per doane giusto la di lui partida.

Ricevute scritte in turco di Alli Agga Voivonda per carazi, & altre facende.

Contratti, e ricevute auttentiche dellli mercanti Francesi Mons. Gurdan, e Mons. Rinand, e loro partide.

Conti autentici di Antonio Barozzi, e sentenza della causa fatta d'avanti del console general di Franzia, e lettere del medemo in risposta dellli soldi, che gli mandava per il negozio degli oglì, che corse trà di noi, quali lettere hanno il loro luoco per ricevute, e come nella di lui partida.

Conti auttentichi di Zuanne Exarco per formenti.

Conto auttenticho di Lazarin Candavra per gli oglì, come nella di lui partida.

Conto auttenticho di Fotinò Corognò per gli oglì, come nella di lui partida.

Conto auttenticho di Colivodiacho per gli oglì.

Ricevute auttentiche de consolati, che hò pagato.

Ricevute del Cottomagni auttentiche scritte in turco per Bedaetti, sive Dazio, che hò pagato per gli oglì, che hò caricato in Chitries, e Calamata per Venezia.

Contratto auttenticho della compagnia di Giorgio Bobozì, & Stamatì Ianacopulo.

Conti auttentici de ruppi spediti dal medemo da Tunesi giusto la loro partida.

Ricevute, che mi faceva imprestar soldi da Mustafaga, & dall'Ebreo Levi, & Ebreo Clachamugli, e Mamutaga, e Nicolò Puri, e Dragomano Sotiri Ianguleo.

Ricevute auttentiche del Turco Alli Garamagni per oglio, come da sua partita.

Contratto auttenticho di Laschari Pizaugni, e Demetrio Cafezi, come da sua partita.

Contratto, e ricevute auttentiche di Gianachi Meletti per la compagnia del Bedaetti, sive Dazio, che havevimo.

Lettere di diverse persone, à quali spediva danari per mercantie, e mi respondevano d'averli ricevuti, quali lettere hanno il suo luoco, come ricevute.

Contratto di Gianachi Crevatà auttenticho per oglio, come da sua partita.

E ciò oltre li libri, e libretti de negotij, e carichi fatti, & altre carte, e conti.

Nota di diverse partite contenute nelli libri del Signor Demetrio Gamodraca, ricevute, e scritti auttentici concernenti varij negozij, & interessi d'altre persone fuori della compagnia, & esistenti nella cassa medema.

Confesso della Villa Vordonia auttentico, alla quale gli hò dato io soldi assieme con Papasogli, Gianachi Crevatà, Nicolachi Cutufari, Gianachi Meletti, Panagioti Doxa, Giorgio Gramaticachi, Benisello Doxa, come da partida della sudetta Villa.

Li sudetti, che hanno dato li soldi, ogni uno à parte la sua partida, poichè mi hanno per sovrastante alla Villa, à quali devo render conto.

Partida del Signor Leonardo Capitanacchi per li negozij, che corsero tra di noi.

Partida del Signor Leonardo Capitanacchi qu Demetrio per li negozij, che corsero trà di noi

Partida del Dragomano Alli Passà, Steffano Dimachi per quanto e debitor.

Partida di Mustafagà per Capitanacchi per formento, e caffè

Partida di Monsieur Iuschin francesc, e scritti auttentichi.

Partida di Assimachi Bairopulo, e ricevuta del medemo.

Partida di Chazi Cadiraga della compagnia passata, e ricevuta scritta in turco, e sigillata poiche habbiamo veduti conti tra di noi.

Partide delli Signori Theofilo, e Giorgio Giorgiyali fratelli, e conti auttentichi.

Partida di Elia Grammaticachi.

Partida di Costantin Marco.

Partida di Nicolachi Cutufari.

Partida di Nicola Purri.

Partida di Maumataga Turco Voivonda di Calamata.

Partida dell'Ebreo Levi

Partida di Giorgachi Longanichioti.

E ciò oltre altri libri, conti, lettere, ricevute, & altre concernenti varj negozij, e maneggi avutì dal sudetto Camodraca dal 1725 fino 1734.

Ε'
[Λογαριασμοὶ Πατεράκη - Παπαδουκάκη]

1.

27 Ottob. 1734. Per le robbe di seda che hè avuto il Sig. Stamati Paterachi da Fiorenza, e da Venetia, che era tutti tochi 124. da Venetia tochi 10. Brazza 669, li diede à aspri correnti da Costantinopoli 137 P. 763:93
Sei tochi d'Oro Br. 392. à aspri correnti 392. P. 1078:—

P. 1841:93

Discapito di far li sudetti intieri P. 96:42
E per publicarli quelli d'oro P. 28:—
E doana per li medesimi P. 129:50

Spese ——— P. 253:92

Batto discapito del soldo, e tutte le spese P. 253:92

Restano netti intieri P. 1588: 1 P. 1588: 1

28. Detto. Hò venduto tabini tochi 22. Br. 1340
à aspri il Brazzo 235. Pezze P. 2472:50 P. 2472:50
5. Decembre. Hò venduto rasi, canevasza, e tabini à Cazi Giorgi tochi 60. Br. 3770 à correnti aspri di Costantino-
poli 227. P. 7131:10
A Manoli Varzachi tochi 8. Br. 508. a aspri correnti 240.... P. 1017:60
A Cristofor Zirli tochi 9. B. 585 à aspri correnti di Costantino-
poli 140. P. 1170:50
Hà tenuto per la sua bottega tochi 9. Br. 584 aspri correnti
di Costantinopoli 227. P. 1104:88
Hà havuto il doanier Br. 33. P. 62:50

P. 10486:78

Per discapito per farli intiero isolote senza entrar P. 559:109
E spese come si vedono P. 986: —

P. 1545:109

Batte il discapito che faccino intieri, e spese come si
vedono in faccia P. 1545:109

P. 8940:69 P. 8940:69

Summa pezze intiere hanno dichiarato P. 13001:—
Per provision di vendita, e compreda à 2 per cento P. 260:—

Sono rimasti netti intieri isolote à aspri 90 piastre dodecimille settecento
quarantauno P. 12741:—

Li sudetti, che hò raccolto dalla robba, che hò venduto li hò consignati al Sig.
Theofili Giorgivali

Stamati Paterachi.

[**Ἐξοδα**]

Per la doana di Smirne	P.	313: 8
Discapito per li soldi della doana		7:82
Consolato		208:72
Di più per il consolato		6:95
Nollo sino à Smirne		28:35
per fachini, e spesa		2:—
		—————
Per casse, che si hanno tornato stivar	P.	556:22
Di per casse	P.	1:75
per magazen à Smirne		1:50
Crimazio		3:—
Per il Dragoman		1:50
Per la barca		1:20
Provision Smirne		1:50
Discapito per li soldi		104:—
		—————
Summa spese à Smirne	P.	1:—
Nollo per le barcha sino à Costantinopoli		681:27
Per deschierè à Costantinopoli		12:60
Per il Roadari		2:—
Alli guardiani		3:—
Per la mauna		1:60
Per mastagia		1:90
Per fachini		133:40
Per magazen		3:—
Per publicar		41:—
Provision del. Sig. Zanetto a Costantinopoli		82:—
		—————
		164:—
		—————
Per bolladura prima, e doppo	Pezze	1125:37
	P.	17:96
		—————
Battiamo per li Venetiani d'oro, e rasi le spese, che sono passare in faccia	P.	1145:13
Hà trattenuto ancora dalle sudette spese	P.	129:50
	P.	27:—
		—————
Battiamo li sudetti	P.	156:50
Tutte le Spese intiere	P.	156:50
		—————
		986:83
Stamati Paterachi		

2.

9. Sett. Quanti rasi, tabini, canevazza h̄à avuto Stamati Paterachi per conto di D. Demetrio Camodraca tochi 76.	P. 5638:15
si sono venduti ut infra. Quelli che h̄à dato Manoli Varzachi tochi 49, Brazza 3007 da aspri ogni Brazzo 225.	
Hà dato ad Antonio Rodocanachi tochi 30, Br. 1191 da asp. 246.	P. 2441:72
Hà tenuto per la sua bottega tochi 5. Br. 364, da asp. 246.	P. 746:24
Hà havuto il doanier tocchi 2, Br. 104:6 da aspri 240. . .	P. 209:60
	P. 9035:51
Discapito, ch'erano li sudetti conti di Costantinopoli per farl' isolote	P. 542:30
Spese di Smirne doana, e consolato gli oltrascritti si vedono	P. 755:105
	P. 1298:15
Si batte il discapito, che faccino intieri tanto le spese, come in faccia si vedono	P. 1298:15
	P. 7737:36
Per provision di vendita, e pagam. à 2 per 100.	P. 7737:36
	P. 154:80
	P. 7582:76
Sono rimasti intiere isolate à asp. 90, piastre sette mille cinquecento ottantadue, e aspri settantasei.	
Li sudetti, che hò scosso dalla robba, che hò venduto li hò pagati al Sig. Teofilo Giorgivali giusto come sopra.	

Stamati Paterachi.

[**Ἐξοδα**]

Spese per l'oltrascritta, che sono fatte	
Per nollo sino a Smirne da Livorno	P 13 2
Doana a Smirne	P 173 70
Ancora discapito nella doana	P 4 34
Per il consolato	P 115 80
Discapito dell'i soldi	P 3 86
Per li fachini	P 4 30
Per il Dragoman	P 3 30
Per Sicura da Smirne sino a Costantinopoli, che ha fatto il Sig Marati	P 101 25
Per il publicante	P 16 87
Per provision a Smirne	P 57 90
	—————
	P 493 74

[**Ἐξοδα Κπολης**]

Per deschiere di Costantinopoli	P 2 —
Per nollo delle barche	P 3.—
Per il zoadani	P 2 —
Ancora per il sudetto	P 2 90
Per Mastagia di Costantinopoli	P 78 40
Per il publicante	P 22 111
Per provision del Sig Zanetto	P 47 —
Per magazen le passo	P 94 —
Per Elia cechini 3	P 10 30
	—————
Summa delle di Smirne, e Costantinopoli che ha pagato il Sig Stamati	P 756 105

Stamati Paterachi

3.

1735, adi 10. Ott. robba, che mi è venuta da Smirne spedita dal Sig. Maratti
 Casse 4, avevano rasi Pezze 35:—
 Tabini Pezze 33:—
 Amuer Pezze 17:—

Summa Pezze 85:—

Li sudetti sono venduti li 5 Ottobre.
 Hò dato à Cazi Giorgi, e Nicoló Giocca rasi, tabini, e amuer Br. 1677.
 à as. 223:—
 Hò dato à Manoli Varzachi, e Antonio Cavarà Br. 3612 à As. 220:—

Summa Br. 5289:—

Hanno fatto li sudetti correnti P. 9738:—
 1736, 30 Marzo

Per la seconda fattura, che è venuta à dritura da Livorno casse 4 in
 Tabini Pezze 34:—
 Tabini Pezze 31:—
 Amuer Pezze 17:—

Pezze 82:

Spediti dal Sig. Taroniti, e Teotochi, li sudetti li hò dati al Signor Stamati
 Paterachi in tanti Brazza Br. 1887 à as. 228:—

Hò dato à Savilato, e
 Michiel Marati Br. 3303½ à as. 225:—
 Hanno fatto P. 9777: 60

P. 19515: 60

Battiamo le controscritte spese come si vedono ogni nome P. 3498:108

Sono rimaste nette P. 16016: 17

Anagnosti Papaducachi.

[**Ἐξοδα**]

Spese per la controscritta fattura per mano del Marati à Smirne consolato provisione, e nollo	P. 286: 68
Doana di Costantinopoli	P. 375: 40
Spese per la doana giusto il consueto	P. 32: —
Mastigia	P. 83: —
Per nollo da Smirne à Costantinopoli	P. 6: 60
Alli figlioli dell'Agà	P. 5: —
Discapito di far il foldo intiero	P. 584: —
	P. 1371: 48
Per la seconda fattura.	
Doana dell' oltrascritta	P. 381: —
Mastagià per il detto	P. 92: 60
Spese per la doana	P. 30: —
Consolato à Costantinopoli	P. 157: 60
Per nollo del medesimo	P. 24: 60
Discapito oer far li soldi intieri à 6. per cento	P. 586: —
	P. 2642:108
Per diverse per ettere che capitaron da Demetrio Gamodraca, che il termine v'era finito di scoder, e mi son impressato e le hò pagate, e diedi scontro	P. 277: —
Per provision alle 2 fatture casse 8 à 2 per cento	P. 367: —
Perbettirme della doana à aspri 8 il brazzo e toccar alle due fatture ..	P. 212: —
Summa Spese	P. 3498:108

ΣΤ'

[Φορτωτικὴ 13 Φεβρ. 1734/5 Βενετία
ἀποστολέας: Ταρωνίτης - Θεοτόκης παραλήπτης: Δ. Χαρόδρακας]

Hà Caricato con il Nome di Dio, e buon salvamento una volta tanto in questo porto di Venetia li Signori Taroniti, e Theotochi per conto del Signor Demetrio Camodraca Comp.

Sotto Coperta della Nave nominata Santissima Trinità.

Capitanio Antonio Taraculli per condurre, e consegnare

in questo presente suo viaggio di Morea le appie nominate mercantie segnate come di contro numero, e marca, li colli intieri, asciute, e ben conditionate, e così promette detto capitano à suo salvo arrivo di questo suo presente viaggio consegnarle al Signor Camodraca, ò à chi per lui sarà.

E di Nolo franco per aveilo pagato qui.

Et in fede del vero sarà la presente con altre simili fottoscritte da detto capitano, ò suo scrivano, ò per lui da terza persona, e una compita l'altre restino di niun valore. Nostro Signore l' accompagni per tutto à salvamento.

Una cassa d' albedo incerchiata, e ben conditionata con armi diverse	N. 1
Due colli instiorati con caldiere di rame	N. 2
Trè bauli di bulgaro instiorati con vetri di Murano	N. 3

N. 6

Un detto vecchio come sopra	N. 1
Un collo instiorato con trenta sacchi di canevasca nuovi	N. 1
Due tavolini di noghera nuovi	N. 2
Nove canevette di noghera con suoi vetri	N. 9
Un moschetto nuovo	N. 1
Due barille da sei secchi	N. 2

N. 22

Quindeci cassette da soma ben condizionate con ferrarezze	N. 15
Sei detti piccole con piombi	N. 6
Trè cassette da soma incerchiare con merci diverse	N. 3
Due forzieri instiorati con merci diverse	N. 2
Trè detti con vetri diversi	N. 3
Trè ballette carta da scriver, e carta strazza instiorate	N. 3
Un bariletto veriol	N. 1
Quattro colli instiorati con caldiere, e pignate di rame, cazze, e grattacase	N. 4
Un detto con fersore	N. 1
Quattro castoncini vetri diversi	N. 4
Una canevetta di noghera con suoi vetri	N. 1
Una campana da chiesa	N. 1

N. 66

Io Capitan Antonio Taruculli dissi esser.

[Ἐξοδα · β' λ/σμὸς Χαροδράκα - ἀντιπροτάσεις Ταρωνίτη - Θεοτόκη]

1—Per corrieri . . .	R	155	—
2—Per doana delle vallonie .		138	—
3—Per regali alli capitani		119	60
4—Per consolatto per i carichi		224	60
5—Per spesi nelle barache delli carichi		517	42
6—Per sachi . . .		54	60
7—Per regali alla vorvoda, & alli Aga		239	60
8—Per quanto ci hanno tolto i ladri quando veniva il Paleologo dal porto Vathi, ove ha dato il carico a Carion		49	—
9—Per quanti hò perso quando io venivo da Calamata		50	60
10—Per quanti hanno tolto a Carion quelli di Maina, che gli hanno preso la barcha, e gli ho dato io		15	60
11—Per libri, carta, e cera nelli tre anni		20	—
12—Per spesi quando mi sono portato in Livorno		46	—
13—Per quanti ho dato a Mustaga per lasciarmi fare il carico in Maina ove era inibita		336	—
14—Per pro che ho pagati in diverse volte		1049	—
15—Per salario del servitore, e del putto		120	—
16—Per mio vitto		400	—
17—Per le lettere di cambio delle robbe di seta		495	60
18—Per bedaetti, e giubruci negli oli		6126	—
	R	10255	102

1—Per Corrieri	R	60	—
2—Per dogane delle vallonie		138	—
3—Per regali a capitani		28	—
4—Per consolatto per i carichi		324	—
5—Per spesi nelle barache delli carichi per Venezia		250	—
6—Per sachi:		54	60
Per un bollo per le botti		1	—
7—Per regali alli Vorvoda, & alli Aga	R	239	60
8—Per quanti si hanno tolti li Ladri		49	—
9—Per quanti ho perso quando io venivo da Calamata	R	50	60
10—Per quanti hanno tolto a Carion		15	60
11—Per libri, carta, e cera		20	—
12—Per quanti ho speso quando mi sono portato in Livorno		46	80
13—Per quanti ho dati a Mussaga per lasciarmi far il carico in Maina ove era inibito	R	336	—
14—Per pro che ho pagati in diverse volte	R	1049	—
15—Per salario del servitore, e del putto	R	120	—
16—Per assegnamento come nella scrittura di compagnia		400	—
17—Per le lettere di Cambio bonificacion come nel capo 4 al 9 °subalterno			
18—Per bedaetti, e giubruci di B ° 1081			
Carion	R	1189	—
Li B °673 Taraculli		908	56
Di B °1571 Sbrignad ello		1954	—
Sopra Vianello Bedoline			
Zane di B ° 1923		3953	—
	R	8004	56

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

- 'Αγγέλου, Γ. 269
 'Αγγλοι 271
 'Αγιος Πέτρος, Μάνης 250
 ἄγορά 233, 234, 240, 242, 270.
 έσωτερη 226, 272
 εύρωπαική 227, 229, 231, 252, 255, 259.
 τοπική 227, 262, 271
 'Αθήνα 229-232, 234, 235, 238, 241, 242,
 246, 248, 251, 264, 280.
 'Αι Βλάσης (Aivassi) 258
 'Ακαρνανία 267
 'Αλή̄ ἀγάς, βοϊβόδας 248
 'Αλή̄ Καραμάνης 249
 'Αλή̄ πασάς 251
 'Αλιφεράκης, Ἀναγνώστης 278
 'Ανατολή̄ 227, 231, 239, 243, 244, 255,
 260, 269-272, 275.
 'Ανδρεανάκης 278
 'Απούλια 259, 260
 'Αργείτης, Ἀποστ. 278
 Αρκαδία (Κυπαρισσία) 244, 264, 280.
 'Αρναούτ, Μουσταφάς 270, 284
 'Αρχεία :
 —'Ελληνικού 'Ινστιτούτου Βενετίας,
 228, 230
 —Κρατικά 'Αρχεία Βενετίας 226, 228.
 —Κρατικά 'Αρχεία Βενετίας, 'Αρχείο
 Περούλη 228, 230, 233.
 ἀσφάλιστρα 232, 236, 247, 285.
 'Αττική 254, 264.
 'Αφρική Β. 268, 269.
 'Αχαΐα 267
 βαμβάκι 269
 Βαρσάμης, Γ. 266, 282.
 Βαρτζάκης, Μανόλης 272
 Βατικιώτης, Νικόλ. 279
 Βενετάντος 271
 βιβλία (χαρτί) 273
 Βορδώνια 250, 263
 Γαιτανάρος 278
 Γαλλία - Γάλλοι 227, 233, 238, 240, 244,
 247, 248, 249, 257, 259, 266, 268, 271,
 273, 275, 280, 281, 282.
 Γεράκι 281
 Γερμανία 261
 Γιαγκουλαΐος, Σωτήρης 249
 Γιαννακόπουλος, Σταμ. 245, 249.
 Γιατράκος 262
 Γιατράκος, Πολυχρ. 278
 Γκίκας, χατζή Γιώργης, Νικόλ. 272
 Γκορανίτης, Δημ. 278
 Γλαρέντζα 232
 Γουνάς, Ἄνδρεας 246
 [Γουνάς] Πέτρος 246
 Γραμματικάκης, Γεώργιος 251
 Γραμματικάκης, Γιάννης 251
 Γραμματικάκης, Ἡλίας 248, 251, 266,
 281, 282.
 Γραμματικάκης, Παναγής 251, 278.
 Γρηγοράκηδες 268, 282.
 γυαλικά 241
 Δαλματία 260
 δανεισμός 242, 249, 250, 263.
 δασμοί 236, 255, 257, 260, 265, 285.
 Δημάκης, Στέφανος 251
 Δημητσάνα 269, 283.
 Δόξας, Ἡλίας 250
 Δόξας, Ἰωάννης 279
 Δόξας, Κων/νος 278
 Δόξας, Μπενιζέλος 246, 251, 252, 262,
 266, 281, 282.
 Δόξας, Παναγιώτης 251, 278, 279.
 Δουκάκης, χατζή Πανάγος 269
 'Εβραιοι 242, 244, 249, 274.
 'Ελληνική Κοινότητα Βενετίας 230, 251
 'Έλος 234
 'Εξαρχος, Ἰωάννης 249
 ξέοδα 236, 244, 247, 252, 257, 274 κ.εξ.
 281, 295, 296, 297, 299.
 'Επτάνησα 259, 260
 Εύρωπη - αιοι 227, 239, 254, 259, 261,
 270, 271.
 Ζάκυνθος 242, 267, 270.
 Ζαρνάτα 278
 Ζιρλής, Χριστοφής 272
 'Ηπειρώτες 230
 Θεοδωρόπουλος, Μανούσος 245, 278.
 Θεοτόκη, οἰκογ. 230
 Θεοτόκης, Κωνσταντής 230
 Θεσπαλονίκη 231
 'Ιερομήμων, Θωμᾶς 253
 'Ιστρία 260
 'Ιταλία 270
 Καβαράς (;) , Ἀντ. 272
 Κακαβάκης 246
 Καλαβρός, Μαρίνος (Calavro M.) 237,
 247.
 Καλάβρυτα 269, 283
 Καλαμάτα 249, 251, 264, 278, 280.
 κάνες 270, 285.
 Κανταβράς, Λαζαρής 249

- Καντήραγας · βλ. Χατζή Καντήραγας
 Καπετανάκη, οίκογ. 251
 Καπετανάκης 262
 Καπετανάκης, Λεονάρδος Δημ. 251
 Καπετανάκης, Στρ. 279
 καπνός 241
 Καραγκιόζης, Ἰω. 279.
 Καραμαλάκης, Νικ. 278
 καραντίνα 234
 Κάστρις, Ἀνδρέας 253
 Κάτω Χώρες 261
 Καφετζή, οίκογ. 249
 Καφετζής, Δημήτριος 249, 262, 279.
 Καφετζής, Παναγιώτης 249
 κέρδος 231, 240, 247, 264, 257, 264, 269, 270, 272, 275.
 Κέρκυρα 260, 271.
 Κεχρής, Γιαννάκης 281
 Κιβάνης, Δημήτριος 278
 Κιβάνης, Μπαλάστης 278
 Κιτριές 249, 263, 278.
 Κολλυβοδιάκος, Παναγ. 249, 280.
 Κολοκούβερος 278
 Κολομπάτσος, Γεώργης 278
 Κορωνιός, Φωτεινός 249
 Κουνουπιώτης, Νικόλ. 278
 Κουρής, Δημήτριος 278
 κουρσάροι 232, 241.
 Κουτούφαρη, οίκογ. 250
 Κουτουφάρης, Νικολάκης 250, 251.
 Κουτούφαρι 249
 Κραμούσας, Θεόδωρος 278
 Κρεββατάδες 246
 Κρεββατάς, Γιαννάκης 246, 250, 281, 282.
 Κρεββατάς, Σταμάτης 282
 Κρήτη 259, 260.
 Κυπαρισσία βλ. Ἀρκαδία
 Κύπρος 260
 Κωνιόπολη 236-239, 241, 247, 254, 256, 271, 272, 275.
 Λαλούστης, Δημήτριος 279
 Λάσκαρης, Ἡλίας 278
 Λάσκαρης, Μιχάλης 279
 Λεβήη 249, 251.
 Λεώπουλοι 246
 Λεώπουλος, Ἰωάννης 246
 Λιβύρον 236, 237, 240, 241, 242, 246, 247, 248, 251, 270, 271, 284.
 Λογγανικιώτης, Γεωργάκης 251, 279.
 Μαμούταγας 249· πρβλ. Μαουμέταγας
 Μανούσάκης, Ἀνδρέας 282
 Μαουμέταγας, βοϊβόδας Καλαμάτας 251· πρβλ. Μαμούταγας.
 Μαρατσάς, Δημήτριος 233
 Μαρκάκης, Γιάννης 278
 Μάρκου, Κωνσταντής 251
 Μασταλία 263
 Ματθακάκης, Παναγ. 278
 Μαυρομιχάλης, Γεωργάκης 263
 Μεθώνη 232, 247, 270.
 Μελέτης, Ἰωάννης 250, 251, 265, 267, 281, 282.
 Μέρτζιος, Κ. 226
 Μεσόγειος 227, 239, 271, 275.
 μετάξι 233, 236, 241, 242, 255, 269, 270, 270, 284.
 Μονεμβασία 260, 265.
 Μοριάς βλ. Πελοπόννησος
 Μουσταφά, ἀγάς 248, 249, 251.
 Μουράνο 273
 Μπαιρόπουλος, Ἀσημάκης 229, 230, 251.
 Μπαλτατζής, Μαρίνος 241, 269, 270.
 Μπαρμπαριά 235, 256· πρβλ. Τόνις
 Μπαρότσης, Ἀντ. (Barozzi) 244, 249, 264, 279.
 Μπέρκος, Παναγιώτης 233
 μπιντάτ (μπεταέτι) 238, 239, 244, 245, 247-250, 256, 260, 265 κ.εξ. 281, 282, 285.
 Μπολλώνης, Χρήστος 258, 263.
 Μπομπότσης, Γεώργιος 249, 269, 283.
 Μπουκιλάκης 282
 Μυστράς 229, 231, 232, 233, 236, 238, 239, 240, 242, 243, 245, 246, 247, 249-252, 255, 260, 271, 272, 277.
 Ναύπλιο 241, 242, 254.
 Νεαπόλεως, Βασιλιάς 259
 Νίκας, Κονόμος 278
 νόμισμα 243, 270, 273, 274, 284, 285.
 Ντέκας, Ἰωάννης 253
 Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία 227, 253, 270.
 Οικονομόπουλος, Γ. 279
 Ὁσμάν, ἀγάς Ἀρκαδιᾶς 264, 265, 280.
 Παλαιολόγος, Γιάννης 279
 Παλαιολόγος, Δημ. 230, 233, 262, 266, 273, 279, 281, 282.
 Παναγιώτης, παπάς Μυστρᾶ 246
 Πάντοβα 249
 Πάουλος, Ν. 269
 Πάουλος, Ποθητός 269
 Παπαγιάννης 278
 Παπαδάκης, Ἄναγν. 278
 Παπαδάκης, Ἰω. 278
 Παπαδουκάκης, Ἄναγν. 241, 247, 273, 285.
 Παπάζογλη, οίκ. 250
 Παπάζογλης 250, 281, 282.
 Παραμυθιά 231
 παροικίες 227, 255, 258, 276.
 Πατεράκη, οίκογ. 237
 Πατεράκης, Σταμ. 237-241, 247, 272, 285.
 Πάτρα 253
 Πελοπόννησος (Μοριάς) 229, 231-238, 240, 245, 247, 248, 251, 252, 254, 257-263, 267, 273.
 πειρατία 259, 267.
 Περούλης, Δημ. 228, 277· πρβλ. Ἀρχεῖα

- Πεταλίδι 265
 Πιτζαούνης, Λάσκαρης 249
 Πόλη· βλ. Κωνσταντινούπολη
 Πολυμενάκης, Μανόλης 278
 Πουρή, Νικολός 249, 251.
 προαγορά (καπάρωμα) 235, 250, 263.
 προΐόντα :
 ἀγροτικά 226, 238, 254.
 βιοτεχνικά 233, 254, 256, 273, 276.
 προμήθεια 235, 236.
 Ρακαλής, Σταμάτης 278
 Ροδοκανάκης, Αντ. 272
 Ροκάκης, Στρατηγός 279
 Ρωμανός, Παναγής 262, 278.
 Σαλιβαράς, Νικ. 262, 278, 279.
 Σάλωνα 267
 Σάρος, Κώστας 248
 Σεβίλλη 270
 Σιάνης, παπάς 282
 σκούφοι Τύνιδας 268, 269, 284.
 Σμύρνη 231, 234, 236, 237, 240, 241, 247,
 254, 256, 260, 269, 272, 284.
 Σοτάλης, Κών/νος 278
 Σπάρτη 250
 Σπιτάκης, Ἀντώνης 278, 279.
 Σπιτάκης, Μαν. 278, 279.
 Στάνος, Ἀλέξ. 262, 278, 280.
 στάρι 242, 249, 251, 265, 269, 270, 284,
 285.
 Στρατάκης, Γιώργος 262, 279.
 Στρατής, παπάς 279
 Στράτης, Νικόλαος 230, 231, 232.
 Συκάς, Γεώργιος 233, 248.
 Τάκιατζης, Θεόδωρος 278, 279.
 Ταρωνίτη, Φλωρού 230
 Ταρωνίτης, Διονύσιος 230
 Τεργέστη 259
 Τουρκία - κοι 236, 248, 258, 262, 270,
 274.
 Τρίνησα, Μάνης 232, 243, 263.
 τόκος (διάφορο) 233, 242, 250, 263.
 Τρίπολη (Τριπολιτσά) 249, 270, 284.
 Τρουπάκης 262, 278.
 Τύνις 238, 239, 240, 242, 244, 247, 249,
 254, 258, 269, 273, 283, 284.
 ύφασματα 234-237, 239, 240, 241, 247,
 254, 258, 270 κ.εξ., 285, 292, 293,
 294.
 Φλωρεντία 234-237, 247, 271.
 Φλώρος, Θεόδωρος 269
 Φουρμόντ: βλ. Fourmont
 Φραγγελάς, Ν. 236, 237, 241, 242, 247,
 270, 271, 273, 284.
 Φωτεινός 280
 Χαλήμπεης 248
 ΧατζήΚαντήραγας (Cazzi Cadiraga) 229,
 230, 251.
 χαράτσι 248
- Χίος - οι 231, 235, 236, 237, 241, 256,
 269, 272, 283.
 Χρήστου, Ἰωάννης 248
 Χρυσοπαντάνασσα, Μυστρά 275
 Ψωμᾶς, Σαράντος 279
- Ahmet Passâ 279
 Aivassi: βλ. "Αι Βλάσσης
 Ali Cozza 278
 Ali Cominò 287
 Ali Murasso 278
 Arnaud (Arnau) 266, 282.
 Bairopulo· βλ. Μπαϊρόπουλος
 Barozzi· βλ. Μπαρότσης
 Bedolin, Iseppo 277, 282.
 Borghetti - Maratti 247
 Bonifay (Bonalfin) 266, 281
 Calavro, Marino· βλ. Καλαβρός, Μα-
 ρίνος.
 Caramani 278
 Caraogiani 282
 Carion, Fr. 277, 282.
 Cazzi Cadiraga· βλ. Χατζή Καντήραγας
 Cazzi Casanogli 278, 279.
 Chazi Cusseinaga 282
 Chemisso (?) Πιναγ. 281, 282.
 Chiavistelli, Andrea 234, 236, 247.
 Clachamugli 249
 Clerambò, Giovanni (Clairembault Jean),
 247.
 Cottomagni 248, 249.
 Dandria - Manesso 234
 Dende, Dara 278
 Dende, Rallia 278
 doganetta 267
 Domestici, Φραγκίσκος 248
 Fourmont 249, 250.
 Gurdan 248
 Jusquin 251
 Lairinga, Btraimi 278
 Leotard (Lestard) 266, 281, 282.
 Manesso· βλ. Dandria - Manesso
 Maratti· βλ. Borghetti - Maratti
 Memisaco, Carachi 278, 279.
 Mussaga 274
 Pin (Pon) 266, 282.
 Rainaud (Rinaldo, Rinand) 248, 249,
 263, 266, 280, 281, 282.
 Ramasanachi 279
 Savi alla Mercanzia 252.
 Sbrigadello, Giuseppe 272, 282
 Sumairo 278
 Surdon 263, 280· πρβλ. Gurdan
 Taraculi, Antonio 267, 277, 282.
 Vianello, Antonio 277, 282.
 Zan Petro, κουρσάρος 241